

UPEVLIS

SKAITINIAI

3-4 KLASĖMS

Sudarė

Vaiva Juškienė

Džuljeta Maskaliūnienė

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė

II

Vilnius 2018

Turinys

PRATARMĖ	3	VYTAUTĖ ŽILINSKAITĖ	46
		Nebijokė	46
PASAKOS	4	Riedučių skrydis	49
Broliuo ieškotojos	4	Nelaimės draugas	51
Raganiui parduotas vargdienio sūnus	6	Susipažinimas	55
Meškos pirklė	9		
Karalaitė ant stiklo kalno	13	LEONARDAS GUTAUSKAS	60
		Sraigės kelionės	60
SAKMĖS	16	Du krantai	61
Išperintas aitvaras	16	Tegu išauga šviesiausias medis	61
Išgelbėtas ūkininkas	17	Akmuo	62
Laumės ir kūdikis	17	Žemės vidurys	63
Nusaugotas paparčio žiedas	18	Kam elniui ragai	63
Muzikantas velnių puotoje	19	Kaip nykštukas Titas ugnį išsaugojo	64
Pienas iš apynasrių	20	Kaip Titas žvėrių ir paukščių	
		pėdsakus atnarpliojo	65
HANSAS KRISTIANAS ANDERSENAS	21	Kaip Titas nubaudė pelių giminę	66
Karalaitė ant žirnio	21		
Puikioji adata	22	ASTRIDA LINGREN	68
Eglutė	25	Pepė atsikrausto į Vilą Vilaitę	68
KAZYS SAJA	31	Pepė eina į mokyklą	72
Raselė, peldai ir kontrabosas	31	Pepė randa džiuženą	75
Lemtatūrio būrys	37	KRISTINĖ NIOSTLINGER	79
Pas gyvatę – ašarų	40	Šuo atsiduria mokykloje	79

Pratarmė

Baltos lankos, juodos avys, kas išmano, tas jas gano

Tu atvertai „Upelį“, trečių ir ketvirtų klasių mokiniams skirtą skaitinių knygą. Ji didesnė nei ankstesnioji, kuri buvo skirta pirmokams ir antrokams. Bet Tu juk paūgėjai, šiandien daugiau žinai, esi labiau patyręs skaitytojas nei vakar. Žodžių upelis teka toliau, tampa sraunesnis ir platesnis. O gal žodžių upė galėtų būti palyginta su Lietuvos upių tėvu Nemunu? Lietuvių poeto Sigito Gedos eilėraštyje „Laiškų namelis“ yra toks posmas:

Iš kur atsiranda tie žodžiai?
Iš sniego, iš girios, iš upės,
Iš girių nakties baltarūbės,
Iš Nemuno, kurs įsisupęs
Linguoja link marių plačių.

Rašytojus, poetus kurti įkvepia daug kas: ir gražūs gimtinės vaizdai, ir jos žmonės. O štai Janinos Degutytės eilėraštyje „Gimtinės kelio“ klausama:

Mama, mama,
ko upokšniai
Tie mažyčiai skuba, alma?
Trokšta rasti plačią upę
Ir laukinę jūros gelmę.

Taigi upelis teka į plačią upę, marias, jūrą. Kartais pasakoma – *knygų marios, knygų jūra*. Tai labai gražūs perkeltinės reikšmės pasakymai. Kai žmogus perskaito daug knygų, jis lengvai išgliaudo sudėtingus, meniškus pasakymus. Matyt, Tu jau gali iššifruoti, įminti lietuvių liaudies mįslę, kuri yra šios skaitinių dalies įvadinis sakinytis. Kas tos baltos lankos ir kas – juodos avys? Atsakymas – Tau prieš akis.

Skaitiniuose Tu rasi tautosakos tekstų, lietuvių ir užsienio autorių kūrinių – eilėraščių, pasakų, apsakymų, apysakų ištraukų. Kūriniams išdėstyti panašia tvarka, kaip ir jau skaitytame 1–2 klasių mokinių „Upelyje“. Tik kai kurie kūriniai ar jų ištraukos čia ilgesni. Kai paaugi, gali įveikti daugiau. Jei mokykloje skaitysite tik ištrauką, patikusį kūrinį būtinai perskaityk visą. Būk dažnas mokyklos ar savo kaimo, miestelio, miesto bibliotekos lankytojas. Kaupk savo asmeninę biblioteką. Papasakok apie ją draugams, mokytojams.

Skaitiniuose vėl rasi trumpus rašytojų pristatymus. Įsivaizduok, kad visi šie garsūs rašytojai kalbasi su Tavimi. Skaityti padės paaiškinti nežinomi kūrinių žodžiai. Kai kurie autoriai pažeria tiek retų, gražių žodžių, kad negali atsistebėti! Todėl ir Tavo, skaitytojo, kalba turtės. Juk knygos moko mąstyti ir vaizdingai kalbėti.

Svarbiausia, kad pamiltum knygą, kad pamėgtum skaityti. Gali turėti „Perskaitytų knygų sąsiuvinį“. Ten būtinai užrašyk knygos autorių, pavadinimą, ką dar jame įrašyti, pasitark su mokytoja ar mokytoju, šeimos nariais. Mokslo metų gale galėsi suskaičiuoti, kiek knygų įveikei, prisiminti, kas buvo labai įdomu, ką patyrei.

Tad tegul toliau teka žodžių upelis... Gerų skaitymo įspūdžių, sėkmingų mokslo metų!

Džiuljeta Maskuliūnienė

PASAKOS

Broliuko ieškotojos

Buvo dvi seserys ir mažutis broliukas. Kartą berniukas žaidė palangėje aukso obuoliuku. Buvo pavasaris. Skrido žąsų ir gulbės ir pasiėmė broliuką. Ir nusinešė pamarėn, kur buvo žąsų ir gulbių bobutė.

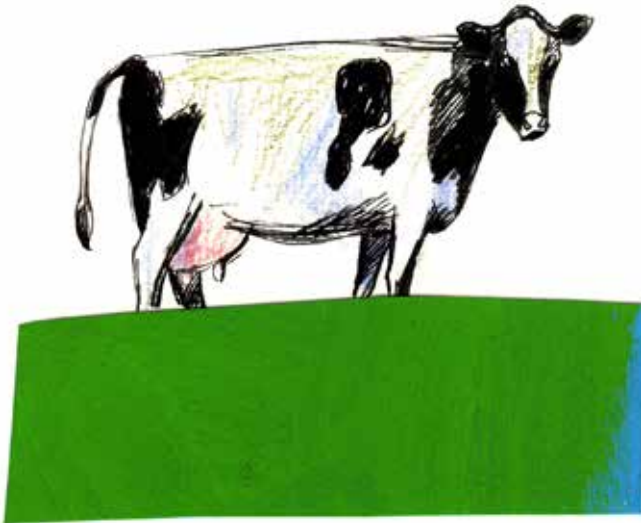
Seserys pažiūrėjo – broliuko jau nėra. Apsirengė vyresnioji sesuo ir eina ieškoti broliuko. Eina, eina, rado obelį – visa apaugusi obuoliais.

– Merga, – prašo obelis, – pakratyk mane!

Merga atsakė:
 – Neturiu laiko, – ir nuėjo.
 Eina, eina, rado duonkepę – pilna priaugusi tešlos. Ir sako:
 – Merga, merga, pakepk mane! Man lengviau bus ir pati pavalgysi.
 Merga sako:
 – Neturiu laiko, – ir nuėjo.
 Ir vėl rado karvę pritvinkusią. Sako karvė:
 – **Palaidyk** mane, tai ir man bus lengviau, ir tu pavalgysi.
 Ana ir vėl nuėjo. Eina, eina, rado šunį – guli, serga. Paprašė:
 – Merga, apversk mane ant kito šono. Merga sako:
 – Nėra kada, – ir nuėjo.

Eina, eina, rado pirkele. Broliukas žaidžia pamarėj žvyru. Įėjo į pirkele. Boba sako:
 – Jau gal broliuko ateini? Neduosim! Na, bent paieškosi man galvą.
 Ieškojo, ieškojo – boba ir užmigo. Tada ana paėmė broliuką ir nešasi. Jau arti namų. Tik boba prabudo – berniuko nėra. Ir pradėjo šaukti.
 – Žąsys, gulbės, iš manęs sesė brolių nusinešė!
 Žąsys, gulbės iš pamario – vytis! Pasivijo mergą ir atėmė broliuką.
 Tada apsirėngė jaunesnioji sesuo ir išėjo ieškoti broliuko. Eina, eina, rado obelį – apaugusi obuoliais. Ir sako:
 – Merga, pakratyk mane: mane palengvinsi ir pati pavalgysi.
 Merga paėmė pakratė obelį, net šakos pasikėlė, pasiėmė obuolį ir eina valgydama. Rado duonkepę – pilną tešlos. Ir sako:
 – Pakepk mane! Mane palengvinsi ir pati pavalgysi.
 Merga paėmė duoną pakepė. Iškepė, pasiėmė kuke-
 liūtę ir eina valgydama. Priėjo karvę – pritvinkusi stovi.
 Paprašė mergą, kad **palaidytų**. Merga **palaidė** karvę, pa-
 gėrę pieno ir eina. Priėjo šunį. Guli šuva ir serga. Paprašė
 mergą:

– Apversk tu mane ant kito šono.
 Apvertė ant kito šono ir eina. Pri-
 ėjo pirkele. Įėjo į pirkele – sėdi boba, o
 broliukas žaidžia smėliu. Boba ir sako:
 – Gal broliuko atėjai? Paieškok
 man galvą.
 Merga ieškojo, ieškojo, ir užmigo

boba. Tada sesuo pasiėmė broliuką ir nešasi. Tik boba prabudusi pradėjo šaukti:

– Žąsys, gulbės, iš manęs sesė brolių nusinešė!
 Žąsys – vytis! Jau netoli šuo. Žąsys, gulbės pasivijusios imt iš jos broliuką, šuva – jas
 draskyt, karvė – ragais badyt, duona – tešla krėst, obelis – šakomis badyt! Ir nubaidė žąsis ir
 gulbes. Parsinešė namo broliuką ir laimingai gyveno.

Palaidyti – pamelžti.

Gyvasis vanduo, „Broliuko ieškotojos“, Vilnius: Vyturys, 1990, p. 32–34.

Raganiui parduotas vargdienio sūnus

Buvo toks senis su boba, jiedu turėjo daugel vaikų. Jau vienas buvo užaugęs. O jie labai buvo suvargę, kad neturėjo kuo maitintis nė kuo vaikus dengti. Bet sykį atvažiavo toks ponas, sako:

– Parduok man šitą didįjį vaiką. Jūs pavargę, o aš duosiu jums daug pinigų – turėsit kuo maitintis.

Tėvui patiko – sako:

– Vaikeli, eik pas šitą poną: tau ten bus gerai, o mums čia.

Tas sūnus panorėjo eit pas tą poną. Tas ponas užmokėjo daug pinigų, o tą sūną paėmęs pargabeno namon ir davė jam darbą. Nuvedė į tvartą, parodė arklius, sako:

– Šitiem dviem juodžiam duosi mėsos, o šitai kumelaiti duosi kasdien po penkiolika lazdu. – O tas ponas buvo raganius. Sako: – Aš išeisiu savaitei, o tu žiūrėk – savo darbą atliki.

Tas ponas išėjo, o jis taip pildo įsakymą. Parėjo ponas, rado viską gerai atlikta, sako:

– Gerai tarnavai. Dabar aš išeisiu trims savaitėms, o tu vėl liki šerti.

Kai jis priėjo prie tos kumelaitės mušt, prašnekėjo toji kumelaitė:

– Tu manęs nemušk. Tu man duok gerai paėst, o mudu abudu bėgsim.

Taip jis ir padarė: gerai pašėrė. Toj kumelaitė pasidrūtino:

– Na, dabar, – sako, – sėsk ant manęs – mudu bėgsim.

Sėdo tas vaikinys ir – bėgt! Nujojo į tokią duobę, sako toji kumelaitė:

– Užsidėk šita kepuraite.

Užsidėjo ta kepuraite – po ta kepuraite pasidarė jo auksiniai plaukai. Sako:

– Dabar tu imk šepetį, rankšluostį ir kamuolį.

Paėmė viską ir – bėgt!

Bet pajautė tas ponas, kad jau jie bėga, – ėmė vytis! Tie pamatė, kad jau atsiveja, – sako kumelaitė:

– Mesk kamuolį.

Jis numetė kamuolį – stojo didelis kalnas, remiantis debesis! Tas ponas pribėgo – negali perlip! Nubėgęs atsinešė kastuvą, o kast, o kast! Iškasė taką, padėjo kastuvą, sėdo ant juodžio – vyt. O paukštaitė, tupėdama medy, sako:

– Tu padėjai, aš paimsiu, tu padėjai, aš paimsiu...

Klauso ponas:
– Ar tu, bjaurybe, man kastuvą paimsi?!

Tas kastuvą nunešęs namon, padėjo ir vėl – vyt. Tie žiūri, kad jau atsiveja vėl. Sako toji kumelaitė:

– Jau atsiveja – mesk šepetį!

Tas metė šepetį – pasidarė tokia giria tanki kaip tas šepetys! Atjojo ponas iki girios – turi grįžt kirvio. Sugrįžęs paėmė kirvį, atsinešęs iškirto taką per girią. Pameta kirvį ir vėl vysis. O paukštaitė vėl sako:

– Tu padėjai, aš paimsiu, tu padėjai, aš paimsiu...

Sako tas ponas:

– Ar tu, bjaurybe, paimsi?!

Jis vėl su tuo kirviu makaluot namon. Parnešęs padėjo tą kirvį ir vėl – vyt! Jau tie pamatė, kad netoli – sako toji kumelaitė:

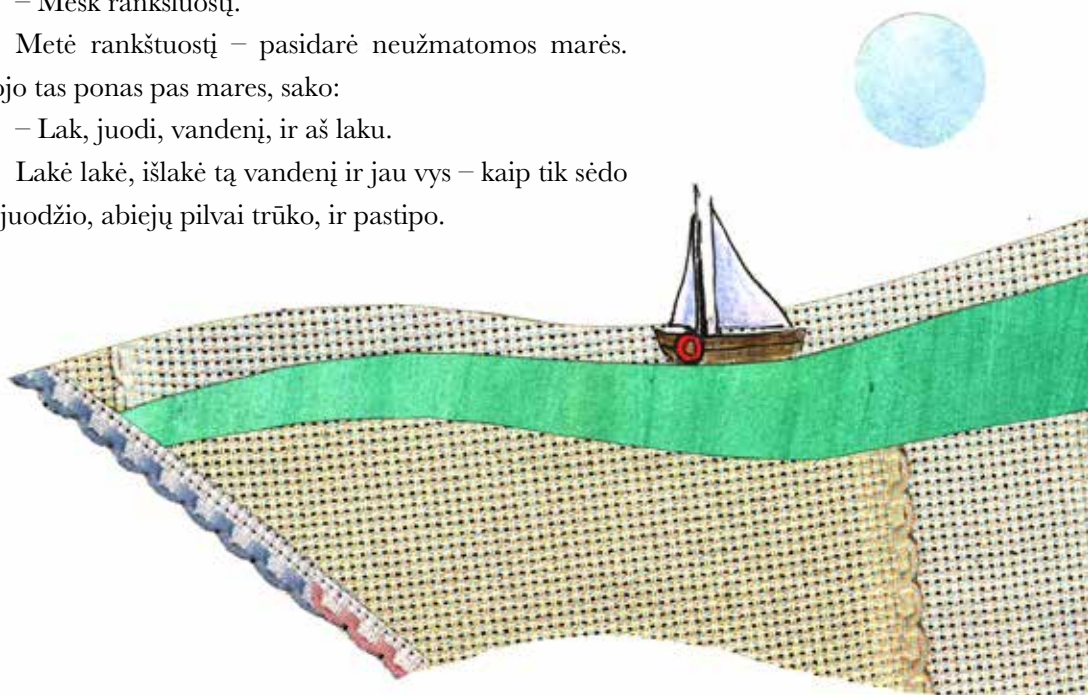
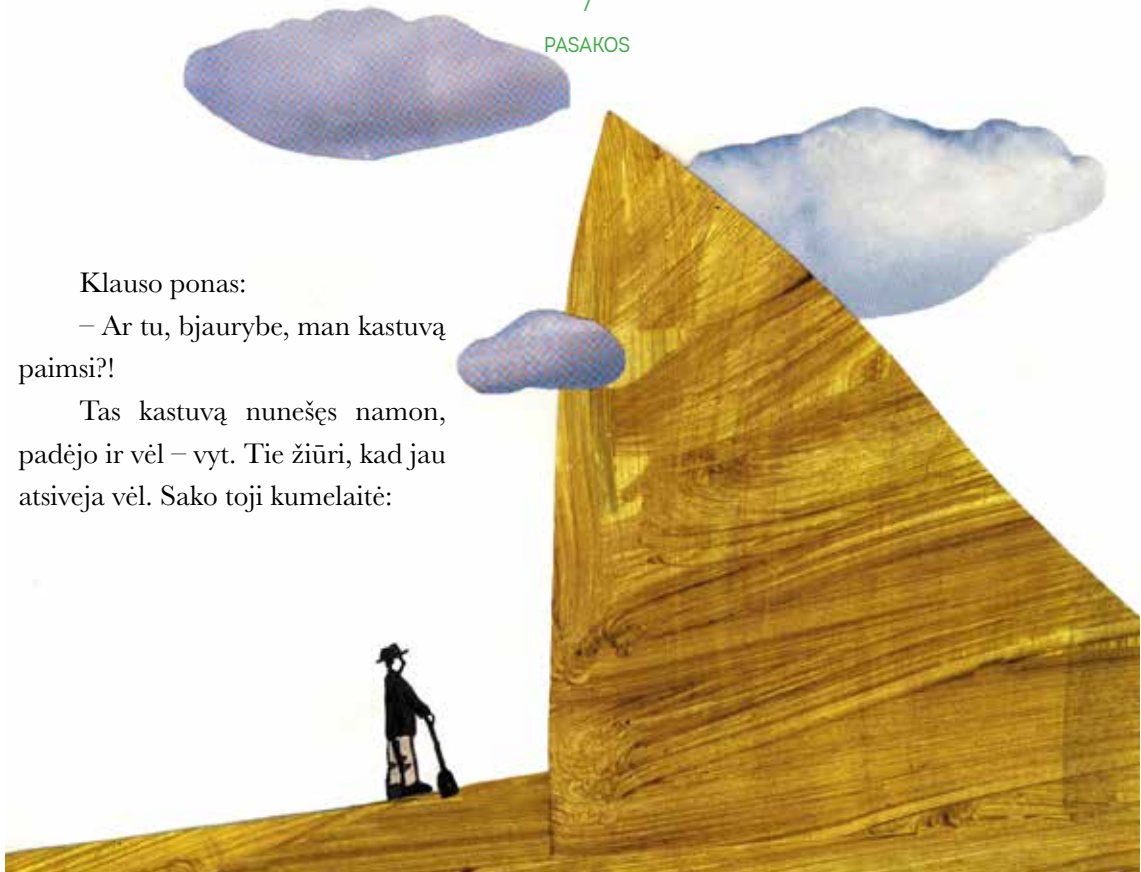
– Mesk rankšluostį.

Metė rankštuostį – pasidarė neužmatomos marės.

Atjojo tas ponas pas mares, sako:

– Lak, juodi, vandenį, ir aš laku.

Lakė lakė, išlakė tą vandenį ir jau vys – kaip tik sėdo ant juodžio, abiejų pilvai trūko, ir pastipo.

O jiedu nujojo į vieną karalystę, į karaliaus dvarą. Sako toji kumelaitė:

– Čia mane prie to dvaro paleisk į pievą, o tu nueik – gal gausi tarnauti.

Jis tą kumelaitę paleido, atėjo į dvarą. Gauna jis tarno vietą sode prie sodininko. Jam ten viskas gerai sekasi, tuoj išmoko sodininku. Bet tas sodininkas apsirgo – likosi jis vienas sode. Ten tame sode buvo išdžiūvusių kriausių, obelių – jis apkasė, palaistė – tie medžiai atžėlė. Takus visur gražiai ištaisė, gėlių visokių prisodino.

O tas karalius turėjo tris dukteris. Jauniausiai dukteriai patiko to sodininko darbas:

– Seniai tą senąjį reikėjo išvaryt: matai – šitas ir medžius atgydė, ir viskas jam čia gerai einasi.

Bet matydamas, kad jį taip giria, jis savo kepuraitę pakėlė – pamatė karalaitę, kad jo auksiniai plaukai. Jau ji ir visai jį pamylėjo. Sako tėvams:

– Toks geras mūsų sodininkas – aš jam nors kokį kepsnį nunešiu.

Sako karalius:

– Gali nešt.

Toji karaliūnaitė prikimšo į keptą kalakutą **raudomųjų** ir nunešė jam. Kitą dieną nunešė jam į žąsį prikimšus pinigų. Jiedu pradėjo sau gražiai pasikalbėt ir išžiūrėjo vienas kitą. Toliau jau visai pradėjo ji be jo nerimti. Karalius pamatęs pradėjo nuo jo draust, o ji tėvui pasakė:

– Jei man neleisit už jo tekėti, sau galą pasidarysiu.

Matydamas tokį blogą jos sumanymą, ėmė juos tuoj ir suporavo. Davė jiems tokį menką butelį ir sako:

– Čia galite gyvent.

Jiedu tą butelį taip gražiai ištaisė – padarė kaip didžiausius rūmus.

Ne po ilgam turėjo eit tas karalius su kitu karalium kariauti. Sako tas:

– Ir aš eisiu uošviui padėt.

Jis tuoj sėdo ant tos kumelaitės. Toji kumelaitė iškilo į padanges. Atjojo į karą, visus sumušė. O vienas jam įkirtो į koją. Pamatė karalius, kad jam kraujas bėga, – išsiėmęs perplėšė savo skepetaitę, užrišo jam koją. Jis sėdęs sau parjojo namon. O ant skepetaitės buvo karaliaus vardas ir pavardė.

Kad sugrįžo karalius namon, laimėjęs karą, padarė balių. Sukvietė karalius ir ponus.

– Bet, – sako karalius tarnui, – eik pavadink ir žentą.

O kad tas tarnas atėjo, rado jį gulint. Ir pamatė užrištą jo koją. Sako:

– Karalius prašo į puotą.

Sako tas:

– Tiek karaliui pas mane, kaip man pas karalių.

Tas tarnas taip pasakė parėjęs, ką jis sakė.

– Bet, – sako, – jis guli atsigulęs, ir man rodo, kad jo koja aprišta su jūsų skepetaitė.

Tas karalius tuoj pas jį eit žiūrėt. Atėjęs tikrai atrado savo skepetaitę ant jo kojos. Tada tuoj su didele garbe įvedė į savo rūmus. Ten jis savo kepuraitę nusiėmė – nušvito visi rūmai. Ir tada karalius ir visi svečiai apšaukė jį karalium, ir jis laimingai sau karaliavo, pakol nenumirė.

Raudonieji – senovės laikų auksiniai pinigai.

Stebuklingas žodis, „Raganiui parduotas vargdienio sūnus“, Kaunas: Šviesa, 1985, p. 78–81.

Meškos pirkelė

Buvo senis su sene ir turėjo vieną mergaitę. Gyveno gyveno, senė susirgo ir numirė. Liko mergaitė našlaitė. Senis parvedė laumę raganą su dukterim. Ji savo dukterimi rūpinasi, o našlaitėlė vaikščioja basutė, alkana. Ragana sako seniui:

– Vežk tu ją kur girion, kad ji čia nesibastytų!

Senis pasikinkė arklį, įdėjo maišelin džiūvėsių ir vežė ją. Nuvežė girion ir sako:

– Tu čia pabūk, o aš skaldysiu malkų – tu girdėsi. Aš užkursiu ugnį, tu parankiok kiškio kopūstų. O kai važiuosiu, tai paimsiu tave.

O senis paėmė pagalį, pririšo prie beržo – tas vis tuksi. Mergaitė laukia laukia – sako sau:

– Jau temsta, o tėtė vis dar skaldo malkų...

Vėjas kai nutilo, ir skaldymas nutilo: pagalys netaukši į beržą. Duktė laukia laukia, suvisu sutemo – niekas neatvažiuoja. Ji ir bijoti pradėjo. Eis tom vėželėm, kuriom atvažiavo, namo. Ėjo ji, – suvisu sutemus išgaišino vėzes. Eina per girią – išvydo žiburėlį. Eina į tą žiburėlį. Priėjo – pirkelė. Įėjo ton pirkelėn – pečius yra, stovi stalas, indai ant stalo stovi ir lempelė dega.

Pradėjo kas pykšėti lauke. Mergaitė sako:

– Kas ten pykši, kas ten brazda?.. Aš mergelė našlaitėlė, eikit pas mane gulėti...

Pykši vis arčiau ir arčiau. O meška nešė malkų – kai kliūva už medžio, tai ir pykši. Mergelė vis gieda tą patį. Meška išgirdo:

– Aš čia pykšiu, aš čia brazdu – eisiu pas tave gulėti! – užgiedojo storu storu balsu.

Na, ir meška priėjo prie pirkios. Išvydo mergelę pro langą ir sako:

– Merga merga, eikš čia!

Ta ir nuėjo prie durų.
– Perkelk man leteną!
Ta paėmė meškos leteną, perkėlė per slenkstį,
perkėlė kitą. Įėjo pirkion meška ir klausia:
– Kaip tu čia pakliuvai mano pirkelėn?
Mergaitė viską papasakojo. Meška sako:
– Ar jau nori vakarieniauti?
Ta sako:
– Nenoriu.

– Tu nenori, tai aš noriu! Eik atnešk miltų – virsim kleckienės.

Daro kleckus. Atbėga peliūtė:

– Mergel mergel, duok man kleckelį.

Išgirdo meška ir sako:

– Su kuo tu čia kalbi?

– Su savim kalbu, kaip aš rasiu namelius.

– Nebėdok tu daug.

Ir vėl peliūtė atėjo:

– Duok tu man dar vieną kleckelį.

Davė ir vieną, ir kitą – pavalgė peliūtė. Meša sako:
– Įpilk man viralo, **sviestu pramesk** – eisim tada gulti.
Meškai pripylė bliūdelį, nunešė užpečkin.
– O tu įsipylei?
Mergaitė sako:
– Aš paskui pavalgysiu, kas liks...
Priėjo meška ir sako:
– Dėkis sviesto.
Ji sako:
– Tau, kaip šeimininkei, daugiau reikia...
Tada meška sako:

– Klok patalą: eilę girnų, eilę akmenų, eilę pagalių. Jei rankom negali, tai pagaliu. Imk rankom varpelį. Kai aš paklausiu: „Merga merga, miegi?“ – tu suskambinki.

Meška užsiritu ant pečiaus, o mergelė atsisėdo prie stalio ir sėdi. Užpūtė meška lempele. Ateina pelelė ir sako:

– Duok man varpelį, o tu eik gultis.

Padavė pelytei. Meška klausia:

– Merga merga, miegi?

Pelė suskambina. Meška sviedžia į ją pagaliu. Vis paklausia ir sviedžia. O pelytė skambindavo pakampėm. Išsvaidė meška pagalius ir klausia:

– Merga merga, gyva?

– Gyva, – sako.

Meška išsvaidė ir akmenis, ir girnas ir neuždaužė mergaitės. Pelelė atidavė varpelį mergaitei ir nubėgo, o merga liko sėdėdama.

Išaušo. Mergaitė padarė pusryčių. Meška sako:

– Paieškok man galvą – kad ne rankom, tai šakaliais.

Ji paėmė peiliuką, paieškojo. Meška sako:

– Pūstelk man ausin.

Papūtė – išlindo rūbai. Apsivilko – labai gražūs. Sako meška:

– Pūstelk man kiton ausin.

Kai pūstelėjo, iššoko arkliai su karieta. Meška sako:

– Va ir važiuok namo.

Mergaitė sako:

– Nežinau kelio.

Meška:

– Nebijok – tave nuveš.

Išvydo našlaitės namuose, kad atvažiuoja, – pradėjo kiauksėti kalelė:

Kiau, atvažiuoja,

Kiau kiau kiau, senio duktė,

Kiau kiau kiau, karietėlėj,

Kiau kiau kiau, šešiais žirgais!

Išlėkė pamotė – kuolu kalelei. O ta vis tą patį:

Kiau, atvažiuoja,

Kiau kiau kiau, senio duktė,

Kiau kiau kiau, karietėlėj,

Kiau kiau kiau, šešiais žirgais!

Atmušė atmušė kalelę – ta ir vėl kiauksi. Parvažiavo mergelė – net visas atšlaimas blizga! Sako pamotė seniui:

– Kur tu nuvežei ją?! Vežk dabar ten mano dukterį!

Pridėjo tai dukteriai lašinių ir visko, ir nuvežė senis ją tan pačian daiktan, kaip ir savo dukterį. Ji irgi nebijojo likus. Sutemo – ir jai pabaiso. Ėjo ėjo ir kliuvo ton pačion pirkelėn. Įėjo – dega balanėlės. Atsisėdo už stalo ir sėdi, laukia. Irgi išgirdo pykšint. Priėjo meška prie durų:

– Eikš čia, įkelk man leteną – kad ne rankom, tai šakaliais.

Ta nekiša rankų – paėmė pagalius ir įvertė.

– Merga merga, ruošk vakarienę.

Ji sako:

– Kad aš ruošiu – aš pati turiu.

– Tai man duok.

Nori nenori, turėjo ji virti kleckienę. Atbėgo pelelė, prašo:

– Mergel, mergel, duok man kleckelį.

– Neduosiu. – Spyрэ koja, ir nuėjo ta.

– Kur man gulti? – klausia toji.

Sako meška:

– Gulk va po stalu.

Meška jos neprašė, pati pasiklojo. Padavė varpelį ir liepė jai skambinti. Paleido vieną, kitą pagali – dar neužmušė.

– Merga merga, gyva?

– Gyva, – jau plonu balseliu.

Tada pradėjo girnas svaidyti, išsvaidė akmenis. Atėjo pelelė:

– Duok man varpelį.

– Neduosiu!

Klausia meška:

– Su kuo tu kalbi? Neduok, neduok jai varpelio!

Skambina skambina... Meška kaip paleido vieną girną, kitą girną – klausia:

– Mergel mergel, gyva?

O toji tyli. Nusirito meška nuo pečiaus, regi – guli išsiplėtojus. Apgraužė, kaulus sudėjo maišelini. Žvirbliai tupi – sugavo šešis, žarnom apžabojo ir paleido.

Pamatė namie, kad parvažiuoja. Kalelė:

Kiau, parvažiuoja,

Kiau kiau, bobos duktė,

Kiau kiau kiau, niekotėlėj,

Kiau kiau kiau, šešiais žvirbliais,

Kiau kiau kiau, žarninėm virvėm.

Pamatė kalaitei pyrago atnešė – sako:

– Sakyk – šešiais žirgais ir karietoj...

Ta kalaitė ir vėl kiauksi:

Kiau, parvažiuoja,

Kiau kiau kiau, bobos duktė,

Kiau kiau kiau, **niekotėlėj**,

Kiau kiau kiau, šešiais žvirbliais,

Kiau kiau kiau, žarninėm virvėm.

Ivažiavo. Žiūri boba – maišely tik kaulai. Klausia senj:

– Kur tu ją nuvežei?

Tas sako:

– Kur saviškę, ten ir taviškę nuvežiau.

O mergelė:

– Ji nedarė, kaip liepė, nes tinginė namie – tinginė buvo ir tenai. Užkasė kaulelius. O toj duktė gyveno ir dabar gyvena.

Atšlaimas – kiemas.

Niekočia (arba gelda) – medinis apie 1,2 m ilgio ir 0,5 m pločio indas, padarytas išskobiant medžio kamieną.

Sviestu pramesk – sviestu pagardink.

Karalaitė ant stiklo kalno

Kitą kartą buvo senas žmogus, ir turėjo ansai tris sūnus. Du buvo išmintingi, o tretysis truputį kvailas. Taip tėvas, nusimanydamas, kad jau bus mirtis, pasišaukė savo sūnus ir sako:

– Na, vaikai, aš jau mirsiu. O kai mane palaidosite, tai pirmą naktį ateik verkti ant mano kapo, vyresnysis sūnau, antrą naktį – vidutinysis, o trečią naktį tu, kvaily, ateik verkti.

Tuojau ir numirė. Tie sūnūs, palaidoję tėvą, ir sako:

– Mat kai buvo tėvas pakvaišęs, prieš mirtį ėmė niekus šnekėti.

Taip tas kvailys ir sako vyresniajam broliui:

– Na, tu šį vakarą eik ant tėvo kapo verkti.

Tas sako:

– Eik tu, kvaily, kad nori.

– Tas sako:

– Kai ateis mano naktis, tada aš eisiu.

Tie nuėjo gulti, o tas, nuėjęs ant tėvo kapo, pradėjo verkti.

Taip tėvas ir klausia:

– Ar jau atėjai?

Tas atsako:

– Jau.

– Na, štai, kad norėsi joti prie panos, ateisi ant mano kapo, sužvanginsi savo kamanas – iškils tau puikiausias arklys, galėsi joti prie panos, o parjojęs vėl čia paleisi, – tą tėvas pasakė.

Tas pargrįžęs nieko broliams nesako.

Sulaukęs antro vakaro, vėl sako antram broliui:

– Na, šį vakarą eik tu.

Tas sako:

– Tu eik, kvaily, kad nori.

Tie nuėjo gulti, o tas vėl nuėjo ant tėvo kapo. Vėl klausia tėvas:

– Ar jau atėjai, sūnau?

Šis atsiliepia:

– Atėjau.

Na, ir vėl papasakojo, ką ir pirmą kartą.

Sulaukę trečio vakaro, taip tiedu broliai ir sako:

– Na, tu, kvaily, eik šį vakarą.

Tas atsako:

– Žinoma, kad aš eisiu.

– Na ir eik.

Anas ir vėl nuėjo. Ir klausia:

– Ar jau atėjai, sūnau?

– Jau.

Na, ir vėl tą patį papasakojo. Taip tie rytą ir klausia:

– Na, ar buvai?

– Buvau.

– Na, ką gavai?

– Nieko.

– Matai, kvaily, dar mums liepei eiti.

Neilgam laikui praėjus, išėjo žinia, kad yra padirbtas stiklo kalnas, ir ant to kalno sėdi karalaitė, ir kas į tą kalną įjos, tas bus karaliaus žentu. Taip tiedu broliai susitarė eiti ten pasižiūrėti: kaip ten jos į tą kalną. Ir tas kvailys sako:

– Veskitės ir mane.

– Na, ko tu ten eisi. Būk namie, šerk gyvulus – mes tau viską apsakysim.

Tie ir išėjo. O tas kvailys greitai apsišėrė gyvulius, paėmė vyresniojo brolio kamanas, nulėkė ant tėvo kapo, sužvangino tas kamanas – kad iškilo arklys puikus su balnu, su kamanomis ir drabužiais. Tas tuojuo apsidarė, užsėdo ant to arklio, kad ėmė joti – žemė dreba. Nulėkė prie to stiklo kalno. Kad lėkė į kalną – kad stiklai skydeivomis ėjo. Įlėkė ligi pusės kalno – susuko arklių atgal. Lėkdamas pro šalį broliams, patraukė aniems bizūnu per pečius. Parlėkęs ant kapų, paleido arklių, nusivilko drabužius, ir viskas tuo-

jau prapuolė. O pats greitai parlėkė namo ir laukia brolių pareinant nuo stiklo kalno. Vakarą ir parėjo. Taip tas kvailys ir klausia:

– Na, ką tenai gero matėt?

– O, ten puiku yra paveizėti: joja visokių karalaičių, bet niekas negali įjoti. O vienas toksai puikus ponaitis kad lėkė – į pusę kalno įlėkė, susisuko atgal. Pralėkdamas pro šalį, mums kad kirto per nugarą ir nulėkė.

Taip tas kvailys ir sako:

– Rytoj ir mane veskitės.

– Na, tu būk namie: juk mes tau apipasakosim, kaip ten atsitinka.

Rytą ir vėl tiedu jojo, o tą vėl namie paliko. Tas vėl, apšėres gyvulius, paėmė kamanas vidutiniojo brolio, nuėjo ant tėvo kapo, sužvangino – iškilo dar puikesnis arklys už tą pirmąjį. Užsisėdo ant to arklio ir vėl nulėkė prie to stiklo kalno. Kad suspaudė arklį – mažne įlėkė į kalną, bet truputį paslydo arklys. Tada susuko atgal savo arklį ir nulėkė vėl namo. Parlėkė atgal į kapus, numovė kamanas – tuojau tas arklys prapuolė, o jis, parėjęs namo, laukia brolių pareinant nuo to kalno.

Vakare parėjo broliai – taip jisai ir klausia:

– Na, ką šiandien matėt?

– Šiandien vėl bus visokių. Na, vienas kad atlėkė iš kažin kur, arklys kaip tik slibinas, mažne įlėkė į kalną, bet truputį arklys paslydo – susisukęs ir nulėkė.

– Tai rytoj veskitės ir mane.

– Na, ko ten tau eiti: juk mes tau viską apipasakojam.

Rytą anie ir vėl išėjo prie to stiklo kalno, o tas kvailys greitai apšėrė gyvulius, pasiėmė savo kamanas, nuėjo į kapus, sužvangino, ir iškilo arklys, kad baugu žiūrėti. Tas užsėdo ant to arklio, nulėkęs prie kalno, suspaudė arklį ir įlėkė į tą kalną. Tuoju karalaitė užmovė anam savo žiedą, tuojau užgrojo muzika, tuojau vestuvės – ir paliko karaliaus žentu.

O jo broliai parėjo namo – nėra to kvailio brolio. Laukia vieną dieną, laukia antrą dieną – nesulaukia. Trečią dieną gauna raštą – ir užprašo į svečius. Tie ir rankas nuleido, manydami: kaip tat gali būti? Tie nueina prie ano, jisai išėjo pasitikti. Tie jau nori į ranką bučiuoti, o jisai sako:

– Į ranką kvailiams nebučiuoja.

Tada pasakė aniems, iš kur tie arkliai buvo:

– Kad būtumėt klausę tėvo įsakymo, tai būtumėt jūs buvę karaliaus žentu ar vienas, ar antras. Visados reikia klausyti, ką tėvas sako, tai vis bus gerai.

Kamanos – odiniai dirželiai, apjuosiantys arklio galvą nuo pakaušio iki snukio, kur jungiasi su žąslais (žąslai – metalinis įrenginys, dedamas į arklio snukį).

Apsidarė – apsirengė.

Gyvasis vanduo, „Karalaitė ant stiklo kalno“, Vilnius: Vyturys, 1990, p. 328–331.

SAKMĖS

Išperintas aitvaras

Vienas devyniolikos metų bernas niekur, būdavo, neina. Mama vieną kartą užsispyrusi pradėjo varyti jį pirtin.

– Kas čia su tavim yra, kad tu niekur neini?

Ir užsipuolusi išvarė pirtin.

Pamatė, kad jis kažką išsiėmė iš pažasties, suvyniojo suvyniojo, paskui papūtė ir išėjo. Mama neiškentė, pažiūrėjo, – kiaušinis jau prasikalęs ir galva kyšo.

Kai atėjo iš pirties, – jis ten ilgai nebuvo, – mama tuoj pradėjo bartis:

– Kokį tu čia velnią peri?

O jis sako:

– Tylėk, tu nežinai, kas čia bus. Bene tu nenori būti turtinga?

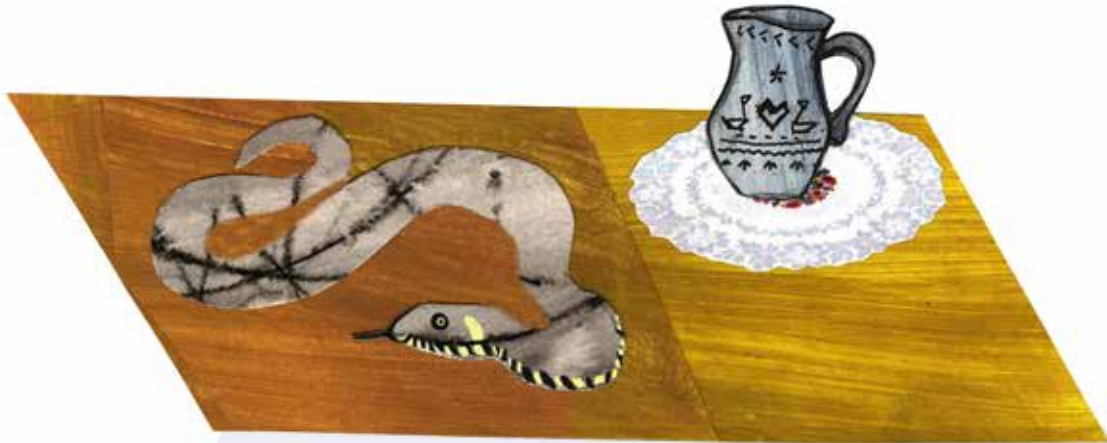
Paskui, kai jis išperėjo aitvarą, tai turtas pradėjo iš visų pusių plaukte plaukti: kumeliai *stoniose* žvengia, galvijai sekasi. Ir liko turtingi.

Senovės žmonės sakydavo, kad seniau daug kas turėjo aitvarus.

Stonia – arklių tvartas, arklidė.

Sužeistas vėjas, sudarė Norbertas Vėlius, „Išperintas aitvaras“, Vilnius: Vyturys, p. 101–102.

Išgelbėtas ūkininkas

Tvarte, po loviu, žaltys buvo susidėjęs kiaušinius. Ūkininkas su bernioku vežė mėšlą. Berniokas atrado žalčio kiaušinius ir sudaužė juos. Žaltys matė, kad berniokas sudaužė.

Buvo namie padėtas ąsotėlis su vandeniu atsigerti. Žaltys įlindo į ąsotėlį ir užnuodijo vandenį – norėjo atkeršyti berniokui.

Ūkininkas užsinorėjo gerti ir eina prie ąsotėlio. Žaltys, pamatęs, kad ne berniokas, bet ūkininkas eina gerti, greit prišliaužė prie ąsotėlio ir pavertė jį, išliedamas vandenį.

Prieina ūkininkas prie ąsotėlio ir žiūri, kad jis pavirtęs, vandens nebėra. Sako:

– Kaipgi tas ąsotėlis pavirto?

Nežinojo ūkininkas, kad žaltys jį gelbėjo, o bernioką būtų nunuodijęs už jo kiaušinių sudaužymą.

***Sužeistas vėjas*, sudarė Norbertas Vėlius, „Išgelbėtas ūkininkas“, Vilnius: Vyturys, p. 72.**

Laumės ir kūdikis

Buvo kitą sykį laumės.

Išėjusi viena žmona šieno grėbti. Grėbusi ilgai, skubėjusi prieš lietų, pavargusi. Iš skubėjimo užmiršusi savo vaiką. Parlėkė į namus, o vaikas paliko pievose.

Nulekia atgal, veizi – vaiko skarmalai šalia padėti, vaikas šilkuos suvystytas, papuoštas, lopšy įdėtas. Laumės linguoja ir čiūčiuoja:

Čiūčia liūlia užmirštukas,
Netyčioms paliktukas!

Sužinojo turtinga kaimynė. Kitą dieną ir ji išėjo grėbti šieno. Grėbia skuba – kilsta debesys. Nueidama tyčia ir paliko savo vaiką. Po kiek laiko nulekia, veizi – laumės nusukusios vaiko galvikę, ant suolo kūnuką pasidėjusios ir čiūčiuoja:

Čiūčia liūlia neužmirštukas,
Tyčioms paliktukas!

Sužeistas vėjas, sudarė Norbertas Vėlius, „Laumės ir kūdikis“, Vilnius: Vyturys, p. 95–96.

Nusaugotas paparčio žiedas

Šv. Jono išvakarėse eidavo ieškoti paparčio žiedo. Reikėdavo paimti žvakę, dvi paklodes ir šermukšninę lazdą, nueiti į mišką, vieną paklodę pasikloti, su kita pačiam užsidengti ir su šermukšnine lazda apsibrėžti ratą, kad nieks neprieitų.

Vienas berniukas užsimanė rasti paparčio žiedą, nes turintis žiedą žinodavęs viso pasaulio mandrybę. Pasiėmęs jis drobulės, žvakę, šermukšninę lazdą, knygą ir, nuėjęs į mišką, apsibrėžė su šermukšnine lazda ratą, pasiklojo drobulę, užsidegė žvakę ir pradėjo skaityti knygą.

Apie pusiaunaktį kad pradėjo skambėti, šnypšti, jog berniukui net plaukai pasistatė ant galvos. Norėtų bėgti – bijo, reikia kentėti, o žiūrėti negalima, nes gali palikti nebyliu. Berniukas nežiūrėdamas skaitė knygą, o šmėklos stengėsi pakenkti, kad pasižiūrėtų: tai šnypštė, tai kaip žmonės šnekėjo, – bet berniukas išturėjo. Po pusiaunakties gaidžiai užgiedojo ir baidyklės pranyko. Bet berniukas vis sėdėjo ir skaitė knygą. Diena praaušo, prieš saulės tekėjimą sušniokštė vėjas ir nuskambėjo ant drobulės pilkas žiedelis. Berniukas pasiėmė ir, atpjovęs rankos odą, įdėjo žiedą. Kai ranka užgijo, tapo viso pasaulio žinovu.

Sužeistas vėjas, sudarė Norbertas Vėlius, „Nusaugotas paparčio žiedas“, Vilnius: Vyturys, p. 83–84.

Muzikantas velnių puotoje

Senovėj, kai dar velniai matomi pasauly valkiojosi, vienas muzikantas ėjo pritemus namo. O buvo tamsi naktis. Jis beeidamas paklydo ir nebežino, kur eiti. Paklydęs ne per toli paėjo, sutiko karietą su ponu važiuojant. Sako tas ponas:

– Nuo čia netoli yra mano dvaras, šį vakarą pas mane bus didelė puota, o neturiu muzikanto. Ar negalėtum mums pagrot?

Muzikantas sako:

– Dėl ko ne? Tai mano darbas ir pelnas.

Ponas sako:

– Tai sėsk į mano karietą, važiuosim.

Kai įsėdo, jam pasirodė, kad visai netoli – tuoj privažiavo dvarą. Kai atkeliavo, dar jokių svečių nebuvo, bet bematant privažiavo daugybė karietų su visokiais ponais, poniom ir panaitėm. Ir tuoj prasidėjo šokiai. Už kiekvieną šokį vis jam mokėjo sidabriniais rubliais. Tik jis pastebėjo, kad šokantieji šokdami iš tokio dubenėlio vis patepa sau akis. Jis galvoja: „Kam ir kuo jie ten tepa akis?“ Prisitaikęs ir jis pasitėpė sau vieną akį. Kai tik pasitėpė, tuoj ta akimi pamatė, kad ne dvare groja, o baloj, velnių gūžynėj, o vietoj krėslo sėdi ant kupsto. Taip jį paėmė baimė, kad negalėjo su taja akimi žiūrėti.

Šoko iki gaidžių, paskui visi prapuolė, o jis liko sėdėti toj akloj baloj iki prašvito. Kada prašvito, pasižiūrėjo į kišenes. Kišenėse rado baltų beržo žievių. Ir tokioj baloj sėdėjo, kad dieną vos iš jos iškrapino. Taip toli jį velnias nuvežė, kad jis tris dienas keliavo, kol parkeliavo namo.

Kitąsyk muzikantai buvo didžiausi girtuokliai. Taigi ir šitas, kai tik parėjo, – tuoj į karčėmą pasiskųst savo bėdas. Atėjo netoli karčėmos, išgirdo didį riksmą. Įėjęs rado kelis vyrus pešantis. O tarp jų pamatė, kad velnias stovi; vienam kužda į ausį, kitam mina ant kojos, ir taip tie mušasi kruvini, kad net čerpės skamba! Muzikantas, matydamas, kad tas velnias tokias išdaigas dirba, pasiėmęs lazdą, kai rėžė velniui per galvą, tas dvilinkas išsivertė iš karčėmos. Kai tik to velnio nebebuvo, tie žmonės tuoj susitaikė.

Kada vėliau atėjo tas velnias pas muzikantą ir klausia:

– Katra akimi tu mane matai?

Sako:

– Šita, dešine.

Kai tik taip ištarė, velnias, išdūręs jam akį, prapuolė.

Ir muzikantas nuo tąsyk jau daugiau velnių nematė.

Sužeistas vėjas, sudarė Norbertas Vėlius, „Muzikantas velnių puotoje“, Vilnius: Vyturys, p. 125–126.

Pienas iš apynasrių

Kitą kartą ėjęs vaikiškas arklius nuvedęs. Veizi – moteriškė velka tokią skarą ir sako:

– Man per pusę, per pusę!

Tas vaikiškas paėmė tuos apynasrius ir sako:

– Man visas! Man visas!

Ir velka tuos apynasrius.

Parėjo. Senovėj tokios priemonės buvo, ir pakabino tuos apynasrius priemenėj. Pakabino, įeina šeimininkė.

– Na, – sako, – kas tą pieną čia paliejo?

Na, kelmo, – nė tas, nė tas nepaliejęs. Visi įsiveizėjo, kad iš tų apynasrių varva tas pienas.

– Na, – sako, – stebuklas!

Tas šeimininkas ir šeimininkė klausia tą vaikišką:

– Kaip čia yra?

Vaikiškas sako:

– Aš girdėjau – tokia moteriškė vilko skarą ir šaukė: „Man per pusę! Man per pusę!“ O aš vilkau tuos apynasrius ir šaukiau, kad man visas. Aš sakiau tyčia, aš nieko nežinojau.

Na, dabar ta moteriškė ateina skolinti. Jis mato, kad ta pati moteriškė, kur vilko. Ji visai nebeturėjo pieno iš savo karvių nė lašo. Ir ateina skolinti.

– Paskolink, – sako, – man pieno bent truputį.

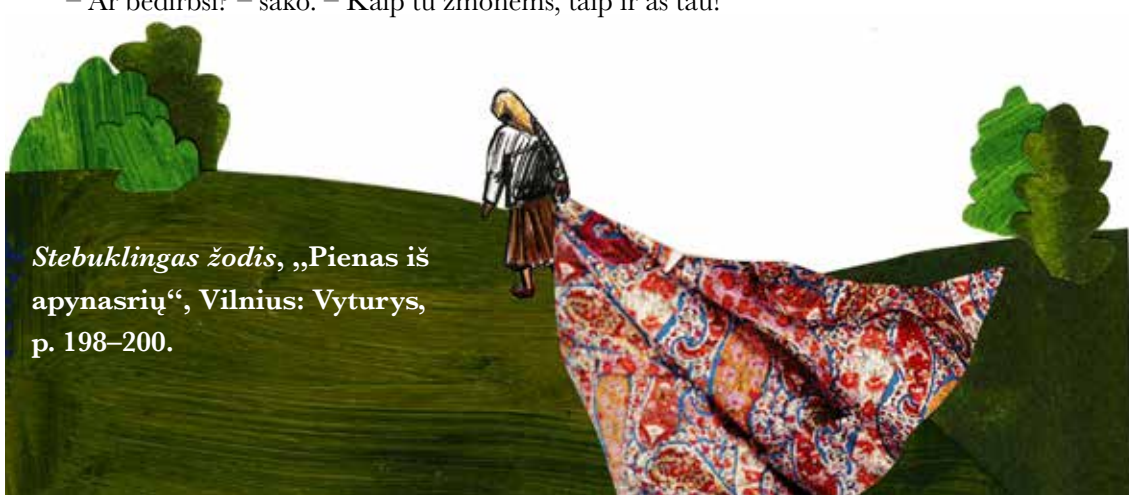
O jau tas vaikiškas sako:

– A-a, – sako, – tu nuo kito gali atimti pieną, o aš nuo tavęs atėmiau visą pieną!

Ta moteriškė ir rėkia, ir atsiklaupus prašo, kad nors lašelį įpilk.

Na, ir jai neskolino nė lašo pieno. Ir tą metą ji išbuvo sausai, be pieno.

– Ar bedirbsi? – sako. – Kaip tu žmonėms, taip ir aš tau!

Stebuklingas žodis, „Pienas iš apynasrių“, Vilnius: Vyturys, p. 198–200.

HANSAS KRISTIANAS ANDERSENAS

Hansas Kristianas Andersen (Hans Christian Andersen) (1805–1875) – danų batsiuvio ir skalbėjos sūnus, tapęs pasaulinio garso pasakų kūrėju.

Karalaitė ant žirnio

Buvo kartą karalaitis, jis ieškojo sau pačios; bet norėjo gauti būtinai tikros karalaitės. Beieškodamas išvažinėjo visą pasaulį, o visiškai tinkamos niekur negalėjo rasti. Karalaičių buvo daug, tik kiekvienai vis šio ar to trūko. Pagaliau, nieko nepesęs, sugrįžo jis namo nuliūdęs ir susisielojęs, nes jis labai troško turėti tikrą karalaitę.

Vieną vakarą buvo baisiai bjaurus oras: žaibavo, griaudė, lijo – net nosį baisu buvo iškišti! Tuo tarpu pabeldė kas į miesto vartus; atidaryti nuėjo pats karalius.

Prie vartų stovėjo karalaitė. Viešpatie! Į ką ji buvo nuo šlapio oro panaši? Nuo galvos ir drabužių varvėjo vanduo tiesiai į kurpių užkulnius, o iš užkulnių vėl sunkėsi laukan. Tačiau ji sakėsi esanti tikra karalaitė.

„Tai mes tuojau pamatysim“, – tarė sau karalienė, bet sakyti nieko nesakė, nuėjo į miegamąjį kambarį, nutraukė nuo lovos visus čiužinius ir pagalvius ir padėjo ant lentų žirni; ant žirnio užklojo dvidešimt čiužinių, o ant jų dar dvidešimt patalų.

Į tą lovą naktį paguldė karalaitė.

Rytą jos paklausė, kaip miegojusi.

– O, labai prastai! – atsakė karalaitė. – Beveik visą naktį nebuvo akių sudėjusi! Šunys žino, kas ten lovoj buvo! Kažkoks daiktas toks kietas gulėjo man pašonėj, dabar visas mano kūnas mėlynas! Tiesiog bjauru!

Iš to ir suprato, kad ji tikra karalaitė. Ji pajuto žirni per dvidešimt čiužinių ir dvidešimt patalų, ant vienas kito sukrautų. Tokio jautrumo tegalėjo būti viena karalaitė!

Ir karalaitis ją vedė. Dabar jis gerai žinojo, kad ima tikriausią karalaitę. O tą žirni nusiuntė į muziejų, ten jis ir šiandien tebeguli, jei kartais kas nepavogė.

Tik prašom nepamiršti, kad čia visai tikra istorija!

Pati – žmona.

Užkulnis – apavo užpakalinė dalis apie kulną.

Hansas Kristianas Andersen, „Karalaitė ant žirnio“, *Laukinės gulbės*, vertė Juozas Balčikonis, Vilnius: Vyturus, 1985, p. 43.

Puikioji adata

Buvo kartą didelė, *drūta* adata, ją visi vadino adikliu. Bet ji manė, kad *laibumo* ji tokia pat, kaip ir siuvama adata.

– Laikykit mane tvirčiau! – tarė adata pirštams, imantiems ją iš siuvamosios dėžutės. – Žiūrėkit, kad neišmestumėt! Jei nukrisčiau žemėn, manęs daugiau neberastumėt. Ar nematot, kokia aš laibutė?

– Nesirūpink, neišmesim! – atsakė pirštai ir suspaudė ją tvirtai.

– Matote, aš čia ne viena, su palydovu! – sakė adata traukdama paskui save ilgą siūlą.

Pirštai dūrė adikliu tiesiog į virėjos korpelę, kurios priešakis buvo nuiręs ir reikėjo užadyti.

– Koks bjaurus darbas! – tarė adata. – Aš čia niekaip gyva neišlįsiu: nulūšiu, tikrai nulūšiu!

Ir ji tikrai nulūžo.

– O ką, ar aš jums nesakiau? – tarė adata. – Aš tokia laiba buvau!

– Dabar ji niekam nebetikus, – tarė pirštai, tebelaikydami ją tvirtai. Virėja pritaisė jai lako galvutę ir prisegė su ja skarelę iš priešakio.

– Štai aš pavirtau segtuku! – tarė adiklis. – Aš žinojau, kad iškilsiu aukštai! O, tokie kaip aš niekuomet nežūva!

Pilnas didybės, šyptelejo jis nudžiugęs ir apsižvalgė aplinkui.

– Galiu tavęs paklausti, – tarė jam segtukas, jo kaimynas, – tu aukso? Tu taip puikiai atro dai ir turi tokią keistą galvą. Tik ji mažoka. Pasirūpink, kad ji kiek paūgėtų – juk ne bet kam tenka lako galvelė.

Tada mūsų adata skersomis pažvelgė į savo kaimyną ir didžiai iškėlė galvą, net ištrūko iš skarelės ir įkrito į paplavų griovelį, kurį tuo laiku valė virėja.

– Dabar, vadinasi, važiuojam mes keliauti, – tarė adata. – Kad tik kur nepaklystum...

Ir ji tikrai paklydo.

– Aš per laiba, aš netinku šiam pasauliui! – tarė ji, gulėdama griovely. – Bet žinausi, ko verta, ir tas man neleidžia nusiminti.

Todėl adata vis buvo pasipūtusi ir smagi.

Pro šalį plaukė visoki daiktai: skiedrelės, šiaudeliai, senų laikraščių skiautelės.

– Žiūrėkit, kaip jie plaukia! – tarė adata. – Jie nemato, kas po jais guli. Aš čia! Aš čia! Ar girdite? Štai plaukia skiedrelė: menka skiedrelė, o žiūrėk – apie nieką daugiau negalvoja, tik apie save! O čia plaukia šiaudelis: **aurė** kaip jis sukinas, kaip jis kraiposi! Būk atsargesnis, kitaip tuoj susiduos į akmenį!.. A, laikraščio skiautelė... Seniai jau pamiršta, kas ten buvo parašyta, o ji vis dar tebesipučia, tebesididžiuoja. Tik aš viena kantri ir ramiai laukiu tylėdama. Žinau, kas aš esu, ir nieko man daugiau nebereikia!

Tuo tarpu šalia jos kas blikstelėjo. Adatai pasirodė, kad čia bus koks perlas. Bet čia buvo butelio šukelė. Ir kadangi šukelė labai blizgėjo, adata ją pakalbino ir pasisakė pati esanti segtukas nuo krūtinės.

– Tu juk esi perlas? – klausė ji.

– Taip, arti to, – atsakė šukelė.

Abidvi laikė viena antrą kažkokia brangenybe ir ėmė skūstis, kaip dabar išdidėjęs pasaulis.

– Aš gyvenau vienos panelės dėžutėj, – tarė adata. – Ta panelė buvo virėja. Jos kiekvienos rankos buvo penki pirštai. Tik kas tų pirštų puikumas! O tuo tarpu nieko daugiau neveikė, tik imstė mane iš dėžutės ir vėl atgal dėjo.

– Ką, ar jie blizgėjo? – klausė butelio šukelė.

– Iš ko jie tau blizgės! – tarė adata. – Tik jie labai didūs buvo. Jų buvo penki tikri broliai, nors ne vienodo didumo. Pats kraštutinis pirštas, nykštys, buvo drūtas ir trumpas; jis laikėsi visados nuošaliai ir vieną teturėjo per nugarą sunėrimą, todėl per vieną daiktą tegalėjo sulinkti, bet jis gyrėsi, kad to, kas jo netenka, neima į kariuomenę. Antras pirštas, smaližius, ragaudavo saldžius ir karčius daiktus, rodė į saulę ir mėnesį, spaudė plunksną, jei virėja kada rašydavo. Didžiulis ūgio buvo visų aukščiausias. Bevardis nešiojo aukso diržą per vidurį, o maželis nieko neveikė ir tuo labai didžiavosi. Baisiai įgriso man jų puikybę! Paėmiau kartą iš piktumo ir pabėgau į griovį.

– Vadinas, mes čia gyvenam ir šviečiam, – tarė butelio šukelė.

Tuo metu papylė vandens į griovelį. Vanduo ėmė bėgti per kraštus ir nunešė tolyn stiklo šukelę.

– Štai ir ji važiuoja tolyn! – tarė adata. – O aš palikau vietoj, aš perdaug laiba, bet tai yra mano garbė, turiu visą teisę tuo didžiuotis.

Ir adata glūdėjo, kaip glūdėjusi, griovely vis galvodama apie savo vertę.

– Aš tokia laibutė, drąsiai galiu manyti, kad esu gimus iš saulės spindulio! Beskuo man vis rodomi, kad saulės spinduliai manęs ieško vandeny. A, tokia aš laiba, net pati motina manęs negalėtų rasti. Kad tebeturėčiau savo akį, kurios netekau, aš, manau, dabar pravirkčiau. Bet turbūt to nepadaryčiau: verksmas nėra gražus daiktas!

Kartą atėjo prie griovelio keli vaikagalai ir ėmė po jį raustis, ieškodami ten senų vinių, varinių pinigų ir kitų panašių daiktų. Darbas buvo purvinas, bet vaikams jis tiko, ir jie labai džiaugėsi, jei pavykdavo rasti kokį niekniekį.

– Ai! – suriko vienas, įsidūręs pirštą į adatą. – Bjaurybė kokia!

– Aš ne bjaurybė, aš – panelė! – atsiliepė adata, Bet niekas jos negirdėjo. Lako galvutė buvo atšokus, ir ji pati visa pajuodijus, bet juoda spalva mažina **drūtumą**, todėl ji galvojo, kad dabar palikusi dar laibesnė.

– **Aure** kiaušinio kevalas plaukia! – sušuko vaikai ir įbedė į jį tą adatą.

– Juodas ant balto dugno, – tarė adata, – tai labai tinka! Dabar mane visi matys! Kad tik neapsirgčiau jūros liga, tad turėčiau susivemti ir iškristi iš kevalo.

Bet ji nesirgo ta liga ir paliko kevale.

– Prieš jūros ligą naudinga turėti plieninį pilvą ir nepamiršti, kad tu reiški truputį daugiau negu žmogus! Dabar pavojaus susirgti jau nebėr! Kuo tu laibesnis esi, tuo daugiau gali išlaikyti.

– Trekšt! – tarė kiaušinio kevalas: jį pervaziavo sunkus vežimas.

– Oi, kaip suspaudė! – sušuko adata. – Dabar tai jau tikrai apsirsiu jūros liga! Aš visai nulūšiu!

Bet ji nelūžo, nors ir pervaziavo per ją vežimas. Ji tebegulėjo ten išsitiesus ir – tegu sau sveika guli!

Drūta – stora.

Laibumas – plonumas.

Aure – štai.

Hansas Kristianas Andersen, „Puikioji adata“, *Laukinės gulbės*, vertė Juozas Balčikonis, Vilnius: Vyturus, 1985, p. 78–81.

Eglutė

Augo miške daili eglutė. Vieta buvo puiki, eglė galėjo džiaugtis saule ir alsuoti gaiviu oru, ją supo daugybė vyresnių bičiulių – ir eglių, ir pušų. Tačiau jie vieno troško – tik augti. Nesvarbu jai buvo saulės spinduliai ir gaivus vėjas, nerūpėjo nė valstiečių vaikais, kurie čiauškdami vaikštinėjo po mišką, rinko žemuoges ir avietes. Dažnai jie ateidavo nešini kupiniais ašotėliais uogų arba suvertomis ant smilgos žemuogėmis ir atsisdė šalia eglutės sakydavo kits kitam: „Tai bent daili mažylė!“ Eglutė tokių kalbų nė girdėt negirdėjo.

Prabėgo metai, ir eglutė styptelėjo vienu ilgu ūgliuku. Dar po metų ji ir vėl gerokai pasistiebė. Juk žinia, kad suskaičiavęs eglutės ūglius visad gali sužinoti, kiek metų ji augs.

– O, kad būčiau tokia didelė kaip visi medžiai! – dūsavo eglutė. – Galėčiau plačiai išskleisti šakas ir viršūne pažvelgti į platųjį pasaulį! Paukščiai suktų lizdus tarp mano šakų, o aš vėjams siaudžiant galėčiau oriai linkčioti, visai kaip jie, tie didieji!

Jos nė kiek nedžiugino saulės spinduliai, nedžiugino paukščiai nei raudoni debesys, rytą vakarą plaukiantys aukštai dangumi viršum jos.

Žiemą, kai visa aplinkui žiburiuodavo sniego baltumu, liuoksdamas pro šalį kiškis, žiūrėk, vis užsimanys striuoktelti per eglutę, – o kaip jai tat būdavo apmaudu! Bet prabėgo dvi žiemos, o trečiąją eglutė buvo jau tiek ūgtelėjusi, kad kiškelis gaudavo ją aplenkti. O, augti tik augti, tapti didelė ir sena!.. – juk tai vienintelis dalykas šiam pasauly, svajėjo eglutė.

Rudenį miške visad pasirodydavo medkirčiai ir išsirinę nukirsdavo pačius aukščiausius medžius. Taip būdavo kiekvienais metais. Eglutė, dar visai jauna, bet jau gerokai išstypusi, visa krūp-

čiodavo, kai aukšti išlakūs medžiai su didžiuliu trenksmu virsdavo žemėn. Jų šakas nugenėdavo ir rodės, lyg jie būtų nuogi, tokie ilgi ir liaunučiai, vargiai begalėjai juos atpažinti. Vėliau jus sukraudavo į vežimus ir tie arklių traukiami, riedėdavo iš miško.

Kurlink jie keliavo? Kas jų laukė?

Pavasari, kai parskrido kregždės ir gandras, eglutė jų paklausė:

– Ar nežinote, kur juos išvežė? Ar nematėte kur?

Kregždės ničnieko nežinojo, bet gandras susirūpinęs palinksėjo galva ir tarė:

– Na taip, manding, būsiu juos matęs. Pakeliui iš Egipto sutikau galybę naujutėlių laivių, juose iškelti puikūs stiebai, ir man regis, kad tai ir bus tie medžiai – jie kvepėjo eglėmis. Turėjau daug kartų sveikintis: linkt, linkt!

– O, jei būčiau tokia didelė, kad galėčiau skristi per vandenyną! Koks jis, tas vandenynas, į ką jis panašus?

– Na žinai, ilgai trukty, kol tau viską išaiškinčiau, – atsakė gandras ir nustypčiojo savais keliais.

– Džiaukis jaunyste, – šnabždėjo saulės spinduliai, – Džiaukis – tu taip sparčiai augi! Džiaukis ta jauna gyvybe, kurios esi kupina!

Vėjas ją bučiavo, savo ašaromis barstė rasa, tik eglutė viso to nesuprato.

Artėjant Kalėdoms kirsdavo ir visai jaunus medelius, dažnai net tokius, kurie už eglutę buvo mažesni ir jaunesni. O ji netvėrė nerimu ir troško leisti į kelią. Tiems jauniems medeliams – jie ir buvo dailiausi – šakų niekad nugenėdavo, tik sukraudavo juos į vežėčias ir išgabendavo iš miško.

– Kur tos mano bičiulės keliauja? – nerimo eglutė. – Jos ne ką didesnės už mane, viena netgi gerokai mažesnė! Kodėl joms paliko šakas? Kur jas veža?

– Mes žinom, mes žinom! – pagavo čirškauti žvirbliai. – Andai, buvom mieste, dairėmės pro langus. Mes žinom, kur jas veža! O, joms tenka didžiausias spindesys ir garbė, apie kokią tik pasvajot gali! Dairėmės, mes dairėmės pro langus ir matėm, kad jas įtaiso šiltam kambariui, pačiam vidury, ir išpuošia visokiausiais gražumynais – buvo ten ir auksuotų obuolių, ir meduolių, o dar aibė žaislų ir šimtai žvakučių.

– O tada? – paklausė eglutė, suvirpėjusi visomis šakomis. – O kas tada? Kas toliau?

– Na ne, daugiau mes nieko nematėm... Bet kaip bus nuostabu!

– Nejau ir man lemta eiti tuo spindinčiu keliu? – džiūgavo eglutė. – Juk tai dar geriau, nei keliauti per vandenyną! O, kaip man ilgu! Kad tik greičiau ateitų Kalėdos! Dabar aš jau tokia aukšta, o šakos tokios plačios – kaip ir tų, kurias išvežė pernai metais. O, kad taip jau būčiau vežėčiose! Kad patekčiau į tą šiltą kambarį su visu jo spindesiu ir garbe! O tada? Na žinoma, tada manęs laukia dar puikesni, dar nuostabesni dalykai, nes kitaip kam gi puoštų? Taip, turi nutikti, kas bus dar svarbiau, dar nuostabiau. Bet kas?.. O, aš kenčiu, aš ilgiuosiu! Pati nebežinau, kas man darosi...

– Džiaukis mumis! – kuždėjo vėjas ir saulė. – Džiaukis savo ką tik prasiskleidusia jaunyste ir laisve, kurią turi!

Deja, eglutei tai neteikė džiaugsmo. Ji vis augo ir augo, žiemą vasarą apsigaubusi žaluma, savo tamsžalių šakų vainiku. Žmonės, ją pamatę stebėjos: „Tai medžio dalumas!..“ Atėjo Kalėdos, ir ją nukirto pačią pirmą. Kirvis smigo giliai per pat šerdį, atsidūsėjusi eglutė krito žemėn, ji jautė skausmą, jautė bejėgiškumą, negalėjo net pagalvoti apie jokią laimę. Suspaudė sielvartas, kad skiriasi su namais, su žemės lopinėliu, kur prasikalė jos daigelis. Suprato, kad niekad nebeišvys savo mielų senų bičiulių, jų supusių žemučių krūmelių, gėlių, paukščių – galbūt nė jų. Kelionė jos visai nebedžiugino.

Atsigavo ji tik tada, kai kieme, jau iškelta iš vežėčių kartu su kitais medeliais, išgirdo Vyriškį sakant: „Ji puiki! Kitokios mums nė nereikia.“

Tuoj prisistatė du išsipustę tarnai ir nunešė eglutę į erdvią gražią salę. Ant sienų visur kabėjo portretai, o prie didžiosios koklinės krosnies akį vėrė didelės liūtais išpieštos kiniškos vazos. Salėje stovėjo supamię krėsiai, ant jų buvo prikrauta begalė knygių su piešiniais, o dar ir žaislų už šimtą kart šimtą talerių, – bent taip šnekėjo vaikai. Eglutę įstatė į talpią smėlio pripildytą statinaitę, tik niekas nebūtų pamanęs, kad tai statinaitė, nes ji visa buvo uždengta žaliu audeklu, o po ja buvo patiestas didelis margas kilimas. O eglutė visa tiesiog virpėjo! Kas gi dabar nutiks? Tarnai ir tarnaitės tik sukosi aplink ją puošdami! Ant šakų jie kabino mažus krepšelius, iškarpytus iš spalvoto popieriaus, o kiekvienas krepšelis – pilnas įvairiausių saldumynų. Auksuoti obuoliai ir graikiniai riešutai kabėjo, lyg būtų prie šakų priaugę, ant šakų prisegti daugiau nei šimtas raudonų mėlynų ir baltų žvakučių, jų žalumoj sūpavosi lėlės – jos atrodė gyvos lyg žmonės, tokių eglutė dar niekad nebuvo mačiusi. O pačioje viršūnėje spindėjo auksinė žvaigždė. Viskas atrodė taip nuostabiai, net kvapą gniaužė.

– Šįvakar, – kalbėjo namykščiai, – šįvakar ji turi spindėti!

– O kad greičiau ateitų vakaras, – nenustygo eglutė, – kad greičiau uždegtų žvakeles! O tada?.. Nejuo kiti medžiai ateis į mane pažiūrėti? Nejuo žvirbliai atskris pasidairyti pro langus? O aš augsiu čia papuošta žiemą vasarą?

Visa tai jai rodės taip gerai žinoma. Tik iš ilgesio net žievė gerokai įskaudo, o medžiui tat taip blogai kaip mums visiems galvos skausmas.

Pagaliau uždegė žvakutes. Koks spindesys, koks prakilnumas! Eglutė suvirpėjo visomis šakomis, net viena šakelė nuo žvakutės užsidegė nuo žvakutės užsidegė ir gerokai apsvilo.

– Dievulėliau! – suklego tarnaitės ir supuolusios kaipmat užgesino liepsnelę.

Eglutė daugiau nediršo nė virptelėti. O, tai buvo tikra kančia! Jai tekęs spindesys tiesiog svaigino... Staiga atsilapojo *dvivėris durys* ir į salę įgriuvo vaikų būrys. Paskum suėjo santūrus vyresnieji namiškiai. Mažieji sustingo nuščiuę – tačiau tik tą mirksnį, o tada vėl pagavo džiūgauti, kad net ritosi aidas. Jie pasileido šokti aplink eglutę, vis pasičiupdami nuo jos kokią dovaną, vieną po kitos.

– Ką jie daro? – sunerimo eglutė. – Kas bus toliau?

Žvakelės degė ir sudegė ligi pat šakų, bebaigiančias degti jas užgesino, o tada jau vaikams buvo leista siaubti eglutę. O, jie vargšėlę taip apgulė, kad net šakos treškėjo. Jei nebūtų buvusi viršūnėje ties pat auksine žvaigžde pritvirtinta, vaikai būtų ją ir visai nuvertę.

Netrukus jie jau šoko aplinkui pilnom rankom puikiausių žaislų ir nė vienas į eglutę nė nedirstelėjo, na, nebent gal tik senoji auklė, kuri vis žvilgčiojo, dairėsi tarp šakų, bet ir ji vien tam, kad patikrintų ar kokia figa ar obuolys nebus palikęs.

– Istorijos! Norim istorijos! – suklego vaikai ir pagriebę tokį nediduką storulį attempė prie eglutės. Tas atsisėdo tiesiai po ja:

– Nes šitaip, – kaip pats tuojau pareiškė, – jautiesi lyg gamtoje būtum. O ir eglutei bus neprošal tos istorijos pasikaustyti! Bet šįsyk išgirsti tik vieną istoriją. Tad kurios pageidautumėt – apie Šoklį Pokšlį, o gal apie Slunkių Plumpių, kurs nuo laiptų nusirito, bet sostan išsiropštė ir gavo princesę!

– Apie Šoklį Pokšlį! – šaukė vieni. – Slunkių Plumpių! – klykė kiti. Nuo šauksmo ir riksmo tiesiog ausys plyšo, tik eglutė stovėjo tylut tylutėliai: „Nejuo jie manęs nepriims, nejuo taip ir negausiu nieko daryti?“ Juk ji visą laik buvo čia, pasiruošusi daryti viską, ko tik prireiks.

Storulis ilgai netrukęs surietė istoriją apie Slunkių Plumpių. Kuris nuo laiptų nusirito, bet sostan išsiropštė ir gavo princesę. Vaikai tik plojo kaip pašėlę ir kliegė: „Dar! Norim dar!“ – jie norėjo ir istorijos apie Šoklį Pokšlį, bet ką veiksi, gavo tik apie Slunkių Plumpių. Eglutė stovėjo tyli ir susimąsčiusi, paukščiai miške apie tokius dalykus nė žodeliu nebuvo užsiminę. „Slunkius

Plumpius nusirito nuo laiptų, bet gavo princesę, mat kaip pasauly nutinka!“ – svarstė ji ir tikėjo, kad tai teisybė juk storulis pasakorius rodė toks mielas. „Tikrai, ką gali žinoti, gal ir aš nuo laiptų nusirisiu ir sutiksiu prinčą!“ Džiūgaudama laukė kitos dienos, kai ją ir vėl puoš žvakutėmis ir žaislais, blizgučiais ir vaisiais.

– Rytoj tai tikrai nė nevirptelėsiu! – nusprendė ji. – Tik džiaugsiuos man tekusia garbe. Rytoj ir vėl išgirsiu istoriją apie Slunkių Plumpių, o gal ir apie Šoklį Pokšlį?

Visą naktį eglutė rymojo tyli, paskendusi mintyse.

Rytą atėjo tarnas su tarnaitė.

– Na štai, tuoj ir vėl pradės mane puošti, – nudžiugo eglutė. Bet tie tik išvilko ją iš salės, ir užtempė laiptais aukštyn į pačią palėpę, o tada paliko ten, tamsiam kampe, kur neužklysta dienos spindulėlis.

– Bet ką gi tai reiškia? – negalėjo suprasti eglutė. – Ką aš čia veiksiu? Ar galėsiu išgirsti čia ką pasakojant? – Ji atsirėmė į sieną ir vis galvojo, galvojo... Laiko tam turėjo lig valiai, slinko dienos ir naktys. Niekas į palėpę neužklydavo, o jei ir užsukdavo, tai tik didžiulių dėžių į kampą sukrauti. Greitai eglutės beveik ir nesimatė, galėjai pamanyti, kad ją visai užmiršo.

– Lauke dabar žiema, – svarstė ji. – Žemė kieta, ją dengia sniegas, ir žmonės negali manęs pasodinti. Tad ir turiu laukti čia pastogėj, iki ateis pavasaris. Puikiai sugalvota! Kokie vis dėlto žmonės geri!.. Kad tik čia nebūtų taip tamsu ir kankinamai nyku!.. Nė mažyčio kiškučio čia nepamatysi. Vis dėl to kaip smagu būdavo miške, kai pasnigdavo, o pro šalį praliuoksėdavo kiškėlis... Taip, net ir tada, kai jis įsigudrindavo tiesiai per mane stryktelėti. Tik aš anuomet tuo nė kiek nesidžiaugiau. O čia – taip, čia siaubingai gūdu, ką ir sakyti.

– Cyp, cyp, – sucypsėjo mažytė peliukė ir šmurkštelėjo iš savo urvelio. Tuoj pat pasirodė dar viena. Jiedvi pašniukštinėjo apie eglutę ir suskato šmirinėti tarp jos šakų.

– Baisiausias šaltis, – šnekėjosi tiedvi peliukės, – jei ne jis, čia būtų tikra palaima. Argi ne taip, senoji eglute?

– Bet aš visai nesena, yra daug senesnių už mane, – paprieštaravo eglutė.

– Iš kur čion atkeliavai? – neatstojė peliukės. – Įdomu, o ką tu žinai? – Jos buvo tiesiog neapsakomai smalsios. – Nagi, papasakok mums apie gražiausią vietą žemėje! Ar tu ten buvai? Ar buvai kamaraitėj, kur ant lentynų noksta sūriai, o palubėj sukabinti kumpiai, kur gali šokti ant lajinių žvakių; toj kamaraitėj, į kurią ateini visai sulysęs, o išėini kiek lenda prisikirtęs?

– Ne, ten man neteko būti, – atsakė eglutė. – Bet aš mačiau mišką, ten šviečia saulė ir ulba paukščiai...

Ji papasakojo joms viską, ką jaunystėje gavo matyti ir patirti. Peliukės nė girdėt tokių dalykų nebuvo girdėjusios, todėl tik klausė ir stebėjosi:

– O, kiek tu visko regėjus! Tai laimė tau teko!

– Gal ir jūsų teisybė... – atsilipė eglutė ir susimąstė apie tai, ką buvo papasakojus. – Taip, tikrai buvo smagūs laikai!

Čia ji ėmė pasakoti apie Kalėdų vakarą, kaip visa buvo išpuošta meduoliais ir žvakutėmis.

– Tai bent! – cypsėjo peliukės, – na ir pasisekė tau, senoji eglute!

– Bet aš visai nesena, – atšovė eglutė, – mane iš miško čionai atvežė tik šią žiemą. Dabar patys gražiausi mano metai, aš ir vėl pradėdu augti.

– Na ir šauniai pasakoji! – cypsėjo peliukės. Kitą naktį jos sugrįžo vedinos ketvertu kitų mažų pelyčių – juk ir šios norėjo išgirsti eglutės pasakojimą. O jai, kuo daugiau pasakojo, tuo aiškesnė vis prieš akis stojos: „Na taip, smagūs buvo laikai!.. Bet aš jų dar sulauksiu, dar galiu sulaukti. Slunkių Plumpius kad ir nusirito nu laiptų, bet gavo princesę, gal ir man gali taip pasisekti.“

Prisiminė dailų liauną berželį, augusį greta miške, – eglutei jis rodėsi tikrų tikriausias puikus princas. Jai rodėsi, kad tas berželis esantis puikus princas.

– Kas gi tas Slunkius Plumpius? – puolė klausinėti mažosios peliukės. Tuomet eglutė ėmė ir pasakė joms visą pasaką nuo pradžios ligi pabaigos, ji atsiminė menkiausią žodelį.

Peliukės tuo tarpu kad kiek, būtų į pačią viršūnę įsirabaždinusios – tiek joms iš to pasakojimo buvo smagumo. Dar kitą naktį susirinko jų jau visas pulkas, o sekmadienį – dar ir dvi žiurkės. Deja, tiedvi apskelbė, girdi, iš tos istorijos jokio smagumo, ir išsyk nuliūdino peliukes, joms ji irgi ėmė mažiau bepatikti.

– Ar jūs tą vieną istoriją težinot? – paklausė žiurkės.

– Tik tą vieną, – atsiduso eglutė, – girdėjau ją pasakojant laimingiausią savo gyvenimo vakarą, tik tąkart nė nesusimąščiau, kokia iš tiesų buvau laiminga.

– Ta jūsų istorija visai niekam tikusi! Nejau nežinot ko nors apie kumpiukus ir lajines žvakes? Negalit papasakot maisto podėlio istorijų?

– Ne, – atsiduso eglutė.

– Ką gi, tuomet mums tikrai nebėra čia ką veikti! – pasakė žiurkės patraukė savais keliais.

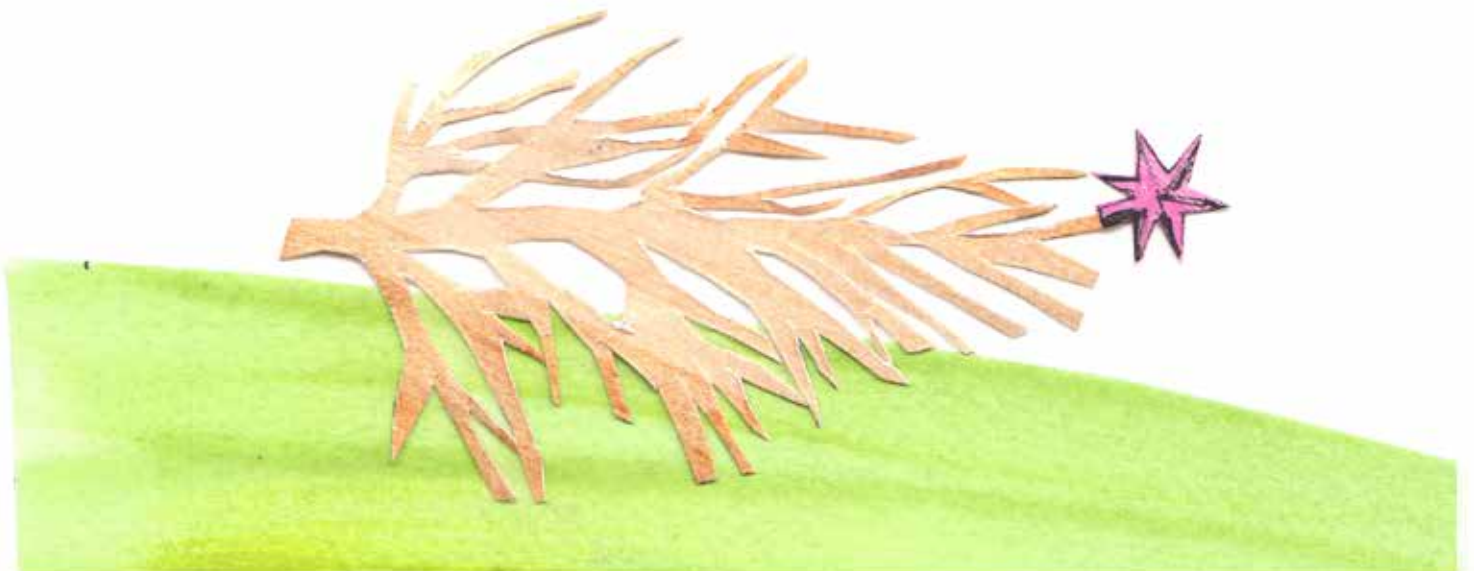
Galiausiai nustojo lankytis ir mažosios peliukės.

Eglutei beliko tik dūsauti: „Kaip būdavo smagu, kai tos vikriosios mažylės sutūpdavo apie mane ir klausydavosi, o aš vis pasakodavau! Jau ir tai praeity! Na bet kai mane iš čia pasiims, tada jau tikrai mokėsiu pasilinksminti!“

O kada tai nutiko?

Nagi vieną ankstų rytmetį į palėpę užlipo žmonės ir įniko po ją kažko naršyti – stumdė dėžes iš už jų ištraukė eglutę. Švystelėjo ant palėpės grindų, o netrukus tarnas pagriebęs nuvilko ją prie laiptų, kur švietė diena.

– Dabar gyvenimas pradės iš naujo! – pradžiugo eglutė. Ji pajuto plūstantį oro gaivumą, pirmuosius saulės spindulius – dar mirksnis, ir atsidūrė kieme. Viskas dėjosi taip greitai, eglutė visai pamiršo bent dirstelti į save, tiek daug visko magėjo čia pamatyti. Kiemas vienu galu rėmėsi į sodą, o ten visa buvo apsipylę žiedais. Gaivios kvėpiančios rožės sviro per neaukštą tvorelę, žydėjo liepos, o aplinkui šaudė kregždės: „Čir vyr, grįžo mano vyyyras!“, tik jos ne eglutę turėjo galvoje.

– Tai puikus gyvenimas dabar manęs laukia!“ – netvėrė džiaugsmu eglutė ir išskleidė plačiai savo šakas... *Aiman!* jos visos buvo sudžiūvusios, nugeltusios. Juk ji gulėjo pamesta kampe tarp piktžolių ir dilgėlių. Auksinė žvaigždė tebepuošė jos viršūnę, tviskėjo skaisčiuose saulės spinduliuose.

Kieme žaidė keletas tų nutrūktgalvių, kurie per Kalėdas šoko apie eglutę ir negalėjo ja atsidžiaugti. Vienas jų, bene mažiausias, prisiartinęs nuplėšė žvaigždę nuo eglutės viršūnės.

– Tik pažiūrėkit, kas dar ant tos senos bjaurios Kalėdų eglės užsilikę! – riktelėjo jis ir pašėlo trypti jos šakas, net tos treškėjo po batukais.

Eglutė pažvelgė į žiedų gražumą ir gaivą sode, pažvelgė į save, ji troško, kad verčiau būtų likusi palėpėje, savo tamsioje kertelėje. Prisiminė jaunystės dienas miške, tą linksmą Kalėdų vakarą ir mažąsias peliukas, kurios taip džiaugdavosi galėdamos paklausyti istorijos apie Slunkių Plumpių.

– Praeity! praeity! – šnabždėjo vargšė eglutė. – O, kad būčiau džiaugusis, kai tam buvo laikas! Praeity! praeity!

Atėjęs tarnas sukapojo eglutę į smulkias malkeles, priskaldė visą glėbelį. Skaisčiai suliepsnojo ji po didžiuoju katilu, taip giliai atsidūsėdama, kad kiekvienas atodūsis girdėjos lyg tylus šūvis. Vaikai, lig tolei žaidę, tuoj sulėkė vidun, sutūpė priešais ugnį ir į ją spoksodami vis šūkčiojo „pykšt, pokšt!“ O eglutei su kiekvienu trekstelėjimu – giliu atodūsiu – atminty kilo vasaros dienos miške, žiemos naktys, kai danguj tviska žvaigždės; ji galvojo apie Kalėdų vakarą ir Slunkių Plumpių – tą vienintelę pasaką, kurią buvo girdėjusi ir pati mokėjo pasekti.

Dar akimirka, ir paskui eglutė sudegė.

Berniūkščiai tebežaidė kieme, pačiam mažiausiam ant krūtinės blizgėjo auksinė žvaigždė, kuria eglutė buvo pasipuošusi laimingiausią savo vakarą. Tas vakaras jau liko praeity, kaip ir pati eglutė, o su ja ir ši istorija: praeity! praeity... Taip nutinka su visomis istorijomis!

Išlakis – aukštas, tiesus.

Manding – man rodos, turbūt.

Andai – aną dieną.

Taleris – stambi sidabrinė ar auksinė moneta.

Dvivėrės durys – duris iš dviejų dalių.

Lajinės žvakės – žvakės iš avių ar galvijų taukų.

Aiman – deja, gaila.

Vežėčios – arklio traukiamas vežimas.

Hansas Kristianas Andersen, „Eglutė“, *Dvylika iš pašto karietos, iš danų kalbos vertė Liudas Remeika, Vilnius: Alumnus, 2002, p. 31–40.*

KAZYS SAJA

Kazys Saja (g. 1932) – žymus lietuvių vaikų literatūros kūrėjas. Jo apysaka „Ei, slėpkitės“ – vienas gražiausių lietuvių vaikų literatūros kūrinių. Čia aprašyti vaikų ir nykštukų peldų pasauliai. Tikrovė ir pasakų pasaulis – visai šalia, ir autorius kviečia tai pamatyti.

Raselė, peldai ir kontrabosas

Ištrauka iš apysakos „Ei slėpkitės!“

Girios pakrašty kaip kurapkėlė kiurksojo sena pirkia ir dviem apsiblaususiais langeliais žvelgė į ežerą, kurį beveik visai užstojo darželio tvora, žydintis alyvų krūmas ir aukštos, plačiai išsikėtojusios liepos. Kiti langai buvo uždarinėti langinėmis, ir kas nors, atėjęs iš girios, galėjo pagalvoti, kad pirkioje niekas negyvena. Nebent gaidys, didelis išpuikėlis, būtų pasitikęs svečią ilgu ir rėksmingu „kakariekū“, kuris lietuviškai skambėtų „ko čia sveikas nori?“ Po to iš daržinės išspruktų nedidutis Kudlius, labai piktas, kad svetimi žingsniai sutrukdė jam snausti ir viena akim stebėti žvirblius, lesančius iš jo dubenėlio.

Tada sugirgzdėtų durys, ir per aukštą prieangio slenkstį išsirstų Rasutė. Atsistotų basom kojukėm ant rusvo akmenėlio, viena ranka prisidengtų akis, kitos pirštelį patogiai įsikištų į nosiukę ir lauktų, ką pasakys svečias.

– Tėvelio nėra namie, – paaiškintų ji. – Tėvelis išvažiavo į miestą. To-oli, toli... Mamytė darže, Giedrius mokykloj, o mūsų Rainis atsivedė tris kačiukus, va!

Atsiminus, kad pirštelio nosyje laikyti nedera, ji skubiai paslėptų rankas už nugaros, atkišus pilvuką, droviai pasisukiotų ant akmens ir kudulkš per slenkstį į trobą.

Seklyčiukėj, kuri kvepia kaip mamos skrynja – lyg ir vašku, lyg ir pyragais, o sienose po gėlėtais popieriais krebžda paslaptingos būtybės, Raselės laukia Lėputis – visų mažiausias iš tų nykštukų, kuriuos senelis vadino peldais. Jis kiek didesnis už pirštelį ir beveik toks pat gudrus ir linksmas, kaip Rasutė. Jeigu Raselė kartais, užkliuvus ar paslydus, pargriūva, ji sako Lėpučiui:

– Nesistumdyk, begėdi!

Kai Raselė būna švariai išsiprausus ir plaukuose lyg du mėlyni paukščiai **vasaroj** plazda kaspiniai, ji išdidžiai priekaištuoja nykštukui:

– Sušišukuok, pašišiaušėli! Toks vyras ir nešišukuoji.

O šiaip jiedu visada šnekučiuoja draugiškai. Kartu žaidžia, uogauja, kartu lakina Kudlių ir glosto kačiukus. Ir naktį užmigę jiedu susitinka ir klaidžioja sapnų karalystėje.

Rasutė galėtų išvardinti visą būrį nykštukų, kurie gyvena girioje, o kartais, tyliai šnibždėdami, ateina ir vaikšto po namus. Pažįsta Miglių – jis nudažo grybams kepures ir visai išmargina paukštelių kiaušinius, kad būtų linksmiau ant jų tupėti ir perėti. Nykštukas Alis turi prijaukintą ežį ir driežą. Kartais atsisėda ant jo ir jodinėja taip greitai, kad nė motociklas nepralenktų. Girdėjo Rasutė ir apie Šiurpę – mokslininką. Jis moka visas paukščių ir žvėrelių kalbas. Jam vis tas pats – varlė ar lakštingalė – šnekasi sau, lyg ropę graužtų. Nykštukėlis Vai-Vai yra gėlių kirpėjas ir savo žirkliukėm čiakš-čiakš-čiakš visai iškarpo ir išlanksto jų žiedus.

Visų Raselė neatsimena, bet žino, kad peldai dar turi savo poetą, ir moka jo vieną dainelę:

Lemta-lemta Lemtatūris
Žengia pirmas, veda būrį,
Grybai, skruzdės ir žiogeliai
Kepures iš tolo kelia.

Lemtatūris, kaip jūs, turbūt, supratote, yra nykštukų vadas ir visada žygyje užtraukia šią dainą.

Yra visokių istorijų ir pasakojimų, iš kur atsirado nykštukai – peldai, bet Rasutės senelio aiškinimas yra pats moksliausias ir įdomiausias.

Tai buvo labai seniai – gal prieš kokias tris vasaras ir prieš keturias žiemas. Senelis tuomet dar gyveno mieste ir tik retkarčiais atvažiuodavo į kaimą paviešėti. Rasutei labai patikdavo su juo vaikštinėti, nes senelis vis ką nors pasakodavo arba, juokingai sudėjęs lūpas, prum-pum-pum, prum-pum-pum – išgrodavo visokias melodijas. Net žuvytės, kai jiedu su Giedriumi meškero-davo, susirinkdavo būriais aplink valtį ir klausydavosi, kaip senelis mėgdžioja dūdas, violončelę arba savo didžiulį **kontrabosą**. Giedrius kartais pykdavo, kad per tą muziką jie nieko nesugauna, o senelis vėl:

– Prum-pum! Pram-pam-pam!..

Vieną vasarą senelis atvažiavęs nukėlė nuo mašinos stogo savo kontrabosą, gražiai aprengtą pilku drabužiu, apsiuvinėtu **šikšna**, su ilgu užtrauktuku šone, nunešė į **seklyčią** ir pastatė kampe vietoj palmės, kuri tą žiemą buvo nušalusi. Tėvelis atnešė du lagaminus, **šoferis** – surištą patalynę, ir tada Rasutė su Giedriumi sužinojo, kad senelis atsikraustė visam laikui. Jis tada ir atgabeno savo **kontrabosę** būrį nykštukų peldų, kuriems labai patiko giria, Rasutė, Kudlius ir visa sodyba. Nesiginčysim su tais, kurie sako, kad nykštukai čia gyvena ir anksčiau, bet, senelio manymu, jie atkeliavo iš teatro, kuriame jis daugelį metų brūžino ir dūzgino savo **kontrabosą**.

Lemtatūris

– Kartą, – pasakojo senelis, – atvažiuo pas mus į teatrą naujas dirigentas. Balta pakaklė, juodas **frakas** – viskas kaip tur būt... (O kaip turi būt, mes jau žinom: visi dirigentai rengiasi kaip šarkos – truputis balta ir truputis juoda). O šito – atlape medalis, plaukai žili kaip pernykštės viksvos, ir diriguoja ne tiek lazdele, kiek dideliais pasišiaušusiais antakiais.

Pradedam groti: „Pum-po, pum-po, pum-pum-pum... Ta-ta ta-ta, taaa...“ Aš savo partijas moku atmintinai, ir manęs, galvoju, savo antakių šluotom nepabaidysi. Bet staiga, nei iš šio, nei iš to, vietoj „ta-ta-taaa“ mano **kontrabosas** – „ta-ta, ty!..“ Man ir pakaušis išrasojo. Dirigentas, aiškūs dalykas, pasižiūrėjo į mane kaip katinas į svirplį – maždaug „tiek to, ši syki tavęs dar nečiuopiu į nagą“, ir grojam toliau.

Dar tvirčiau įrėmiau **kontrabosą** į petį ir laikiu, kada čia vėl reiks uždudenti tą savo „pum-po pum-po“, o kaip reik, vėl girdžiu – „pim!“ Vėl ne tą stygą užkabinau! Dirigentas pasipurtė, lyg uodą iš ausies išvartydamas, ir aš supratau – per pertrauką klius...

Taip ir buvo.

– Reikia žiūrėti į gaidas, o ne į lempas! **Maestro!** Šiaip tu mums ir laidotuvių maršą ne vietoj išbūgnysi.

O ką aš ten žiūrėdamas rasiu? Tos gaidos gal iš pernykštės operos, gal dar seniau padėtos, o aš visada groju, kas reikia. Todėl, manau sau, verčiau spoksosiu į stygas ir bene pagausiu tą pirštą, kuris į senatvę ėmė ir sugalvojo mane apjuokti. Ir pagavau! – Senelis atsargiai išrėngė savo **kontrabosą** ir parodė, kaip visa tai buvo. – Kai tik antram veiksme pradėjau savo partiją, staiga vėl „din!..“ Ėgi žiūriu – ant slenkstelio, va čia, kur atremtos stygos, stovi toks mažytis žmogeliukas, pasišiaušęs, akelės išdykusios, ir su lazdele per stygas din-don, din-don... Pajuto, kad aš jį matau, strykt kažkur ir pradingo.

– Netikit? – klausė senelis, žiūrėdamas pro akinių viršų. – Ir aš tuomet nepatikėjau. Jeigu jau, sakau, man akyse nykštukai rodosi, pats laikas į pensiją. Parėjau namo ir parašiau pareiškimą. Taip ir taip, keturiasdešimt penkerius atgrojau – užteks. Išleido, apdovanojo mane muzikantai, visokios laimės palinkėjo – gyvenk ir gaudyk žuvį. O man tas nykštukas neišcina iš galvos, ir gana. Gal, sakau, kas nors apmainė man akinius? Buvau syki palikęs **orkestrinį**. Bet, rodos, akiniai tie patys. Gal, sakau, tas pasišiaušęs dirigentas taip įstrigo į galvą ir rodosi man akyse visokiais pavidalais? Bet ir vėl... Kas gi tada sudavė per stygą?

Senelis ilgai dar vaikščiojo į teatrą, landžiojo ten po visokius užkaborius, sėdėdavo spektakliuose, pirmoj eilėj prie krašto pasistatęs kėdę, ir tol žiūrėdavo į orkestrinę, kol užsnūdavo arba apsimesdavo, kad snaudžia. Nykštukai kartais šmėkstelėdavo už **arfos** stygų, kartais, užsikimšę ausis, prabėgdavo pro būgną arba labai susikaupę sėdėdavo ant didžiosios krištolinės liustros ir, kumšteliais parėmę galvas, klausydavosi muzikos.

Seneliui, žinoma, parūpo, iš kur tie nykštukai atsirado. Ir kodėl jis mato juos, kartais jiems net mirkteli, o kiti jų kažkaip lyg ir nepastebi?

Moksliški spėliojimai, kuriems kolei kas trūksta įrodymų, vadinasi hipotezėm. Taigi senelis per ilgą laiką surado šitokią hipotezę.

Labai labai seniai teatre buvo vaidinama nuostabi pasaka „Daktaras Aiskauda“. O! tai buvo auksiniai teatro laikai. Salėje nė vienos tuščios vietos. Visur vaikai vaikai vaikai. Tik vienur kitur iš trečiojo balkono pamatysi pliką arba pražilusį pakaušį.

Spektaklis būdavo ilgas, vaikai šokinėdavo kėdėse, susijaudinę krimsdavo sausainius, pyragėlius, o trupiniai byrėdavo ant žemės. Tačiau skanumynai, kad ir kur nukristų, visada suranda valgytojų. Teatre atsirado pelyčių. Jas pastebėjo visi – nuo budinčio gaisrininko ligi teatro direktoriaus, o šis labai rūpinosi, kad pelės nepragraužtų naujos aksominės uždangos.

Toks pavojus atsirado tada, kai visi miesto vaikai, po du ar po tris kartus pažiūrėję spektaklį, įsitikino, kad plėšikas Barmalėjus daktaro Aiskaudos nepagavo ir niekad nepagaus. Jie nusiramino ir nustojo lankyti teatrą. Saldūs trupinėliai po krėsiais išnyko, ir peliukėms prasidėjo liūdno bado dienos.

Vieną mėnesienos naktį jos išėjo į lauką ir ėmė šmirinėti gėlyne, kuris puošė teatro sodelį. Bet ir čia – gardūs buvo tikrai kvepiantieji žirneliai. Kitos sėkliukės pasirodė karčios arba dygliuotos kaip ežiai. Pelytės graužė ir verkė, graužė ir verkė, kol vienai iš jų dingtelėjo išganinga mintis: reikia pačioms rausti žemę ir auginti žirnelius! Tinginės, aišku, ėmė sakyti:

– Nieko iš to neišeis. Kraustykimės verčiau į kokią sandėlį arba į kino teatrą. Ten vaikai saulėgražų pribarsto.

Ir iškeliavo. Kai kurias išgaudė katinai, o kitų giminaitės ir šiandien gal kiūto kur po grindimis ir laukia, kolei koks nevalyvas vaikėzas numes joms plutą arba prispjaudys išlukštentų saulėgražų.

Likusios peliukės kur įmanydamos ėmė auginti žirnelius, našlaitėles ir nasturtas. Kurmiai arė, žvirbliai akėjo, ežys derlių vežė. O pelės kinkė, sėjo, ravėjo ir nė juste nepajuto, kaip pradėjo virsti mažyčiais žmogučiais. Senelis juos ir pavadino peldais.

Vėliau jie išmoko skaityti, rašyti ir dainas dainuoti. Vieni peldai liko mieste, kiti iškeliavo į laukus, į girias ir labai susidraugavo su visais gyvūneliais, žvėreliais ir vaikais.

Senelis pasakojo, kad peldai iš saulės spindulių, paukštelių čiulbesio ir gėlių kvapo išaudžia nuostabiausių svajonių juostas, kurias vėliau kaip kino filmus rodo vaikams. Gano koks pipiras žąsels arba guli lovoje, serga arba kaip Rasutė saugo namus ir nežino, iš kur jam į galvą atėjo svajonė pasivažinėti slidėmis nuo vaivorykštės tilto... Iš aukštai, iš aukštai pasileisti ir čiukš tiesiai į ežerą. Galima ir šiaip atsisėdus, be slidžių...

– Iš kur aš pagaliau visa tai žinočiau – jeigu ne patys peldai... – sakė senelis, ir sunku buvo juo nepatikėti.

O kai Giedrius paklausė, kodėl tų nykštukų beveik niekas nemato, senelis paaiškino:

– Vorai jiems verpia siūlus, o peldai iš jų audžia drabužėlius, kurių spalva beveik nesiskiria nuo oro. Gal kartais dėl to... Bet geriems vaikams jie turėtų pasirodyti... Nejaugi jums nė karto ir nešmėstelėjo, a? Kaip čia taip galėjo atsitikti?

– Aš tai vieną kartą mačiau... – atsiliepė Rasutė ir iš karto nuraudo kaip rojaus obuoliukas. Ne tokia jau ji gerutė. Ką tik buvo gavusi barti, kam iškarpė senelio skrybėlei nosį ir akis. – Lėputį aš tikrai mačiau! Sapne, – pridūrė ji, nenorėdama būti melagė. – Pasišiaušęs toks, ir aš dar jį sušukavau.

O Giedrius, nors buvo pripiešęs peldų pilną sąsiuvinį, atvirai prisipažino, kad savo akimis jų nė karto nematė. Bet šviesių svajonių filmus jis kartais regėdavo net mokykloj per pamokas.

– Pamatysit, – žadėjo senelis, – pamatysit. Aš jums parodysiu kada...

Tačiau tą rudenį senelis kartą užmigo ir nebeprabudo. Mamytė verkė, o Giedriui su Rasute vis atrodė, kad kažkas labai tyliai užgauna **kontraboso** stygas – „din-don, din-don“...

Senelį laidojo truputį vėjuotą, bet saulėtą dieną po beržais. Ant karsto krito ir krito švelnūs auksiniai lapeliai.

Tai peldai, liūdnai rymodami šakose, mėtė jam savo paskutinius atsisveikinimo laiškus.

Seklyčia – namo kambarys svečiams.

Šoferis – automobilio vairuotojas.

Maestro – pagarbus muziko vardas, žodis kilęs iš italų kalbos.

Kontrabosas – styginis žemiausio tono instrumentas.

Vasarojus – pavasarį sėjami javai.

Šikšna – išdirbta be plaukų oda.

Frakas – vyriškas juodas iškilmių kostiumas.

Orkestrinė – vieta prieš sceną teatre, kur yra muzikantai.

Arfa – didelis trikampis styginis muzikos instrumentas.

Kazys Saja, „Raselė, peldai ir kontrabosas“, *Ei, slėpkitės!*, Vilnius: Vaga, 1971, p. 5–14.

Lemtatūrio būrys

Ištrauka iš apysakos „Ei slėpkitės!“

Per nelemtą gaisrą sužeidžiamos Giedriaus akys. Iš ligoninės sugrįžusį Giedrių suolo draugas Mikutis pasitinka nelabai bičiuliškai. Berniukai susipeša. Per muštynes Giedrius pragaišina savo akinius. Nykštukų peldų būrys, vadovaujamas vado Lemtatūrio, ryžtasi pagelbėti Giedriui.

Tos peštynės, kaip ir visos nesantaikos pasaulyje, buvo kvailos, nereikalingos ir negražios. Apsikūlė, apsbraižė abudu, sutepė savo geriausius drabužėlius ir išsiskyrė jau kaip tikri priešai. O Giedrius dar pragaišino savo akinius, be kurių jis negalėjo dorai matyti nei skruzdėlių, nei uogų, nei gudriai pasislėpusių grybų. Jis ieškojo tų akinių ropom, rovė žolę, išnaršė lazdynus, o akiniai, kaip žinote, švysčiojo brūzgynuose ant ežio nugaros, o perkūno oželis vis mekeno, vis leipo juokais.

Susikrimtęs ir visai nebepanašus į pasiutėlį, Giedrius parklumpino namo. O čia mama ėmė jį barti ir klausinėti, kur jis taip išvoliojo drabužius, kur aptaškė švarkelį.

– Mokykloje draugai mane kaip sučiupo, kaip pradėjo pasiilgę mėtyti į viršų... – melavo Giedrius, nenorėdamas įpainioti Miko. Girdi, jie tol šaukė „valio“ ir tol jį, kaip didvyrį, kilnojo ant rankų, kol portfelyje išsipylė jo rašalas...

Tą istoriją jis buvo sugalvojęs, eidamas namo, ir dabar taip vaizdžiai, su visom smulkmenom dėstė, jog net mama patikėjo. O Rasutė tylėjo, ant pilvuko sukryžiuosius rankas, ir priekaištingai lingavo galvą.

– Melagis! Melagis! – užpuolė jį Giedrių, kai tik mama išsinešė valyti jo švarką. – Melagis melavo, per tiltą važiavo...

– Nutilk! – subarė Giedrius. – Ką tu žinai?

– Žinau! Žinau! – giedojo sesutė. – Tavo rašalas mėlynas, o švarkas aptaškytas žaliu, va!

– Eik sau!.. – tarė Giedrius, čiupinėdamas ausį. – Nieko tu nežinai.

– O kas prabrėžė kaklą? Aha!.. O kur tavo akiniai? Su kuo susipešai, su kuo? – nesiliovė tardžius. – Nesakysi? Gerai... Einu ir viską pasakau mamytei.

Ką bedarysi – teko išduoti jai visas paslaptis ir prašyti, kad Rasutė niekam nė mur-mur...

– Pirmiausia, – sakė jis, – reikia žūt būt surasti akinius.

– Rytoj pasiimsime Kudlių, ir visi trys eisime ieškoti, – pažadėjo Rasutė. – Tik tu man daugiau niekad niekad nemeluok.

Anksti rytą, kai saulutė dar užmiegotom akelėm tebesišvalgė po rasotas proskynas, Lemtatūris ant išgriuvusios pušies jau rikiavo peldus, skardžiu balseliu šaukdamas kiekvieną pavardžiu:

– Miglius!

– Čia! – atsiliepė garsusis dažytojas. Jis visada keldavo ir guldavo su saule. Rytais, kol čiulbėdavo paukščiai, Miglius dažydavo jų kiaušinėlius, o vakarais kurdavo savo būriui dainas.

– Alis! Kur Alis?

– Esu esu! – sušuko tas, tebesėdėdamas balne ant drieco.

– Jėgis!

– Yra!

– Kaip tu čia stovi? Ramiai stovėk, – subarė vadas.

Jėgis buvo puikus atletas ir kiekvieną laisvesnę valandėlę darydavo gimnastikos pratimus. Dabar jis buvo taip susilenkęs, kad galva kyšojo tarp kojų, o rankose už nugaros laikė vidutinį kankorėžį.

– Šiurpė! – toliau šaukė vyrus Lemtatūris.

– Aš čia, – kukliai atsiliepė mokslininkas, užvertęs storą knygą.

– Vai-Vai!

– Esu! Pienei šukuoseną baigiu. Teikitės pažvelgti – paskutinė mada! Vietoj geltono žiedo – pasidabruotų pūkelių kepurė. – Jis buvo didelis meistras ir ne mažesnis pagyrūnas. Bet kas gi neturi silpnybių?..

– Lėputis!

Tas, kaip visada, buvo užsiėmęs ne tuo, kuo reikėjo. Jis kalbino didžiulę **kamanę**, prašydamas nors lašelio medaus. Bet šykštuolė zurzė kažką, apsimesdama Lėpučio nesuprantanti.

– Lėputi! – šuktelėjo vadas.

– Aha! – atsiliepė smaližius ir ėmė kabarotis ant pušies kamieno.

Išsirikiavę jie pirmiausia atsisuko į saulę ir sugiedojo trumpą rytmečio himną:

Teka saulelė,
Kyla aukštyn.
Krinta raselė –
Din-din-din...

Paskui Lemtatūris liepė atsisėsti kur kam patogiau ir paaiškino, ko jie čia susirinko.

– Kaip žinote, – kalbėjo jis, – Rasutės ir Giedriaus namus ištiko nelaimė. Sudegė daug visokių gėrybių, o svarbiausia – skaudžiai nukentėjo mūsų geras bičiulis, apie kurį aš dar kalbėsiu vėliau. Lėputi, atsakyk – tu žinai, kodėl kilo gaisras?

Lėputis stovėjo nuleidęs akis ir lupinėjo kažkokią sėklelę.

– Mes tavęs klausiam, kodėl kilo gaisras?! – pakartojo Lemtatūris.

– Užsidegė namas, ir kilo... – negarsiai atsakė šis, mėgindamas krimsti išlukštentą grūdą.

– O kas prikaltino Rasutę sukurti stalčiuje ugnelę? Kas parodė, kur padėti degtukai?

– Parodžiau aš, bet maniau, kad ji keps krosnyje... tas bulves.

– Tai va, Lėputi, – įsakmiai tarė Lemtatūris, – esi nebemažas, gana tau dykinėti. Pasiimsi kopėčias, teptuką ir dažysi grybams kepures.

– Vai-vai-vai, kad tik nenutepliotų musmirės baravyko spalva, – suabejojo kirpėjas.

– Nieko, kol jie pradės dygti, Miglius išmokys, kaip ir ką dažyti.

– Aš labiau norėčiau kiaušinėlius marginti, – nedrąsiai paprašė Lėputis.

– Marginsi, – pažadėjo Miglius, – kai išmoksi dažyti baravykus.

Tiesą sakant, Lėputis tikėjosi didesnės bausmės, o čia – dažyti grybus – vis jau šioks toks amatas. „Mokslo ant kupros nesinešiosi“, – sako Šiurpė, visada apsikrovęs storom knygom.

Nors iš tikrųjų Lėputis nebuvo tiesioginis to gaisro kaltininkas, bet šiaip jis mėgo žiūrėti į ugnelę ir ne kartą kuždėjo Rasutei, kad ugnis yra gyva – kartais būna linksma, kartais nusimimus. Antai ugnelė net inkštauja, verkia, kai malkos būna šlapios, o ji taip nori sušildyti visus, taip stengiasi būti gera...

Ir štai į ką pavirto lengvabūdiškos Lėpučio pasakos. Dabar peldams rūpėjo atlyginti skriaudą – ypač Giedriui, kuris per gaisrą vos neliko aklas.

– Dar viena bėda, – kalbėjo Lemtatūris, – kad Giedrius ir Mikas – geriausi bičiuliai – pradeda nuo mūsų nusigręžti. Jie netgi tarpusavy pykstasi, mušasi ir nebeklauso mūsų gero žodžio. Aplinkui čiulba ir ulba paukšteliai, tiesiog po jų kojomis plasnoja ir tupia margiausi drugiai, o jiems nusišpjaut... Jie nebetiki peldais, štai kur visa nelaimė!

– Reikia, kad jie mus pamatytu! – sakė Miglius, Alis ir Jėgis. – Jeigu ne visi vaikai, tai bent jau Giedrius, o jis, šiaip ar taip, yra šaunus vyras.

Ypač juo žavėjosi Jėgis ir labai norėjo parodyti Giedriui savo lankstumą ir nepeldišką jėgą.

– Mes turime jo akinius, kuriuos ežys atnešė Aliui, – toliau kalbėjo Lemtatūris. – O Šiurpė sako, kad kažkada peldai mokėjo padaryti tokį skaidrą...

– Jau turiu receptą! – atsiliepė Šiurpė, rodydamas knygą, kurioje buvo įkišta smilgelė. Peldai bereginti apspito jį kaip bitės bitinėlių. Mokslininkas atvertė knygą ir atsikosėjęs ėmė skaityti:

– „*Skaidras, kuris leidžia pamatyti elfus, gnomus, nykštukus, ir p e l d u s*, – pa-braukė Šiurpė smilgele, – *daromas iš:*

Pirma – žiupsnelio rausvųjų kristalėlių arba smiltelių, randamų ežero dugne. Jas paprastai vartoja vėžiai savo pusiausvyrai nustatyti. Jie turi tam tikrą kišenėlę, arba, mokliškai tariant, aparatą, į kurią įsidėję tų smiltelių, pajunta vandens gylį bei savo kūno padėtį. Tai yra: kai nori – apvirsta, o kai nenori – ne. Arba norėdami plaukia atbuli, o nenorėdami – atvirksčiai. Visa tai mums nerūpėtu, bet norim perspėti, kad tuos kristalėlius vėžiai neapsakomai brangina.

Antra – reikia gauti gyvatės ašarų. O tai padaryti taip pat sunku, kaip iš vandens išskelti ugnį.

Ir trečia – ant kiekvieno akinių stiklo reikia užberti po kelis kristalėlius ir užla-

šinti po tris lašus ašarų. Mėnuliui tekant, tuos akinius reikia pernešti per kadugių liepsną. Šis uždavinys yra dar sunkesnis, negu pirmieji du, drauge sudėjus. Tačiau geram norui nėra blogo oro. Linkime sėkmės!“ Viskas, – tarė Šiurpė ir triukšmingai užvertė knygą.

Lemtatūrio vyrai kurį laiką susirūpinę svarstė.

– Na, kaip? Ryžtamės ar ne? – paklausė vadas.

– Ryžtamės, – atsakė peldai.

– Mėginsim...

– Būsim ar žūsime, bet padarysim! Tegu Giedrius pamato ir sužino daugiau, negu kitas be akinių. Jis to nusipelnė.

Tik vienas Lėputis krapštė pakaušį ir tylėjo. Bepigu jam buvo žaisti su Rasute... Tačiau dūsauti nebebuvo kada. Reikėjo susiruošti ekspedicijon į ežero dugną. Miglius, norėdamas padraštinti būsimąjį savo padėjėją, linksmai užtraukė trečią žygio maršo posmą:

Čiulba čiulba čiulbuonėliai

Prie margųjų kiaušinėlių.

Juos išdažėm, kaip mokėjom,

Akvarelėm ir aliejum!

Kamanė – stambi, kresna, labai plaukuota laukinė bitė.

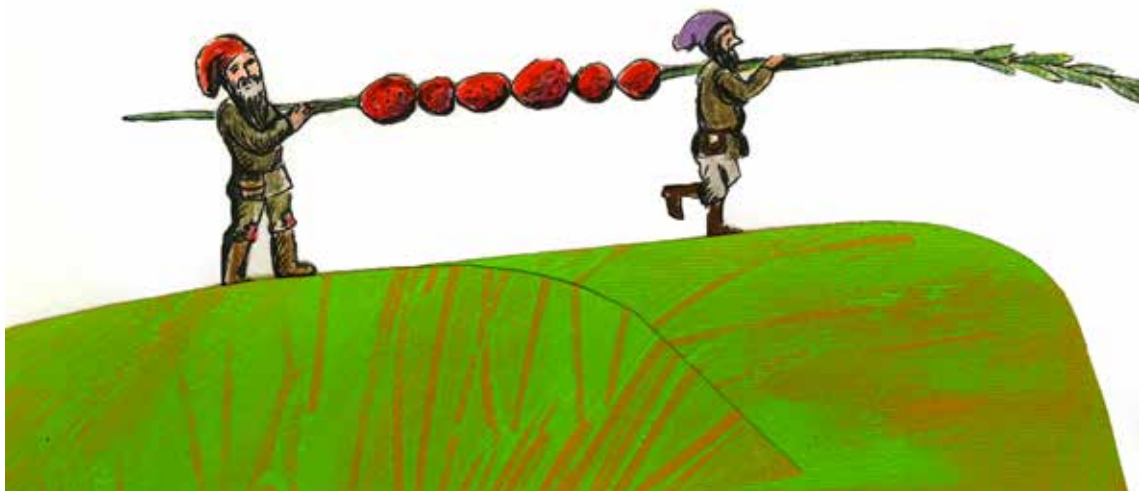
Kadugys – spygliuotis krūmas arba medis juodomis uogomis.

Kazys Saja, „Lemtatūrio būrys“, *Ei, slėpkitės!*, Vilnius: Vaga, 1971, p. 31–38.

Pas gyvatę – ašarų

Ištrauka iš apysakos „Ei, slėpkitės!“

Ežys suranda pamestus Giedriaus akinius ir atiduoda juos nykštukams peldams. Nykštukai nori padėti Giedriui ir jo akinius padyti stebuklingus. Tam reikalinga paruošti ypatingą medžiagą – skaidrą. Viena iš skaidro sudedamųjų dalių yra gyvatės ašaros. Todėl peldai suplanuoja pavojingą kelionę ir leidžiasi į raistą, kurioje gyvena gyvatė Marguolė.

Kitą dieną peldai ilsėjosi. Šiurpė sklaidė gyvačių ir žalčių žodyną. Miglius gulėjo aukštelininkas tarp baltųjų dobiliukų ir svajingai niūniavo:

Tirlo tirlo, tir-lir lylio.

Tir-lir lia...

Kiti rinko žemuoges ir vėrė kaip karolius ant smilgų. Tik Lėpučiui, mažiausiai pavargusiam, buvo pavesta aplankyti Rasutę, Giedrių ir Miką Plėšiką. Kas ten girdėti?

Lėputis dar nemokėjo rašyti, todėl, bijodamas ką nors pamiršti, užsirišdavo ant nosinės mazgelį. Todėl jis kartais, ieškodamas savo šnypštukėlio, sakydavo: „Kur ta mano užrašų knygutė?..“

Ši sykį nykštukas grįžo užmazgiojęs ne tik visus keturis nosinės kampučius, bet ir savo švarkelio skvernus. Visi matė, kad Lėputis turi daug svarbių naujienų.

Jis palaukė, kol visi susirinko ir kol Šiurpė užvertė savo žodyną. Tada išsitraukė „užrašų knygutę“ ir, atrišdamas mazgelį po mazgelio, pradėjo pasakoti.

Pirmiausia peldai sužinojo vakarykščius įvykius: kaip Giedrius susitrenkė koją ir kaip Kudlius įkando Mikui į blauzdą. Plėšikas, parėjęs namo, supjaustė guminę pūslę, kuria, pripylus karšto vandens, mama šildydavo šoną, ir pasidarė **timpą**. Už pūslę Mikutis šlyt gavo lupti. O kai nustojo verkti, prisirinko akmenų ir pritykojęs pašovė Kudliui užpakalinę kojelę.

Šunelis labai cypė, ir Giedrius, išbėgęs iš trobos, dar pamatė Plėšiką bėgantį už krūmų.

– Dabar visi jie – šlubiai, – atmezgė žvalgas paskutinį kamputį: Giedriui kelis, Mikui blauzda, o Kudliui – sausgyslė. Tik viena Rasutė dar laksto sveika. Na, tai... – apžiūrėjo nosinę Lėputis, – turbūt, viskas.

– O kam tie mazgeliai ant skvernų? – paklausė nykštukai.

– Aa!.. – atsiminė šis. – Dar norėjau pasakyti, kad Rasutė su Giedriumi prisiekė būtinai atkeršyti Mikui už Kudlių. Visą laiką šnibzdasi, ieško kažkokio maišelio, bet ką jie tam Plėšikui darys... – Lėputis pagūžčiojo pečiais. – Galbūt, skandins... O... dar vienas mazgas – nebežinau kam...

– Na, pagalvok, prisimink, – ragino draugai.

Lėputis krapštė krapštė savo šviesią galvelę ir nieko neiškrapštė. Taip ir liko ant skverno mazgelis su klaustuku.

– Visi trys šlubiai... – pakartojo Lemtatūris. – O mūsiškiai dar klausia, ar ne be reikalo mes vargstam su tais akiniais. Kaip Šiurpė verčia mūsų kalbą žvėreliams, paukšteliams ir **moliuskams**, taip Giedrius, matydamas mus, galės kitiems papasakoti mūsų nuotykius ir visokias gamtos paslaptis, kurių mes tiek daug žinom... O dabar jie nieko nemato ir pešasi iš nuobodumo.

– Liūdniausia bus tada, – atsiliepė Šiurpė, – kai jiems ir peštis nusibos.

– Gerai, – tarė vadas. – Abejones į šalį! Smulkiai apsvarstykime rytojaus žygį. Ar visi pagalvojot, ką mums vertėtų pasiimti?

– Pašėlusiai sunki kalba, – pasiskundė Šiurpė. – Be jokių balsių! Vien tik S, Š, Z, Ž ir dar kelios priebalsės.

– Aš galvoju nusinešti svogūną, – atsiliepė Jėgis. Jis labai tuo savo sumanymu didžiavosi.

– Gerai, – pritarė Lemtatūris. – Kas dar ką sugalvojo?

– Aš manau, kad reiktų nusivesti ežį, – pasiūlė Alis. – Jei gyvatė užpuls, ežys mokės mus apginti.

Visi apsidžiaugė. Ežį peldai labai mylėjo ir visada ieškojo progos jį pasiimti žygin.

– O aš galvoju apie dūdelę, – tarė Miglius. – Šiurpė sako, kad gyvatės mėgsta muziką.

– Bet juk mes einam ašarų! – nustebė Jėgis. – Mums reikia pravirkdyti ją, o ne pralinksinti.

– Iš linksmybių dažnai būna ašarų, – kaip visada, paprieštaravo jam Šiurpė.

– Man atrodo, – kalbėjo Alis, – kad visi žvėreliai ir paukšteliai verkia tik tada, kai juos kas nors nuskriaudžia. Numušė vieną sykį vaikai kregždės lizdą su visais kregždžiukais... Vargšė motinėle atsitūpė ant gluosnio tvoros, verkė verkė – nuo ašarų net gluosniai sužaliavo.

– Vai-vai-vai! Lėputi, kas tau?

– Kregždutės gaila... – atsakė tas, šniurkščiodamas ir trindamas nosį kepure.

– Tas ir yra, – atsidusęs tarė Lemtatūris. – Mes neturim teisės skriausti net gyvatės. O kaip tu ašarų gauti – nei pasakyta, nei parašyta.

Vienas atsiduso, kitas atsikosėjo, trečias beviltiškai numojo ranka. Bet visi vieningai sutarė iškelti rytoj, nukritus rasai, kad prieš vidudienį jau būtų pas gyvatę.

Raiste Lėputis parodė kelmą, aplinkui apaugusį avietėmis. Čia jisai skrisdamas ir pastebėjo gyvatę Marguolę. Lemtatūris liepė Aliui su ežiu pasilikti už aviečių, kitiems patarė truputėlį atsilikti, kad visas būrys neišgąsdintų jos. Jis pats ir Šiurpė apsidairydami žengė prie kelmo.

Marguolė, įmantriai susirangiusi, gulėjo kelmo įduboj ir šildėsi saulėje.

– Pšš-pšš, s-s! – pasisveikino ir nusilenkė Šiurpė.

Gyvatė pakėlė galvą, lyžt lyžt apsilaižė dvišaku plonu liežuviu, apsmagstė juos mažytėm piktom akutėm ir tik tada atsakė į pasveikinimą.

Kol Šiurpė, visai šnypštaudamas, aiškino, kas jie tokie, jam dar gražbyliauti sekėsi, bet kai reikėjo paprašyti ašarų, mokslininkas sumišo, susigėdo ir ėmė klausinėti gyvatės, kaip sveikatėlė, ar daug šiemet bus raiste spanguolių, ir galų gale ėmė šnekėti tokius niekus, kad Marguolė pati neiškentus paklausė, ko jie vis dėlto nori iš jos.

– Mano ašarų?! – nustebo ir pasipiktino gyvatė. – Štai kam jie atsinešė kibirą! Akiplėšos!.. Aš jums ne krokodilas, kad laistyčiau ašaras... kibirais.

– Kelias blogas: viržynai, klampynės, – glamžydamas kepurę, teisinosi Šiurpė, – o čia toks brangus daiktas... Bijojom išlaistyti.

– Ne-n-ne, – susiraukus ėmė ražytis gyvatė. – Aš niekada nesu verkus ir, žinot, negalvoju verkti.

- Bet, gerbiamoji, – įsiterpė Lemtatūris, – kas neverkia, tas ir nesijuokia.
- Argi aš sakiau, kad juokiuos? Taip, aš niekada neverkiu ir nesijuokiu.
- Nelinksmas jūsų gyvenimas... – atsiduso Šiurpė.
- Aš ir nesakau, kad linksmas, – vėl atkirto gyvatė.
- Mes čia turime svogūną... – Lemtatūrio paragintas, ėmė sakyti Šiurpė. – Jeigu jūs leisite, mes jį atnešime arčiau. Nuo svogūno, matot, daugelis jeigu ne verkia, tai bent jau ašaroja.
- Na, atneškit atneškit. Pažiūrėsim, kurie čia ašaros...
- Jėgis vikriai išrengė, išlukštėno svogūną, dar įpjovė kryžmai ir susiraukęs užtempė ant kelmo. Kol jis visa tai padarė, ašaros taip užpylė jam akis, jog vos neužlipo gyvatei ant uodegos.
- Marguolė pauostė svogūną, lyžtelėjo ir net nesuiraukė.
- Matot... – sušnypštė ji. – Ar aš nesakiau? Verčiau atveskite čią tą, kuris melavo, kad gyvatės verkia, ir turėsite ašarų. Kitus mes mokam pravirkdyti...
- Mes žinom... Girdėjom, kad jūs labai skaudžiai geliat. Daugelis jūsų bijo kaip ugnies. Bet ir jūs, be abejo, turite priešų, kurie...
- Argi aš sakiau, kad neturiu?
- O jeigu jie iškaudina jus arba nuskriaudžia jūsų artimuosius, nejaugi jums neskauda širdies? – klausinėjo peldai.
- Argi aš sakiau, kad neskauda?
- Bet juk paverkus lyg ir palengvėja. Kaipgi jūs be ašarų?..
- O gal aš nenoriu, kad man palengvėtų? Jūs varvinat ašaras, o mes renkame nuodus. Iš skausmo, iš pykčio, iš apmaudo – iš visko po truputį. O paskui kad geliam, tai geliam!
- Taip, – sutiko Šiurpė. – Bet šiltuose kraštuose gyvena, sakysime, **barškuolės**. Dar nuodingesnės už jus. Negaliu pasakyti, ar jos verkia, bet pasilinksminti, pašokti – labai mėgsta. Kerėtojas taip nuobodžiai birbina, o jos, kai įsismagina bešokdamos, net ant uodegos galiuko atsistoja.
- Na ir kas? – nė kiek nenustebo Marguolė. – Šoka pagal visokius barškalus, užtat ir vadinasi barškuolėm...
- Šiurpė žinojo, kad jos pačios sugeba barškėti, todėl taip vadinamos, bet mokslininkas buvo santūrus ir dėl niekų nesiginčijo. Jis verčiau štai ko paklausė:
- O jeigu jūs paklausytumėt kiek rimtesnės muzikos, gal ir jūs užsinorėtumėt pašokti? Mes čia turime vieną muzikantą...
- Argi aš sakiau, kad nešoksiu? Užgrokit – pažiūrėsim.
- Miglius išsitraukė dūdelę ir užgrojo linksmą šokį. O kad jis dar linksmiau skambėtų, kiti, pritardami muzikantui, uždainavo:
- Šoko kiškis, šoko lapė –
 Šoko visi žvėrys.
 Ir ta gervė ilgasnapė,
 Ir ta šokinėjo.
- Marguolė pasistaipė, pakrutino liemenį ir tarė:
- Čia reiktų tirtėti kaip kvailei, o ne šokti. Fu! Netgi nesveika, taip sočiai papictavus. Suvalgiau sraigę, prarijau pelę, ir čia dar pasitaikė žioplai paukštelis...
- Bjaurybė! – sušnibždėjo Miglius.
- Užsiundykim ežį, tas bematant pravirkdys, – siūlė Jėgis. – Tokios tai tikrai nėra ko gailėtis. Bet Lemtatūris nutildė juos ir liepė Šiurpei paklausti, gal gyvatė mėgsta liūdną, **lyrišką** muziką.

Marguolė atsakė:

– Nežinau, pamėginkit.

Miglius turėjo sukūręs tokią graudžią dainelę, kuri galėjo ir akmenį pravirkdyti. Kad ši dainelė geriau nuskambėtų, Lemtatūris pašaukė ir Ali, Miglius surikiavo juos, mostelėjo „trys-keturi“, ir peldai uždainavo:

Liūdną liūdną, liūdnutytę
Padainuosim dainutytę –
Kaip eglelę žaliaskarę
Nugenėjo piktadariai,
Ko kiškėlis gale lauko
Sūrias ašarėles brauko...

Bet gyvatei visai nerūpėjo nei tas kiškėlis, nei žaliaskarė. Jeigu Marguolė būtų mokėjus, ko gero, būtų nusijuokus. Dainininkai, aišku, tai pajuto ir vienas po kito nutilo.

Kol jie dainavo, ežys, likęs be priežiūros, ėmė šniukštinėti avietyną ir po gretimo kelmo šaknim aptiko gyvačiukų lizdą. Nykštukai būtų ir nepamatę, bet Marguolė staiga susirietė ir kaip spyruoklė šoko gelbėti vaikų.

Šitokią kovą paprastai laimėdavo ežys. Gyvatės nuodų jis nebijojo, o kai ši įkirsdavo į nosį, ežys tik neskaniai pasipurtydavo, čiupdavo ją dantimis ir imdavo plakti į savo adatyną. Tačiau Marguolė būtų kovojusi bent jau tol, kol būtų išsislapstę jos mažieji gyvačiukai.

– Ali! – sušuko Lemtatūris. – Sutramdyk savo ežį!

– O kam? – nustebė Alis. – Ar gaila gyvatyno? Vis tiek ji geruoju neverks.

– Ar ji pagailėjo paukščiuko? – prisidėjo ir Jėgis. – Arba tegul žliumbia, arba...

– Sakiau – sutramdykite ežį! – griežtai pakartojo vadas.

Alis, aiškiai nepatenkintas, pribėgo ir sučiupo ežį už apynasrio.

Gyvate grįžo susierzynusi, pikta šnairuodama į peldus. Ji vėl susirangė ant kelmo, pakišo galvą po liemeniu ir sustingo tarytum apmirusi. Šiurpė bandė ją kalbinti, bet Marguolė nekrustelėjo.

– Pyksta... – suprato peldai ir ėmė priekaištauti Lemtatūriui už tokį nedovanotiną širdies minkštumą.

– Klausykit! – atsiliepė šis. – Ko jūs norit iš jos?

– Ašarų, ir daugiau nieko, – atsakė Jėgis.

– Jeigu ji taip lengvai verktų, tai mes čia sausom kojom nestovėtume. Jos taip visi nekenčia, niekina, persekioja – ežerą priverktų ir pati jame nusigaluotų.

– O ko ji gelia visus? Už ką ją tokią mylėti?

– Ji ginasi – kaip ir kiekvienas. Jeigu negeltų – negyventų.

– O žaltys kodėl negelia? – nenusileido Alis.

– Todėl, kad jis toks panašus į gyvatę, jog jam ir gelti nebereikia. Nebūtų Marguolės, ir žaltys, ko gero, augintų ragus arba nagus.

– Štai, pavyzdžiui, rožė, – įsiterpė Vai-Vai, – badosi, bet užtat koks kvapas! Koks grožis! O čia – pasižiūrėkite, kokia bjaurybė. Vai-vai-vai-vai...

– Jeigu jūs norit žinoti apie rožę, tai aš jums štai ką pasakysiu, – tarė Šiurpė. – Buvo laikas, kai rožė nesibadė ir neturėjo nė vieno spygtelelio. Bet ją taip visi laužė, skynė, draskė, jog ji, norom nenorom, turėjo kai kurias šakeles paversti aštriausiais dygliais. Matot, kas darosi! – pakėlė pirštą mokslininkas. – Vienus laužome dėl grožio, o kitų nekenčiame dėl jų bjaurumo. Ir vieni, ir kiti turi

kaip mokėdami gintis! Ar ta pati gyvatė įkando kam kaip šuo iš pasalų? Neįkando. Bet štai, užmin-
kite – tada žinosite... Ji ne iš gero pasirinko visokius kemsynus, pelkes. „Jūs, gražuoliai, stipruoliai,
gyvenkite, kur jums patogiau, o man bus geros ir plynės. Tik, susimildami, nelieskite manęs...“

Jeigu peldai būtų ne taip atidžiai klausęsi Šiurpės, jie būtų matę, kad Marguolės kūnas po
truputį krūpčioja. Tačiau nykštukai dar tebesiginčijo.

– Svarbiausia, – tarė Miglius, – kad ji niekam neatneša raudos. Štai bitelė – irgi turi geluonį,
bet ją visi myli ir gerbia. Už medų, už vašką... Rožė – už puikius žiedus. O gyvatę – vyrai mūrai,
už ką?!

Vyrai mūrai tylėjo. Lemtatūris galvojo: „Mylėti ir gerbti gal ir nėra už ką, bet gyventi ir ji turi
teisę.“

– Eikit jūs, neišmanėliai! – netikėtai pakėlė galvą Marguolė ir, visų nustebimui, prašneko pui-
kiausia peldų kalba. O dar labiau nustebino nykštukai, kad iš jos mažiųjų akelių byra tokios didelės
ašaros...

– Iš mano nuodų, – kūkčiojo gyvatė, – daro brangius, labai svarbius vaistus! Ko stovit? – pik-
tai šnypstelėjo ji. – Argi nematote? Duokite savo kibirą...

Šiurpė su pagarba nusiėmė kepurę, padėjo prie Marguolės kibirėlių ir liepė visiems pasitrauk-
ti. Peldai, nuleidę galvas ir lyg susigėdę, tyliai nužingsniavo už aviečių.

Staiga jie išgirdo ore keistą garsą. Ušš-ušš-ušš, mojuodamas didžiuliais sparnais, žemai, virš
beržynėlių, skrido gandas. Kol peldai, neįsąmonėję pavojaus, užvertę galvas žiūrėjo į dailiai iš-
temptą kaklą, raudonas kojas, gandas pastebėjo gyvatę. Kiek nusileidęs, kaptelėjo snapu ir nusi-
nešė.

Ant kelmo nykštukai rado beveik pilną kibirėlių ašarų...

Moliuskai – bestuburiai gyvūnai, gyvenantys vandenyse ir sausumoje.

Timpa – žaislas akmenukams laidyti.

Viržynas – viržių priaugusi vieta.

Barškuolė – šiltųjų kraštų gyvatė su barškalu uodegos gale.

Lyriška – jausminga, švelni.

Kazys Saja, „Pas gyvatę – ašarų“, *Ei, slėpkitės!*, Vilnius: Vaga, 1971, p. 62–71.

VYTAUTĖ ŽILINSKAITĖ

Vytautė Žilinskaitė (g. 1930 m.) – lietuvių rašytoja, rašiusi vaikams ir nevaikams, ne vieną kartą apdovanota, net ir karūnuota kaip geriausia lietuvių vaikų rašytoja.

Nebijokė

Vasara jau įpusėjo, o gandras Tolis taip ir liko neišitaisęs nei lizdo, nei šeimos. Gal nesisekė, gal nesistengė. Tik neatrodė, jog dėl to liūdėtų. Kai kiti gandrai plūkėsi ieškodami, ką įdėti į snapus mažyliams, **vientulys** Tolis nerūpestingai žirgliojo upelio krantais, ieškodamas gardėsių sau vienam. O ypač mėgo stypsoiti ant vienos kojos upelio vingyje. Visas plotas apie vingį tapo jo vieno valda. Jei, būdavo, kas čia suburgs ar sucypsės, Tolis rūščiai įspės:

– Ei! Vėl triukšmausit – kad vošiu snapu!

Ilgainiui net varnos aplenkdamo vingį, net skruzdėlytės raitydavo kulnus kuo atokiau. O kad ir atsklisdavo kokie garsai, tai tik tokie:

– Cit, cit!.. Nė šnipšt!.. Tsss!.. Ša!

Tą pavakarę Toliui labai nesisekė. Įsigeidė nutverti vieną ilgakoję varliūkę ir vaikėsi, vaikėsi, o ši prieš pat snapą įsmuko į maurus. Kad ir kiek maišė kojomis dumblynę – varlės kaip nebūta.

O kai varvėdamas purvu žirgliojo atgal, pasivijo toks šaipus jos kvaknojimas, kad iš apmaudo jam vos nesprogo gūžys. Grįžo į savo vingį nusistėkęs ir suirzęs. Apsišvarino, atsistojo vandeny ant vienos kojos ir užsnūdo.

Vėl jį aplankė lyg sapnas, lyg prisiminimas. Matė save skrendantį iš šiltųjų kraštų. Apačioje ritosi debesys, tyvuliavo vandenynas, margavo salos. Tai apsiklosčiusios palmėmis, tai apsikausčiusios uolo- mės, apsikaišiusios ryškiomis gėlėmis, aplipusios keisčiausiomis kriauklėmis...

– Oi!

Kas čia dabar? Tolis krūpteli ir pabunda. Nei puikiųjų salų, nei vandenyno, tik siauras upe- liūkštis ir nusibodę krūmai.

– Oi! – vėl aikteli balsas iš upelio dugno. – Kas per raudonas baslys man kelią užtvėrė?

Tolis pažiūri žemyn. Prie pat jo kojos prišliaužusi geldutė. Grobis pats atėjo! Nuleidžia kaklą ir jau kirs snapu, tik geldutė skubiai išitraukia pėdą ir susiskliaučia taip, kad jokiomis žnyplėmis neat- gniauši. „Kiaurai nesiseka!“ – visai suniursta Tolis.

– Sakykite, – klausia geldutė, – gal čia ne baslys, o jūsų koja?

Tolis neatsiliepia. Negi su tokia menkysta šnekėsiesi.

– Mat jeigu koja, – nerimsta geldutė, – kodėl tik viena? Gal jūs vienakojis?

– Kas tau rūpi! – atrėžia gandras.

– Rūpi, – atsako geldutė. – Juk ir aš vienakojė. Vienapėdė nuo gimimo. Mudu abu labu tokiu. Prisilyginu! Nors imk ir spirk.

– O gal antrą koją jums bebras nukando? – spėlioja geldutė.

– Kando nekando, o nemėgstu, kai landžioja po mano valdą ir drumsčia ramybę, – subara Tolis. – Eik sau.

– Eisiu, – paklūsta geldutė. – Tik... ar negriebsite manęs už pėdos? Juk kitos neturiu.

– Mmm... ne, – pažada gandras. – Galite duoti žodį?

– Na... žodis, – burbteli gandras, kad tik atstotų.

Geldutės kiaukutai prasiveria, ir į geltoną dugno smėlį iširemia minkšta pėdutė.

– Matote? – sako. – Vienut vienutėlė. Nemelavau.

Ji jau šliaužia, bet sustoja ir aikteli:

– Oi! Kokia aš nemandagi! Neatsiprašiau, kad jūsų koją basliu pavadinau. Meldžiu dovanoti.

– Tiek to. Maklink, – suragina gandras.

Geldutė vėl šliaužia, bet ir vėl stabteli.

– Oi! Esu tikra užuomarša. Nepaklausiau, kuo jūs vardu.

– Nagi... Tolis, – vobteli gandras ir apsidairo, ar niekas nemato jo su tokia menka šliuže kal- bantis.

– Tooolis... – nutęsia geldutė. – Tai dėl to, kad keliaujate į tolių tolius?

Gandras net lošteli: tai sumaniai išaiškino jo vardą! Kaip jis pats šito nesumojo?

– Aš taip pat keliautoja, – aiškina geldutė. – Jau pusę pasaulio būsiu apkeliavusi.

– Pusę pasaulio? – išpučia akis gandras. – Tai kokio dydžio tas tavo pasaulis?

– Pasaulio platumas nuo vieno upelio kranto iki kito, o ilgumas... ilgumą kaip tik matuoju, – mielai dėsto geldutė.

Gandras išdidžiai nusuka snapą. Irgi mat keliautoja! Rado kam girtis – tam, kuris iš tikro pusę pasaulio išmaišęs.

– Aš net sapnuose keliauju, – prisipažįsta geldutė. – Rodos, ne šliaužiu, o skrendu virš upelio, o apačioje – akmenukų salos...

– Salos? – nustemba gandras. – Tu sapnuoji salas?

– Apie mėlyną salą užsisapnavusi ir atsitrenkiau jums į koją...

– Tikrai?.. – Tolis žiojasi pasakyti, jog jai atsitrenkus pats sapnavo salą, kriauklių, jos tolimųjų seserų salą. Bet susičiaupia. Nėra ko aušinti snapo. Neoru. O ir galo nebus. Be to, jam pavargo koja. Reikėtų stotis ant kitos, bet... bet ją lyg bebras nukandęs. Et, pabus vienakojis, kol ta įkyreklė nušliauš.

Ji ir šliaužia, iriasi smėliu. Na, žinoma, vėl stoja.

– Oi, kokia aš netašyta! Pamišau jums padėkoti.

– Už ką jau?

– Už ištesėtą žodį. Barsukas irgi buvo davęs žodį manęs neliesti. Bet netesėjo. Kaip griebė, vos ištrūkau. Va!

Ji pasigręžia, ir Tolis pamato skersai perrėžtą antrąjį **kiaukutą**.

– Ir po to nebijojai manimi patikėti? – nustemba.

– Jeigu, – vylingai taria geldutė, – jeigu paklaustumėte, kuo aš vardu, nesistebėtumėte.

– Na... kuo tu vardu?

– Nebijokė.

– O ko ko ko!.. O go go go! – pratrūksta kvatotis gandra.

– Žinote ką? – sako geldutė. – Norėčiau turėti dar šimtą tokių vardų.

– Šimtą? Kam jie tau?

– Kad dar šimtą kartų taip smagiai nusijuoktumėt. Mūsų upelyje niekas niekada nesijuokia.

– Mat kaip... hm... mm... – sutrinka Tolis.

Nebijokė vėl leidžiasi į kelią. Bet kur tau nesustos, kur tau vėl neaiktelės:

– Oi! Esu tikra storžievė. Vos nepamiršau atsisveikinti. Likite sveikas, Toli.

– Lik, – makteli snapu Tolis.

Vėžė paskui ją ilgėja ir ilgėja. Iš tolo ji pati panaši į rainą akmenuką. O sapnuoja mėlyną. Mėlyną salą. Va jau dingo už posūkio. Pagaliau Tolis gali sukeisti kojas ir mėgautis netrikdoma ramybe. Bet jaučiasi nei šiaip, nei taip. Neatitraukia nuo vėžės akių. Tuoj tuoj Nebijokė sugrįš ir šūktelės „oi!“ Na tada jai papasakos apie savo keliones virš debesų, apie beribį vandenyną ir tikras salas. O daugiausia apie jos seserų kriauklių salą, dar apie milžiniškas kriaukles jūrų dugne...

Tačiau ji negrįžta. Pats ją pavarė, išsinešdinti liepė. O ji sakė: „Norėčiau, kad dar šimtą kartų taip nusijuoktumėt“... Gal pasivyti, pašaukti vardu: Nebijoke!.. Ė ne, varlės iš juoko padūks. O ir niekur ji nepabėgs, tokia lėtūnė. Kol matuos pasaulinio upelio ilgį, kol sapnuos mėlyną salą, jis suras ežere jai tokį akmenuką, kad žado neteks. Na ir vardelis: Nebijokė... Oi, oi, ojokė Nebijokė... Go go go!

Pralinksmėjęs Tolis užsnūsta. Paryčiais nuskrenda prie ežero ir pasisotinęs suieško akmenuką: ryškiai mėlyną, išraizgytą baltomis gijelėmis. Grįžęs pasideda ant gysločio lapo ir nubrenda ieškoti Nebijokės.

Juo toliau, juo daugiau šliūžių dugne ir keliaujančių geldelių, bet vis ne ta. Pagaliau pasiekia nelemtąją dumblynę ir šūkteli iš džiaugsmo: ant maurų sūpuojasi Nebijokė! Taip, ji pati, perrėžta geldele į viršų. Pamiršęs šaipūnes varles ir savo didybę, Tolis džiugiai sušunka:

– Sveika gyva, Nebijoke!

Tuojau prasivers ir aiktelės: „Oi!“

Bet ji nė nekrusteli. Kas yra? Tolis atsargiai kilsteli snapu kiaukutą. Jis tik vienas. Ir tuščias.

– Nebijoke! – vėl pašaukia Tolis, nors žino, kad ji niekada jau neatsilieps.

Snapo galu apgnybia tuščią geldelę ir nešasi į vingį. Atsargiai paguldo tarp žolių lyg brangiausią krištolo dubenėlį. Ir įdeda mėlyną akmenuką. Akmenukas dzingteli, ir tarsi suskamba džiaugsmingas „oi!“...

Vientulys – vienišas, neturintis poros.

Kiaukutas – moliusko kriauklė.

Vytautė Žilinskaitė, „Nebijokė“, *Nebijokė*, Vilnius: Vaga, 2000, p. 14–19.

Riedučių skrydis

Iš kur jis atsirado – tas berniūškis su riedučiais? Nuo ryto iki vakaro duodasi asfaltuotais takais šalia aerodromo. Matyt, tie patogūs takai čia ir atviliojo. Vietiniai gyventojai jo nepažįsta.

– Kas jis per vienas? – pašnairuoja.

– Iš Brolių gatvės, – aiškina ponia Aurelija, viską apie visus žinanti. – Eidis vardu, viena ranka pritraukta **poliomielito**. Motina girtuoklė, o tėvas... – Ponia Aurelija paplasnoja abiem delnais.

– Eitų laikraščius pardavinėti. Ar automobilių stiklų valyti, – burba gyventojai. – Maža, kad lėktuvai ausis išūžia, tai dar šitas su savo...

Atrodo, Eidis nė mokyklos nelanko, nes kada gi? Ant ratukų priešpiet, ant ratukų popiet. Čia pritūpdamas, čia išsitiesdamas sklendžia kaip šikšnosparnis. Ims ir pašokęs ore apsisuks, jau skries atbulom, bet vėl apsisuks ir zigzaguos kaip slidininkas tarp lazdelių. Jau jau užlėks ant praivio, bet paskutinį akimirksnį išsilenks ir nurūks, palydėtas aiktelėjimo arba keiksmo... Sykį pikta ranka nusviedė jam skersai kelio šakalį. Riedučiai užkliuvo, ir berniukas išsitiesė kryžiumi ant asfalto. Atsikėlęs nusišluostė kruvinus delnus į kelnes ir vėl leidosi į nepabaigiamas keliones.

Artėjant vakarui, jis patraukdavo namo – neskubėdamas, vis lėtin... Kas jo taip nelaukė Brolių gatvėje? Juk dar niekas nebuvo jo pasigedęs, neatėjęs ieškoti, neraginęs:

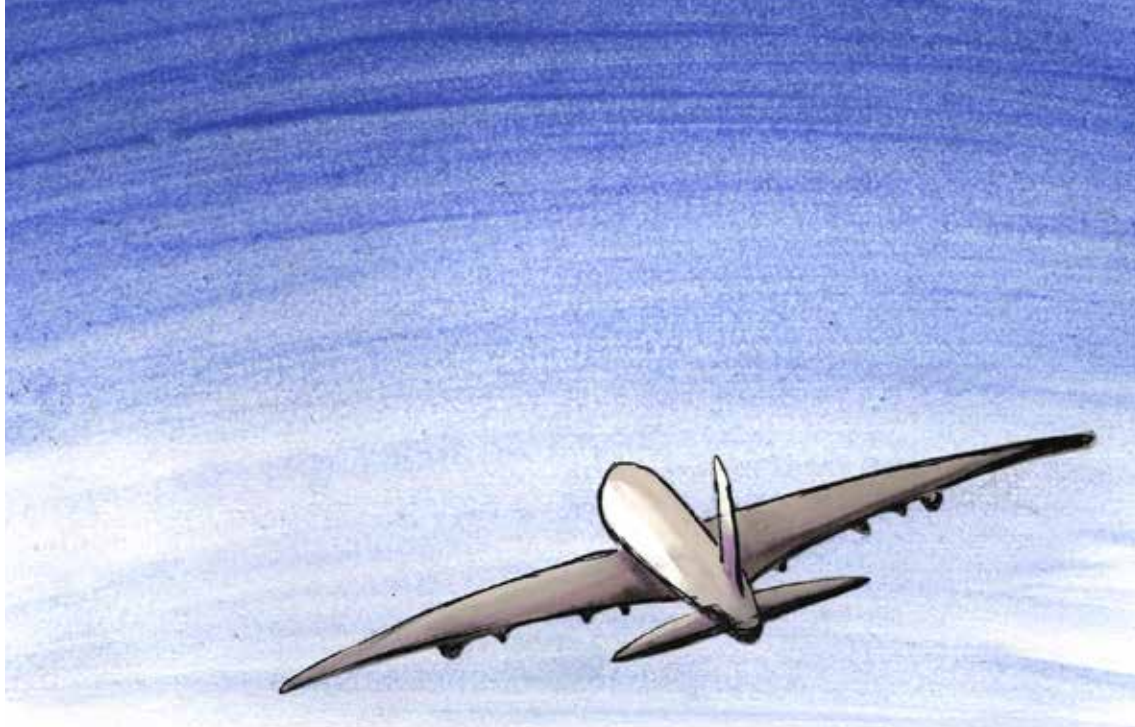
– Eidi, namo!.. Mama barasi... Vakarienė aušta...

Niekas nematė jo valgant ar bent ledinuką čiulpiant. Liesas ir lengvutis it pripūstas oro, atrodo, ir mito oru. Išblukusių akių žvilgsnis bėgo nuo žmonių, niro į tolimas, kažko ieškodamas ir nesurasdamas...

Bet vieną sykį...

Tada jis kaip paprastai raitė aikštelėje sukinius, ir pasižiūrėti sustojo mergaitė. Laikė delne ilgą šokoladėlį ir lyg pakerėta

spoksojo į ratukų siautimą. Net nusibraukdavo nuo kaktos geltonus karčiukus, kad netrukdytų žiūrėti. Kai Eidis stabtelėjo, pribėgo prie jo, perlaužė šokoladėlį pusiau ir ištiesė:

– Imk, gerai?

Eidžio šnervės išsipūtė nuo gardaus kvapo. Jau buvo beimaš sveiką ranka, bet pažiūrėjo į pilkas mergaitės akis ir išdidžiai papurtė galvą:

– Neimu!

Mergaitė tirstai paraudo, o jis nuskuodė kaip laukinis elnias. Pilkaakė daugiau nepasirodė. Todėl nesužinojo, kaip dažnai berniukas po to sukiojosi aikštelėje ir vis dairėsi, lūkuriavo...

Bet buvo dar vienas dalykas, dėl kurio berniukas sukiojosi šalia oro uosto. Lėktuvai! Ypač pakylantys. Ryte rijo juos akimis, visas įsitempęs it styga. Ratams atsiplėšiant nuo žemės, pats pasistiebdavo, rodos, jau jau pakils...

Sykį aerodromo aptvare sužiojėjo skylė. Kas galėjo pradaužti blokų sandūrą? Eidis nustebęs tyrinėjo skylę, sukdamas pusračius šalimais, kol sustojo. Ir nė pats nepajuto įlindęs į uždraustą zoną. O asfalto bekraštybė!.. Tačiau važinėti nesiryžo, lūkuriavo. Tik tolumoje suūžė ir išniro lėktuvo snapas. Artėja, sukasi į šoną, pavažiuoja ir sustoja. Ūžia kriokia vis garsiau, nekantriau, tarsi kažko laukdamas ir ragindamas. Ir Eidis nebeištveria: pasileidžia jo link kiek įkabindamas. Jam priartėjus prie uodegos, lėktuvas, tarsi to laukęs, pasineša važiuoti. Greitai, greičiau, visu greičiu – o įkandin neatsilikdami riedučiai. Milžinas ir nykštukas – vienas paskui kitą – kurtinančiame užesyje, lyg lenktynių eity. Šit jau lėktuvo ratai plėšiasi nuo žemės, plėšiasi ir riedučiai. Galinga oro srovė, o gal nežinoma jėga pasičiuumpa ir neša kelia berniuką aukštyn, aukštyn, prie bekraštės dangaus krūtinės...

Nuo oro uosto stoties skuba uniformuotas tarnautojas. Kažką šaukia, mosuoja lazdele. Atbėgęs ton vieton, kur pakilta lėktuvo, atidžiai dairosi. Aplinkui tuščia. Bet ne. Kažkas toliau kūpso, vos įžiūrimas. Tarnautojas prieina arčiau: nukritęs riedučių ratelis... Pakelia, apžiūri: visai nudilęs. Ir viskas. Nieko daugiau.

Lėktuvas jau tolokai. Už jo – taškelis.

Uniformuotas žmogus patraukia pečiais, nusviedžia ratelį tvoros pusėn ir sugrįžta atgal...

Poliomielitas – ūminė virusinė liga.

Vytautė Žilinskaitė, „Riedučių skrydis“, *Nebijokė*, Vilnius: Vaga, 2000, p. 89–91.

Nelaimės draugas

Ištrauka iš apysakos „Kelionė į Tandariką“

– Atsiprašau...

Kas? Ko?.. Iš miegų nieko nesusigaudydamas kiškis žvilgteli šen, žvilgteli ten ir, nieko neišvydęs, čiumpa už koto kirvij.

– Atsiprašau, ar aš ga... ga... galėčiau...

Kitoje laužo pusėje lyg sušmėzavo neaiškus pavidalas.

– Ko reikia? – rūščiai paklausė kiškis, iššokdamas iš kepurės ir užlįsdamas už rietuvės – žinoma, nepaleisdamas kirvio.

Mirtinai išgąsdintas atėjūnas taip pat puolė paknopstomis slėptis už eglaitės.

Po ilgokos tylos iš ten vėl atsklido nedrąšus balsas:

– Aš... aš tik prašau, kad leistumėt prie laužo pašildyti le... letenėlių.

– Va kaip? – atlėjo kiškis ir paleido kirvakotį.

– Aš nieko bloga, – tikino ateivis. – Tik, sakau, letenėlės... su... sužvarbusias...

– Nagi pasirodyk, kas per paukštis! – įsakė kiškis.

Iš už eglaitės ištapeno šuniokas keistai stora uodega ir dar keistesne šnirpšle.

– Šildykis, – leido visai nurimęs laužo šeimininkas ir klestelėjo atgal į kepurę.

– O jūs, – baugščiai pasiteiravo šuniokas, – daugiau nebe... begriebsit kirvio?

– Nebe. Šildykis drąsiai.

Šuniokas paartėjo dar kelis žingsnelius.

– Aš čia pirmą kartą, – droviai prisipažino. – Naujokas. Pamačiau iš tolo blyksint ir toptelėjo: o gal ežio namelis? O gal pasakų trobelė, kur didelė krosnis ir langinės su širdukėm?

– Še tau, kad nori! – pliaukštelėjo letenom kiškis. – Ar tik pats nebūsi iš tamsiai žalios mašinos, iš tos kaugės, suverstos ant sniego?

– Taip, iš kaugės, – linktelėjo šuniokas ir pritapeno dar arčiau laužo. – Bet iš kur jūs žinot?

– Buvo ko nežinoti! Aš pats iš tenai.

– Tai... tai... mu... mu... – iš susijaudinimo visai susimikčiojo šuniokas, – tai mudu žaisliukai broliukai?

– Patys tikrieji!

Juodu puolė vienas kitam į glėbį ir taip stipriai apsikabino, kad kiškiui subraškėjo degtukų dėžutė už kailinių atvartėlio, o šuniokui sutreškėjo šnirpšlė.

– O dabar, – svetingai mostelėjo kiškis, – įsitaisyk kuo patogiau ir jauskis kaip namie. Aš pats jau spėjau nusnūsti.

– Ir nebijot? – nusistebėjo šuniokas.

– Nė per nago galelį! – sumelavo kiškis. Bet dabar, kai liko nebe vienas, iš tikrųjų pasijuto drąsuolių drąsuolis.

– Ir laužą pats įkūrėt? – vis negalėjo atsistebėti svečias.

– Ir rietuvę, ir laužą, viską pats... pats ir kepurę, ir šaliką, viską!

– Koks jūs! – pagarbiai nužvelgė jį šuniokas. – O aš tai visai nekoks, – prisipažino, pasibrukdamas per storą uodegą ir nudurdamas per riestą šnirpšlę.

– Tu? Kai tave pamačiau, tai pamaniau, jog tikras vilkšunis, – vėl nekaltai pamelavo kiškis. – Užtat ir griebiausi kirvio!

– Ką sakote! – nušvito džiaugsmu šuniokas.

– Va aš tai nekoks, – tarė vienaaušis, timpltelėdamas pusę ūso ir persibraukdamas atplyšusį kailiuką.

– Bet, – išpūtė akis šuniokas, – bet aš nė iš tolo nesuabejojau, kad jūs tikrų tikriausias kiškis, tas pats, kurs išgąsdino vilką. Man niekada net nebūtų toptelėję, kad jūs žaislinis!

– Taip? – dabar pradžiugo ir kiškis. – Še tau gražiausia!.. Ar jau atšilo letenos?

– Tuoj čirškėti pradės, – sukikeno šuniokas. – Gerokai pasisekė, kad jus čia radau.

– Nemanyk, kad ir man saldu buvo vienam... Beje, – nutaisė rimtą snukutį kiškis, – kad daugiau negirdėčiau jokio „jūs“

– Tikrai? Bet jūs... tu... čia šeimnininkas, ir... ki ki ki... – pasileido juoku šuniokas.

– Kas yra? – nustebo kiškis.

– Jums... tau... prie nugaros prilipęs popieriukas.

Šuniokas atlipino popieriuką, gražiai jį išlygino ir abudu įsižiūrėjo į nupieštą voveraitę su stačia oranžine uodega.

– Pažįstu šitą popieriuką, jis nuo saldainio, – tarė šuniokas. – Ar jūs žinote...

– Dar vienas „jūs“ – ir gausi niuksą! – pagrasė kiškis.

– Žinai, kas man toptelėjo? – pasitaisė šuniokas. – Įvyniokim į popieriuką gurgolą, atrodyt kaip tikras saldainis, ir...

– ...pakabinkim ant eglaitės! – pagavo kiškis. – Pirmyn!

Viens, du – ir jau gurgolas dailiausiai įvyniotas į popieriuką, nors dėk vitrinon!

– O siūlas... iš mano uodegos, – pasakė šuniokas, atsitūpdamas šalia kirvio; per aštirus jo ašmenis kiškis pertraukė ilgiausią uodegos siūlą, primazgė prie saldainio ir pakabino ant šakos.

– Va kas dar tiktų, – parodė toliau sniegan įsmigusią žydrašonę kėkšto plunksnelę kiškis; strykt atgal, pastrykt pirmyn – ir plunksnelė jau saldainio kaimynystėje.

– Vos iš galvos neišrūko! – susizgribo šuniokas. – Turiu tikrą pakabutį!

Atkėlęs nulėpusią ausį, iš po jos išsitraukė geležinį daiktėlį.

– Še tau... – nusistebėjo kiškis. – Varpelis!

– Jis, žinok, nuo meškerės, pažįstu iš paveiksluko vienoje knygoje, – paaiškino šuniokas. – Bėda tačiau, kad be svambalo. Tik vielelė likus.

– O jeigu, – primerkė vieną akį kiškis, – jeigu prie jos prismeigus ledo kristalėlį?

– Ir kaip jums... tau toptelėjo! – net apstulbo šuniokas.

Vienas žabas rietuvėje buvo lipte aplipęs kristalėliais, ir šit tinkamiausias jau prismeigtas prie vielos galo, jau varpelis pakabintas po šaka, jau išsiūbuotas, o abu draugužiai net užgniaučę kvapą klausosi skimbčiojimų – tokių švelnių, tokių tyrų, kad...

– Še... še... tik pamanyk... – tegali išstarti kiškis, o jo vienintelė ausis siūbuoja linguoja į taktą varpeliui.

Paskui, pakurstę ugnį, jiedu susikimba už letenų ir kaip padūkę ima suktis ratu – net dulka sniegas. Sukdamiesi dainuoja:

Tai eglaitė, bent eglaitė:
Ant šakos jai voveraitė
Raito rudą uodagaite –
Tai eglaitė, bent eglaitė!
Be brangių papuošalų,
Be spalvotų bumbulų,
Nei žvakučių nušviesta,
Nei blizgučių nužerta,
Tik su kėkšto plunksnele,
Voverės uodegėle,
Tik su ledo skambučiu
Ir su sniego drabužiu,
O viršūnė, o žalia,
Kuždasi su žvaigždele, –
Tai eglaitė, bent eglaitė –
Viso miško karalaitė!

Atsišokę atsidainavę susisukusiomis galvomis jiedu įgriūva į kailinę kepurę, apsitūloja languotu šaliku ir palaimingai įsispokso į traškančią ugnelę.

– Net nesapnavau, kad taip šauniai sutiksiu Naujuosius! – prisipažino kiškis.

– Puikumėlis! – pritarė šuniokas. – Ki ki ki...

– Matau, – pašnairavo kiškis, – esi baisiai jukus.

– Klaiikiai! – pritarė šuniokas. – Kartais už tai gerokai kliūdavo... ki ki... Bet kaipgi galiu nekikenti, kai tau... žinok... ki ki... iš po kaklo lenda raudonas gaidys!

– Čia degtukų dėžutė, be jos neturėtume laužo, – rimtai paaiškino vienaausis. – O lenda ji man iš slaptos kišenaitės, – pridūrė, įsibrukdamas letenėlę į perplėštą vietą. – Čia laikau savo brangenybes.

– Brangenybes?! – Šuniokui net akys išvirto.

– Va, jeigu netiki, – ėmė rodyti kiškis. – Plastmasinis maišelis su nupieštais džinsais... nailoninio siūlo kamuoliukas... nežiūrėk, kad siūlas plonas – užtat toks stiprus, jog pakabintą dramblių išlaikytų... degtukų dėžutę su gaidžiu jau žinai... dar segtukas... labai labai slapta kišenaitė, tau

vienam ją parodau... Šiukštu, niekam neišduok!

– Greičiau liežuvį nusikąsiu! – prisiekė šuniokas. – O gal... man toptelėjo... gal paslėptum ir mano brangenybes, nes išpuola ir išpuola... – Jis papurtė ausį, ir iš jos iškrito peiliukas aplūžusia kriauna ir pieštuko galas.

– Gerai, įsidėsiu, – tarė kiškis, atsargiai įsikišdamas po kailiuku visas gėrybes. – Nuo šiol čia bus mudviejų slaptavietė, brangenybių saugykla.

– Bet vienos brangenybės dar neatidaviau, – kiek padvejojęs prisipažino šuniokas. – Noriu mažumėlę pasitūrėti.

– Turėkis kad ir tūkstantį metų, – truputį išžižėdęs atsakė kiškis ir segtuku užsegė kišenaitę. – Slaptavietė ir taip jau prigrūsta, vos vos susegiau.

– Niekada neturėjau tikros slaptavietės, – pasakė šuniokas, – bet užtat žinau slaptažodį.

– Slaptažodį?! – dabar jau išsižiojo kiškis.

– Tikrą slaptažodį Jis vienas padeda, kai užgriūva bėda. Kai čia atvežė baisioji mašina ir išvertė ant sniego, maniau, galas, bet topt! turiu juk slaptažodį! Tik balsiai ištariau – ir išsikapsčiau iš kaugės. Paskui ėjau ėjau, paklydau, žiūriu – gi ugnelė spingsi. Ir tave radau!

– Man jo nepasakysi? – paklausė kiškis.

– Kaip galiu nepasakyti, kai parodei slaptą kišenaitę!.. Todėl klausyk... – Šuniokas patylėjo ir iš lėto išskiemeno: – Ki-ki-lis.

– Kikilis?.. Ir viskas? – Kiškis atrodė nusivylęs.

– Ki ki ki... – pagavo juoktis šuniokas. – Dar ne viskas, nežinai dar vienos paslapties.

– Kokios?

– Matai, slaptažodis paslėptas dainelėje, o dainelę reikia dainuoti, kai visai visai galas užpuola, kai riesčiau ir būti negali.

– Pasakysi tą dainelę?

– Net padainuosiu... tik balsas nekoks.

Kiškis ėmetė į laužą žabų ir pasirengė klausytis. Šuniokas persibraukė letena burną, nuriijo seilę ir drovėdamasis lyg uždainavo, lyg padeklamavo:

Žaislinis, o gal nežaislinis

Tupėjo lizdely kikilis,

Tupėjo snapelį nusvilęs,

Viskuo ir visais nusivylęs...

Bet syki...

– Tššš! – pertraukė jį kiškis ir pastatė ausį.

Vytautė Žilinskaitė, „Nelaimės draugas“, *Kelionė į Tandadriką*, Vilnius: Vaga, 1984, p. 15–20.

Susipažinimas

Ištrauka iš apysakos „Kelionė į Tandadriką“

Jau geroką pusvalandį žaislai sėdėjo apie ugnį, spėjo sušilti, kiti net nusenūsti, o kalba kažkodėl nesirišo, ir dėl to kiškis jautėsi lyg nesavame kailyje – šiaip ar taip, jis laužo šeimnininkas!

– Še, gražiausia! – pašoko lyg įdurtas. – Tylime kaip mieta prariję. Mūsų visas būrys, eglaitė papuošta, laužas puikiai dega, žabų pilna rietuvė, degtukų, – barkštelėjo sau per krūtinę, – irgi pakaks, tai... tai imkim ir prasimanykim ką nors!

– Ką čia prasimanysi tokioje baisioje situacijoje, – atsimojo varlė.

– O man toptelėjo, – tarė šuniokas, – kad mums reikia susipažinti.

– Na va! – vėl pašoko kiškis. Iš tiesų! Būtiniausiai turime susipažinti. Tegu kiekvienas ima ir papasakoja apie save.

– Tik tvarkingai, – išpėjo varlė. – Esu organizavusi ne vieną susirinkimą ir gerai žinau, kad viskas daroma pagal dienotvarkę.

– Kokia dienotvarkė, jei dabar naktis! – išsižiojo šuniokas.

– Tegu bus naktotvarkė, – nusišaipė kiškis.

– Ki ki ki... – pasileido šuniokas.

– Fi, kokia tu nerimta firma, – sušnairavo j jį varlė. – Taigi dar sykį sakau: pasipasakoti reikia iš eilės, laikrodžio rodyklės kryptimi. Pradėsime nuo to, kuris pasiūlė pasipasakoti, nuo kiškio.

– Nuo manės? – sumišo kiškis. – Še tau, nuo rnanės... na jei nuo manės, tai nuo manės pirmo.

Vadinuosi aš Kadrilis...

– Ki ki ki... – vėl neišturėjo šuniokas.

– Ko šaipaisi? – pyktelėjo bičiulis.

– Bene nežinai, jog kadrilis yra šokio pavadinimas? – paklausė varlė. – Šokio, kuris jau kažin kada iššęs iš mados.

– Ne... nežinojau, – prisipažino kiškis. – Manęs neatsiklausė, kai vardą rinko. O dabar – še tau gražiausia. Šokis.

– Man toptelėjo, – pakilo šuniokas, – kad jeigu vardas šokis, tai galima pervadinti. Tegu būna Šeikas, Rokenrolas arba Klumpakojis...

– Arba Polka su ragučiais – teikėsi pajuokauti ir varlė.

– O man visai gerai ir Kadrilis, – įsižeidęs atkirto kiškis. – Dar kai dvi ausis turėjau, girdėjau, kad seni daiktai į madą grįžta, bus madingas ir mano vardas... tik va, norėčiau pažiūrėti, nors sykį pamatyti, kaip tas kadrilis šokamas. O aš pats... pats gyvenau žaislų dėžutėje-vienutėje, sykį buvau vežamas tikru triratuku, du sykius tikroje karuselėje sukausi, kartą net tikru traukiniu važiauvau ir dar nežinia kiek kartų

būčiau važiaavęs, gal net visą Lietuvą apkeliavęs, jei nebūtų į svečius atsibeldęs buldogas Gogas...

– Bul... bul... buldogas Gogas? – užsikirto iš susijaudinimo šuniokas. – Ką tu sakai! Toks su bukoka uodega ir dar bukesniu snukiu?

– Bukas iš visų galų, – patvirtino kiškis. – Atsibeldė į svečius ir kad griebis mane už ausies, kad pasius tąsyti po kambarius... va nuplėšė ausį ir ūsus išrovė, tik vieną išgelbėjau...

– Visai ne vieną, o net pusantrą! – pataisė šuniokas.

– Ir dar kailiuką perplėšė... va! – gailiai persibraukė kairę krūtinėlės pusę kiškis.

– Bet užtat mudu turime slaptą ki... – vos neišplepėjo šuniokas, tačiau spėjo taip prikąsti snukutį, kad net triokštelėjo pupa, tai yra šnirpšlė. O kad išsisuktų, balsiai sukikeno: – Ki... ki... slap... slap... kikenu slaptai...

– Fi! – vėl pasidygėjo varlė.

– Per tą žiaurų buldogą ir pakliuvau i mašiną, o paskui į kaugę, – atsiduso Kadrilis.

– Koks sutapimas, koks stebuklingas sutapimas! – negalėjo atsistebėti šuniokas. – Juk tas pats buldogas Gogas... pala! Ar tu ne iš namo su violetiniais gėlių loveliais balkonuose?

– Taip, su violetiniais, – patvirtino kiškis Kadrilis.

– Iš... iš... išeina, – net užspringo šuniokas, – kad mudu abudu iš to paties...

– Kas gi čia darosi? – pertraukė juodu varlė. – Aiškiai buvom susitarę: kalbėsime tvarkingai, po vieną, laikrodžio rodyklės kryptimi. O išėjo tikras chaosas!

- At... atsiprašau, – sutriko šuniokas.
- Prašau, bet kad daugiau šito nebūtų, – įspėjo varlė. – Kiški Kadrili, ar jau viską pasakėte, ką turėjote pasakyti?
- Gal ir viską... – suabejojo kiškis.
- Kodėl „gal“? – nustebė varlė. – Kas gi būtų, jei laikrodžio rodyklė gal eitų, gal neitų? Sakykite tiesiai: viską ar ne viską?
- Viską, – murmtelėjo kiškis ir pažiūrėjo į šunioką žvilgsniu, kuris bylojo: „Še kaip šeimnininkauja prie mano laužo!“ – Tiesa, – prisiminė, – aš labiausiai mėgau naktimis svaidyti strėlę...
- Tokią su antgaliu? – paklausė šuniokas.
- Taip, su guminiu antgaliu. Lept! ir prilimpa prie taikinio. Taip išmiklinau leteną, kad galėčiau eiti varžybų su tikru kaubojum... Jau viskas, viskas, – sužvairavo į varlę.
- Žodį turi pingvinas, – paskelbė varlė.
- Tvinas, – pramerkė vieną akutę, paskui kitą pingvinas, – Tvinas mano vardas. Minėjau esąs riebus, nerangus ir nelabai paslankus...
- Ki ki ki... – neišturėjo šuniokas, bet, žvilgtelėjęs į rūsčiai sučiauptus varlės žabtus, apsimetė kosį: – Kchi kchi kchi...
- Užtat, – pasakojosi Tvinas, – stengiuosi visomis išgalėmis krutinti smegenis, o kai įsikandu pypkutę, tai jos sukasi kaip vijurkai. Mane net praminė sekliu Tvinu – ne tik dėl to, kad mėgdavau žiūrėti per televizorių filmus apie nusikaltėlius, bet kad ir pats esu įminęs ne vieno stambaus nusikaltimo mįslę. Pėdą... taip pat praradau, vydamasis stambų kriminalinį niekšą, o be jos sunku judėti, tai ir aptukau.
- Betgi sakėt, – priminė šuniokas, – jog dėl to aptukot, kad prisukantis raktukas sulūžo. Prieš atsakydamas, didysis seklys trissyk paptelėjo pypkutę.
- Tikra tiesa, – tarė, – vydamasis kriminalini niekšą, ir pėdą praradau, ir raktuką sulaužiau, tai yra anas niekšas man sulaužė, kad nepavyčiau. Na, o kam reikalingas seklys be pėdos? Viskas.
- Dabar atėjo eilė kalbėti šuniokui. Susijaudinęs laptelėjo ausimis, apsilaižė snirpšlę, tai yra pupą, ir atsikrenkštė.
- Žodis pilotui, – paskelbė varlė.
- O... aš? – nustėro šuniokas. – O laik... laikrodžio rodyklė?
- Nors tave įspėjau, – pasakė tvarkdarė varlė, – bet tu nesiliovei trukdęs kitiems ir sukėlei tokį chaosą, kad už bausmę žodžio negausi. Prašom pilotą.
- Kaltininkas liūdnai nunėrė snukutį.
- Še tau gražiausia! – trenkė žabu per rietuvę kiškis. – Šakosis prie mano laužo ir įsakinės mano bičiuliui! Atsirado, matai vadeiva! Kas tave prašė?.. Kalbėk, bičiuli, kalbėk ir kikenk, kad net žandai plyštų!
- Kaipgi čia? – apžvelgė žaislus varlė. – Juk visi prieš chaosą ir netvarką, tiesa? Pilote, kalbėkit! Pilotas tylėdamas papurtė šalną.
- Tvinai, – pašaukė varlė pingviną, – užtark mano tvarką! Juk drauge čia atėjome.
- Atsakymo ji nesulaukė: pingvinas Tvinas snaudė ar apsimetė snaudžias; akutės spėjo pasislėpti po valkčiais, pypkutė po sparnu, šlepetė – po pilvu.
- Kalbėk, – liepė šuniokui Kadrilis. – Pirmyn, bičiuli!
- Na gerai, – nusileido varlė ir gailiai snirpštelėjo. – Norėjau pamokyti tvarkos ir disciplinos, kad nebūtume palaida bala, kad, pavojui užklupus, mokėtume darniai atsiginti, taip pat ir atakuoti... Bet jeigu jums nereikalingas mano organizacinis patyrimas, elkitės kaip išmanot.
- Kodėl? – draugiškai atsiliepė šuniokas. – Mums dar labai pravers tavo organizacinis... Bet

ar tau netoptelėjo, jog ši naktis – naujametinė, tai kodėl nepakikenus, nepasišnekučiavus, nepasilinksminus į valias, be jokios dienotvarkės ir rodyklės?

– Tegu tik ji dar prasižioja apie rodyklę! – vėl čiupo žabą kiškis.

– Nesipeškkit kaip du gaidžiai, – taikiai sududeno Tvino boselis.

– Tiesą sakant, – tarė varlė, – per tą rodyklę... – ji baugščiai sušnairavo žabą kiškio letenoje, – man buvo išėję iš galvos, kad dabar Naujieji metai. Todėl visų atsiprašau, o dabar...

– O dabar, – ėmėsi vadovauti kiškis Kadrilis, – kalba šuniokas!

– Ku... kutas esu vardu, – droviai pradėjo šuniokas. – Apie buldogą Gogą jau sakiau. Bet jis tik šnirpšlę nuplėšė, o uodegą nutraukė išdykėlis Rimas. Ir liko man taip riesta, taip riesta, kad ištariau vieną žodelį, – jis suokalbiškai mirktelėjo Kadriliui, – ir kaimynų Rūta vietoj šnirpšlės priklijavo pupą, o uodegos vietoj prisiuvo staltiesės kutą, užtat ir prilipo keistokas Kuto vardas... ki ki. Gal jau viskas?

– Ne, ne viskas! – pakilo Kadrilis. – Atminkit, kad jeigu kurį jūsų ištiktų bėda, tai jis nedvejodamas atiduotų ir pupą, ir kutą, ir viską, o jam net žodį šykštėjo duoti!

– Jau sakiau, kad gailiuosi, – sumurmėjo varlė. – O ar dabar galiu pranešti, jog kalbės lėlė?

– Žinoma, gali! – bičiuliškai sušuko Kutas.

– Ačiū. Dabar kalba lėlė.

Lėlė ne iš karto prabilo: matyt, dvejojo – kalbėti ar tebetylėti. Nusimovė vienintelę pirštinaitę, vėl užsimovė, atgręžė laužą virpčiojančias blakstienas ir iš lėto atsistojo. Ugnies atšvaitai nudažė jos išblukusius naktinius marškinėlius rausvai oranžine spalva.

– Nemanykit, – galiausiai prabilo, – ne, nemanykit, kad aš iš tos pačios kaugės! Aš... aš pati čia atbėgau, tiesiai iš miesto. Niekas manęs neišmetė, niekas neišvežė, niekas lauk neišvertė... ne! – purtė ir purtė pliką galvą lėlė.

Ji nutilo, nustebę žaislai taip pat tylėjo, ir net laužo šakelės traškėti paliovė.

– Atsiprašau, – pertraukė negerą tylą Kutas, – bet mes dar nesužinojom... – Staiga prisiminęs griežtąją tvarkdarę, prikando liežuvi.

– Pertraukinėk kiek telpa, – kuo lipšniau paragino varlė. – Visi persitraukinėkit, ir būtinai!

– Še, ir vėl šakojasi! – netvėrė apmaudu kiškis.

– Jeigu Naujųjų metų nakti viskas galima, – pašnairavo į jį varlė, – tai kodėl negalima ir šakotis?

Atsakymas buvo toks taiklus, kad kiškiui net lūpa atvypo.

– Aš norėjau tik priminti, – baigė sakyti lėlei Kutas, – kad mes dar nesužinojom jūsų vardo.

– Einora, – pasakė lėlė.

– Retokas, bet skambokas vardas, – pagyrė Kutas. – Netgi labai skambus ir gražus.

– Šimts pypkių, gražesnio vardo girdėjęs nesu, – sududeno Tvinas.

– Tikrai? – prašvito lėlė. – Bet... bet aš vis tiek ne iš tos pačios kaugės! Aš iš stiklinės spintos vaikų darželio svetainėje. Ant vidurinės lentynos buvo mano vieta, ir nė vienas vaikas neturėjo teisės nė prisiliesti prie manęs!.. Mergaitės, būdavo, susispiečia prie stiklo durų, akių nuo manęs atplėšti negali ir meldžia prašo auklėtoją: „Ak, leiskit nors storąsias šilkinės kasas jai paglostyti... suknelę, pirštinaites pačiupinėti... nors paguldyti ir pastatyti, kad matytume, kaip ji užmerkia ir vėl atmerkia neužmirštuolių spalvos akis!“ O auklėtoja joms: „Šiukštu! Dar sutepsit, idrėksit, numesit!.. Einora per daili ir prabangi lėlė, kad su ja būtų žaidžiama kaip su skudurine Onute. Pažiūrėkit, ir užteks“. Viena kita mergaitė net pravirkdavo iš širdgėlos, kad esu tokia nepasiekiamą – lyg princesė ant stiklo kalno. Iš pradžių be galo puikavausi, kad esu branginama ir tausojama, bet juo toliau, juo labiau ėmė įgristi aklina stiklo siena... ir toks suėmė pavydas paprastoms lėlėms – nešio-

jamoms čiūčiuojamoms, net mėtomoms, pabaramoms... o galiausiai apsėdo toks nuobodulys, toks ilgesys, kad syki, auklėtojai pamiršus užrakinti spintos duris...

– Tššš! – išpėjamai sušnypštė kiškis Kadrilis ir budriai pastatė ausį.

Sukluso visi: netoliese girgžtelėjo ir vėl girgžtelėjo sniegas. O paskui ir visai aiškiai sudunksėjo sunkūs, grėsmingi žingsniai.

– Slėptis! – paliepė Kadrilis. – Greičiau!

Varlė čiupo krepši ir buvo benerianti po apatine eglės šaka, bet kelią jai užtvėrė pilotas.

– Čia pavojinga, gali vėl kirsti eglę, – parodė gulintį kirvį.

Pingvinas Tvinas įsmuko į pusnį, Kutas pakišo Einorai ausį, kad išikabintų, ir nutempė ją už kelmo, Kadrilis žėrė kelias saujas sniego ant laužo ir, čiupęs paliktą šaliką, užsiglaudė už pušies kamieno, varlė su krepšiu išispraudė kadagio krūmą, o pilotas tarsi skradžiai žemės prasmego.

Per kelias akimirkas iš jaukios laužvietės teliko suverstas sniegas, žabų stirtelė, kirvis ir kaladėlė su neįspėta pilkai sidabrinio trikampio mįsle.

Pasidygėjo – pasibjaurėjo.

Vytautė Žilinskaitė, „Susipažinimas“, *Kelionė į Tandadriką*, Vilnius: Vaga, 1984, p. 28–33.

LEONARDAS GUTAUSKAS

Leonardas Gutauskas (g. 1938) – garsus lietuvių rašytojas ir tapytojas, kuris labai domisi lietuvių mitais, tautosaka. Parašė keliolika knygų vaikams, kurias pats ir iliustravo.

Sraigės kelionės

Turiu namelį
Be stiklo langelių,
Su vienom durim
Neuždarytom.

Kur tik nueinu,
Namelis – kartu.
Nebaisios naktys,
Ilgiausias kelias.

Ar lietūs lyja,
Ar vėjai pučia,
Visada saugūs
Mano namučiai.

Kai užmiegu
Vidury kelio,
Pilkas kevalėlis –
Kaip akmenėlis.
Nerūpi niekam,

Niekam neklūva,
Ugny nesudega,
Vandeny nepūva.
Tik vieną kartą
Toli iškeliausiu,

Palikus tarp lapų
Savus namelius.
Tegu sau liekas,
Tegu nesuyra,
Gal įsikurs
Kamanių šeimyna.

Leonardas Gutauskas, „Sraigės kelionės“, *Kur nakvoja vėjai*,
Vilnius: Vaga, 1983, p. 120–121.

Du krantai

Du krantai –
Du broliai
Per vandenį
Nesusieina.

Gili upė,
Tamsi giluzė,
Neperbrendama.

Tiesia rankas –
Karklo šakas –
Nuvysta šakelės.

Siunčia balandį –
Neperskrenda,
Sparneliai palūžta.

Prašo žvaigždės,
Kad pašnabždėtų,
Graziais žodeliais
Į brolių prakalbėtų.

Žvaigždė negali –
Giluzėj skęsta,
Ant balto žvirgždo
Žuvele užmiega.

Tik aš galiu!
Tėvulio vaikas,
Lieptą nutiesiu,

Nutiesiu tiltą
Kaip laumės juostą.
Te juo susieina
Mylimi broliai.

Leonardas Gutasukas, „Du krantai“, *Kur nakvoja vėjai*, Vilnius: Vaga, 1983, p. 112–113.

Tegu išauga šviesiausias medis

Anapus kalno
Tūno baisuolis,
O šiapus žydi
Vasaros sodas.

Gėliu vainikai
Vaikelį gaubia,
Pasakų vėjas
Žiedlapius žeria.

Anapus kalno
Baisuolis kala
Švino kulkele,
Baisią patranką.

Taikos kliudyti
Vaikelio širdį,
Skaudžiai sužeisti
Paukščio krūtinę.

Aukštyn pašokęs,
Griausmą paleidžia,
Didžią nelaimę
Į vaiką siuncia.

Tegu aplinkui
Žolynai kyla,
Tegu išauga
Šviesiausias medis.

– Aukso kulkele,
Pralėk pro šalį,
Apsukui skriski,
Anapus kalno.

Viršūnėj – žvaigždės,
O ant šakelių
Vaikai ir paukščiai
Giesmeles gieda.

Nukirsk baisuolį,
Perverk jo galvą,
Tegu nugrimzta
Į žemę skradžiai.

Leonardas Gutasuskas, „Tegu išauga šviesiausias medis“, *Kur nakvoja vėjai*, Vilnius: Vaga, 1983, p. 98–99.

Akmuo

Kartą akmuo paklaustas, kodėl jis – bekojis, atsakė:

– Gilioj senovėj dievai kalnus griovė. Uolų atplaišas į daubas, klo-
nius ir lygumas rideno. Besiridendami tol gludinosi tie uolų luitai, kol
į apvalius akmenis pavirto. Ir štai aš jau apvalainas atriedėjau į šią
palaukę. Tai buvo mano pirma ir paskutinė kelionė. O pavargęs kaip
kritau miegoti, taip ir išsibudinti nebegaliu. Snaudžiu lig šiolei.

Tad kam gi, sakykit, amžinai snaudžiančiam kojos? Be to, kokios
kojaitės pakeltų akmens sunkumą? Geležis, ir ta sulinktų.

Leonardas Gutasuskas, „Akmuo“, *Auksinė šiaudų šviesa*, Vilnius: Vyturys, 1990, p. 6.

Žemės vidury

Gal seniai, gal neseniai galingas ąžuolas tarė:

– Aš stoviu žemės vidury. Visa, kas gyva, aplinkui mane sukas, kruta, gyvena!

Skruzdė suabejojo ąžuolo žodžiais ir paprašė sakalą, kad tas išmatuotų atstumą nuo ąžuolo iki žemės pakraščio. Sakalas išpildė skruzdės prašymą ir sugrįžęs patvirtino, kad medis tikrai nemeluoja – stovi pačiame žemės vidury.

Skruzdės, ąžuolo ir sakalo žodžius girdėjo žiedais apsipylęs laukinių rožių krūmelis. Jis ėmė svajoti: „Gal ir aš augu žemės vidury? Gal ir aplinkui mane visa gyvybė sukas, kruta?“

Nedrąsiai erškėtrožė pašaukė sakalą ir sušnabzdėjo:

– Sakai, sakalėli, **raibasai** paukšteli, ar negalėtum pamatuoti atstumą nuo manęs iki žemės pakraščio? Gal, sakau, ir aš augu žemės vidury?

Sakalas didžiai nustebė, išgirdęs krūmo norą, bet įvykdė prašymą. Aplenkė žemę ir įsitikino, jog ir erškėtis auga žemės vidury.

Tada skruzdė tarė:

– Jeigu taip, tai ir mano skruzdėlynas stovi žemės vidury! Nesvarbu, kad aš tokia mažytė. Matyt, žemelei aš ne mažiau už ąžuolą brangi. Kur pats esi, čia ir yra žemės vidury.

Raibas – taškuotai margas.

Leonardas Gutauskas, „Žemės vidury“, Auksinė šiaudų šviesa, Vilnius: Vyturys, 1990, p. 14.

Kam elniui ragai

Kitados užaugo elniui ragai, tik jis nežinojo, ką su jais veikti. Ėmė elnias žvėrių klausinėti, gal jie žina, kam jam tokie galingi ragai? Bet žvėrys nežinojo. Klausė vėjo, tas taip pat nieko negalėjo pasakyti. Ir žemės klausė, ir paukščių, net mažų vabalėlių.

Tik saulė elniui viską paaiškino:

– Devyniaragi, ant kiekvienos tavųjų ragų šakos aš įkursiu ugnelę, prie jos pasodinsiu kalviukus ir liepsiu žvaigždes kalti. Tavo ragai skliautą siekia, tad kalviukams bus labai arti iki dangaus – išties ranką ir prisegs žvaigždę.

Nuo tolei dažną naktį galima pamatyti aukštai ant kalvos stovintį elnią. Ant jo dangų remiančių ragų dega ugnys – tai kalviukai žvaigždes kala.

Kartais kokia žemės mergelė paprašo kalviukų nukalti jai aukso šukas, ir tie įvykdo jos norą.

Leonardas Gutauskas, „Kam elniui ragai“, Auksinė šiaudų šviesa, Vilnius: Vyturys, 1990, p. 28.

Kaip nykštukas Titas ugnį išsaugojo

Kitados užplūdo žemę lietūs. Jie žliaugė dieną ir naktį. Drėgmė įsismelkė į žmonių pirkias ir užgesino ugniakuruose virpančią ugnį. Net žaibo uždegtas medis ūmai užgesdavo, nespėjęs įsiliepsnoti, nes lietaus srautai, plūsdami iš aukštybių, sėmė girias, laukus ir kalnus.

Vaikai dantimis kaleno iš šalčio, motinos negalėjo jiems karšto viralo anei lašelio duoti.

Pasidarė žmonės pikti, pradėjo nekęsti vienas kito. Užmiršo jie stebuklingąsias pasakas.

Bet vis dėlto pasaka išliko gyva. Nykštukas Titas, apdairiai prieš pat liūčių metą įlindęs į karklo **uoksą** ir papsintis pypkelę, daugelį naktų nemigo – kurstė mažytę žarijėlę. Saugojo ją kaip savo akį ir laukė, kada gi lietūs liausis į žemę plūdę.

Pagaliau vieną rytą pakilo vėjas, išsklaidė, suplėšė sunkias debesų skaras, pasirodė saulė, pradžiūvo žemė. Ištvinusios upės ir ežerai nuseko.

O žmonėms niekaip nesisekė ugnies įkurti...

Tada Titas sušaukė visus to girių krašto nykštukus, padalino pypkelėje išsaugotą žariją į šimtus mažyčių kibirkštėlių ir liepė jas išnešioti po kaimus.

Naktimis paslapčia nykštukai įtipendavo į pirkias ir iš sausų žolių, skiedrelių, šapų sukrovę ugniakuruos lauželius, pakišdavo kibirkštėlę. Namų šilumos ir žmonių išsiilgus ugnis bematant įsiliepsnodavo.

Rytą nubudę ir išvydę ugniakuruose plazdančią liepsną, žmonės šlovino nematomus dievus. Tik vaikai žinojo, kokių čia dievų darbas. Mat ne vienas vaikelis, slapčia akį pramerkęs, į nakties tylą įsiklausęs, netgi mažųjų žmogelių žingsnius išgirdo, netgi

matė, kaip tie maži barzdoti seneliai prie ugniakurų triūsė.

Kas ten žino, kodėl, bet pasakų nykštukų įkurta ugnis nuo to laiko nebeapleidžia žmogaus namų.

Uoksas – medžio skylė, drevė.

Leonardas Gutauskas, „Kaip nykštukas Titas ugnį išsaugojo“, *Geležinė varlė*, Vilnius: Vyturys, 1990, p. 14.

Kaip Titas žvėrių ir paukščių pėdsakus atnarpliojo

Buvo gili žiema. Žemę dengė storas sniego patalas. Žvėrimis ir paukščiams badas grėsė. Daug laiko jie praleisdavo giriose ir laukuose maisto beieškodami.

Vilkai, lapės, šernai, kiškiai, kiaunės, žebenškštys, pelės bėgiodavo naktimis, o teterviniai, kurtiniai, pelėdos, varnai, kėkštai ir kiti paukščiai sniegą mindavo dieną.

Ir visi jie palikdavo sniege savo pėdsakų grandinėles.

Stambiausius vilkų pėdsakų vėrinius kirto plonyčiai pelių pėdikių siūleliai.

Įvairių įvairiausių pėdsakai kryžiuososi, mezgėsi kilpomis. Pagaliau susimazgė toks baisus mazgas, kad žvėrys ir paukščiai nebežinojo, kokiais pėdsakais bėgti ar šokuoti. Žvėrys įgriūdavo į tetervinių gūžtas, o kurtiniai pakliūdavo į lapių urvus. Prasidėjo pjautynės. Kilo baisi maišatis.

Štai per vienas tokias pjautynes žvėrimis ir paukščiams į pagalbą atskubėjo mažasis pasakų žmogelis nykštukas Titas. Jis mostelėjo savo stebuklingąją lazdele, **nuramdė** visus ir tarė:

– Matau, varguoliai, būsit į bėdą patekę. Bet nenusiminkit. Aš pamėginsiu tuos jūsų pėdsakus atnarplioti. Laiko turiu į valias. Net ir naktimis triūsti galiu – štai jau antra savaitė kaip neima miegas – guliu, akis į dangų įrėmęs...

Apsidžiaugė žvėrys ir paukščiai ir išsilakstė, o nykštukas ėmėsi darbo.

Ištisas dienas jis klampojo po sniegą giriose, laukuose ir lazdelės galu narpliojo tuos sumazgytus pėdsakus. Bet žiemos diena trumpa it baltas kiškio uodegos galiukas. Tad prisidurdavo mažasis ne tik mėnesėtas, bet ir tamsias naktis įsitaisęs žiburėlį iš nediduko **pūzro**.

Ir štai po kiek laiko maišatis ir pjautynės žvėrių ir paukščių tarpe prapuolė. Kiekvienas girios ar laukų gyventojas vėl bėgo tik savo taku, širdyje dėkodamas mažajam Titui.

Žinoma, ir dabar čia vienas, čia kitas žvėrelis žiemos metu pameta savo taką, ir tada užsimezga nauji pėdsakų mazgeliai. Bet Titas budi.

O žmonės, žiemos naktį išvydę girioje ar laukuose klaidžiojantį žiburėlį, sako:

– Tai nykštukas stengiasi žvėrių ir paukščių pėdų kilpas atnarplioti.

Nuramdė – priverstė paklusti.

Pūzras – supuvęs medis, pagalyš, puvėsis.

Leonardas Gutauskas, „Kaip Titas žvėrių ir paukščių pėdsakus atnarpliojo“, Geležinė varlė, Vilnius: Vyturys, 1988, p. 21.

Kaip Titas nubaudė pelių giminę

Seniai, labai seniai pelės buvo didesnės už šunis ir siautėjo būrių būriais visoje girių šalyje. Katinai nedrįsdavo nė nosies iškišti – slapstydavos užkrosniuose, lindėdavo apleistuose opšrų ar lapių urvuose.

Pelių milžinių pulkai nusiaubdavo laukus, ištuštindavo aruodus, suėsdavo paukščių kiaušinius, sugrauzdavo visa, ką tik įveikdavo aštrūs kaip kaltai dantys.

Žmonės statė žabangus, spąstus, dėjo nuodus, bet visioji pelių giminė vis labiau klestėjo.

Žmonių gailėdamas Titas nutarė nubausti pelių giminę. Milžinės jo nebaugino – gimtojoje pasakų šalyje, iš kurios jis buvo dar ne taip seniai atvykęs, sutikti kokį milžiną – paprastas daiktas.

Kartą Titas nuėjo pas pelių karalių ir sako:

– Karaliau, tavo giminė pasidarė galinga. Netikėliai katinai dreba ir bijo ūsus iš urvų iškišti. Tik vienas dalykas menkina, karaliau, tavo giminės garbę ir šlovę. Visos pelės – pilkos kaip dulkės. O tokios galingos giminės rūbas privalo būti auksinis, tik auksinis.

Pelių karaliui patiko Tito kalba. Jis iššiepė smailą snukį, parodė baisiuosius kaltus ir paklausė:

– Tavo teisybė, mažasai seni, kas gi nenorėtų aukso rūbų nešioti? Bet kur tiek aukso gausi? Įsivaizduoju, kokios daugybės jo prireiktų!

Titas atsakė:

– Jūsų Peliškoji didenybe, aš žinau labai paprastą būdą. Mirksnis – ir visų pelių drabužiai – auksiniai! Sukviesk, valdove, savo giminę ir įsitikinsi, kad senasis Titas nemėto žodžių vėjais: pasakė – padarė.

Pelių karalius sušaukė baisesius pelių pulkus. Titas paėmė iš gimtosios pasakų šalies atsineštą auksinį žiedą, iškėlė jį ir tarė:

– Štai auksinis žiedas! Jis yra stebuklingas. Kas pro jį pralenda, tas tampa auksinis. Na, kas pirmas?

Pirmas pamėgino pralįsti pats karalius. Įkišo nosies galą į žiedą ir įstrigo – per storas. Titas priėjo ir lazdelės galu pastūmė pilvūžą. Tas cypdamas kaip koks kamštis išsoko kitoje žiedo pusėj.

Pelių pulkais nuvilnijo pasigėrėjimo šūksnis – karalius švietė kaip tikras aukso grynuolis.

Tad viena po kitos lindo pelės pro žiedą ir džiaugė aukso rūbais apsitaisiusios. Iš to didelio džiaugsmo nepastebėjo kvaišės, kokios jos dabar mažos. Tik paskutinei plėšrūnei pralindus pro žiedo lanką, karalius suprato, kokia baisi nelaimė ištiko jo giminę. Jis suriko:

– Pelės! Kas mums tas auksas! Pažiūrėkit, juk dabar mes mažesnės už paprastą kurmį! O, kokia baisi nelaimė ištiko mus! Gelbėkimės, atimkim iš nykštuko tą užkeiktąjį žiedą ir lįskim per jį atgal!

Bet Titas jau buvo išnykęs – stuktelėjo lazdelės galu į žeme ir prapuolė kaip dūmas. Dabar jis tūnojo karklo drevėje ir stebėjo, kaip išsigandus, pakrikus pelių gaminė skuodžia į visas puses.

Vienos pelės nėrė po pirkių pamatais, kitos sulindo po klėtimis, po tvartais. Dar kitos nuskudė į laukus ir pasislėpė urveliuos. Atsilikėles čiupo į nagus katinai.

Ir pasidarė pelės labai baikščios. Išlenda iš savo urvelių tik naktį. Bet ir naktį nedrįsta šeiminkauti, o kaip vagilės taikos nukniaukti kokį trupinį, duonos plutelę ar grūdą. Nuo kiekvieno žmogaus žingsnio jos dreba, gailiai cypia ir keiksnoja kvailą karalių, kuris, susižavėjęs aukso švytėjimu, užtraukė visai pelių giminei baisią nelaimę.

Nė savo auksiniais rūbais pelės ilgai nesidžiaugė: jie bemat nusitrynė ir vėl pasidarė pilki kaip dulkės.

Opšrus – barsukas.

Aruodas – klėties užtvaras grūdams, rūšio – bulvėms pilti.

Leonardas Gutauskas, „Kaip Titas nubaudė pelių giminę“, *Geležinė varlė*, Vilnius: Vyturys, 1988, p. 41–42.

ASTRIDA LINGREN

Astrida Lindgren (Astrid Lindgren) (1907–2002) – švedų rašytoja, kūrusi vaikams. Viena iš žymiausių ir mėgstamiausių vaikų rašytojų pasaulyje. Jos kūriniai išversti į daugiau nei 85 kalbas. Pagal jos kūrinius sukurta filmų, spektaklių.

Pepė atsikrausto į Vilą Vilaite

Ištrauka iš apysakos „Pepė Ilgakojinė“

Apysaka apie mergaitę Pepę Ilgakojinę, kurios tėvą, laivo kapitoną, pasiglemžė jūra. Ji gyvena viena dideliame name, turi arklį ir beždžionėlę. Susidraugauja su kaimynystėje gyvenančiais dviem vaikais ir su jais patiria begales smagių nuotykių.

Mažo miestelio pakraštyje buvo senas apleistas sodas. Sode stovėjo senas namas, o tame name gyveno Pepė Ilgakojinė. Jai buvo devyneri metai, ir ji gyveno vieną vieną. Neturėjo ji nei mamos, nei tėčio, bet ir labai gerai, juk nebuvo kas varo gulti, kai pats smagumas žaisti, ir niekas neverčia gerti žuvų taukus, kai ji tuo tarpu nori karamelių.

Kitados, seniai, Pepė turėjo ir tėtį, kurį nežmoniškai mylėjo, žinoma, turėjo ir mamą, bet jau tiek laiko praėjo, kad ji nevaliojo nė atsiminti. Mama numirė, kai Pepė buvo dar visai mažytė, gulėjo lopsėlyje ir taip baisiai rėkė, kad niekas nedrįsdavo artyn prieiti. Pepė buvo tikra, kad jos mama dabar sėdi danguje ir pro siaurą plyšiuką žiūri žemyn savo dukrele, todėl Pepė dažnai jai pamojuodavo:

– Nesirūpink! Man labai gerai!

Savo tėčio Pepė neužmiršo. Jis buvo jūrų kapitonas ir plaukiojo po platųjį vandenyną, kadaise ir Pepė keliavo drauge su juo, kol vieną kartą pakilo audra, nupūtė tėtį į jūrą, ir jis dingo. Bet Pepė nė kiek neabejojo, kad vieną gražią dieną jis ims ir sugrįš. Anaipol netikėjo, kad tėtis nuskendo. Ji manė, kad tėtis išplaukė į salą, kur pilna negrų, ten pasidarė negrų karalius ir nuo to laiko kasdien vaikšto su aukso karūna ant galvos.

– Mano mama angelas, o mano tėtis – negrų karalius, kaip kažin ką, ne visi vaikai turi tokius nepaprastus tėvus, – patenkinta sakydavo Pepė. – Ir kai tik mano tėtis pasistatys laivą, tuoj atplauks ir pasiims mane, ir tada aš būsiu negrų princesė. Ei op, tai bus smagumėlis!

Šį namą, kuris stovėjo sode, jos tėtis buvo pirkęs seniai, prieš daugel metų. Mat ketino čia apsigyventi su Pepe, kai bus visai senas ir jau nebegalės plaukioti. Bet štai atsitiko nelaimė, ji nupūtė į jūrą, ir Pepė, tikėdama, kad jis sugrįš, parkeliavo tiesiai namo, į Vilą Vilaite. Taip namas vadinosi. Čia buvo viskas sutvarkyta, stovėjo baldai ir laukė jos. Vieną gražų vasaros vakarą ji atsisveikino su visais matrosais savo tėčio laive. Jie labai mylėjo Pepę, ir Pepė labai juos mylėjo.

– Sudie, vaikinai, – pasakė Pepė ir visiems iš eilės pabučiavo į kaktą. – Nesirūpinkit dėl manęs. Aš neprapulsiu!

Du daiktus ji pasiėmė iš laivo. Beždžionėlę, vardu Ponas Nilsonas, – ją buvo gavusi dovanų iš tėčio – ir didelį krepšį, pilną auksinių pinigų. Matrosai stovėjo prie turėklų ir žiūrėjo į Pepę, kol tik galėjo matyti. Ji ėjo drąsiai, neatsigręždama, su Ponu Nilsonu ant peties ir krepšiu rankoje.

– Nuostabus vaikas, – pasakė vienas matrosas ir nusišluostė ašarą, kai Pepė visai dingo toluomoje.

Taisybę jis sakė. Pepė iš tiesų buvo nuostabus vaikas. O užvis nuostabiausia, kad ji buvo be galo stipri. Tiesiog pašėlusiai stipri, visam pasaulyje nebūtum radęs nė policininko tokio stipraus kaip ji. Galėdavo net arklį pakelti, jei tik turėdavo ūpo. Kartais ir užeidavo ūpas. Ji ir nuosavą arklį laikė, nusipirkusi už dalį auksinių pinigų, kai tik parkeliavo Vilą Vilaite. Ji visada svajėjo turėti savo arklį. Dabar jis gyveno verandoje. O kai Pepė sumanydavo po pietų ten gerti kavą, ji paprasčiausiai imdavo ir iškeldavo arklį į sodą.

Greta Vilos Vilaitės buvo kitas sodas ir stovėjo kitas namas. Tame name gyveno tėtis ir mama su savo dviem dailiais vaikučiais, berniuku ir mergaite. Berniukas buvo vardu Tomis, o mergaitė Anika. Jie buvo labai meilučiai, gražiai išauklėti ir klusnūs vaikai. Tomis negrauzė nagų ir visada padarydavo tą, ką mama liepdavo. Anika neimdavo klykti, jei ko nors negaudavo, visada vaikščiodavo pasipuošusi, dailiai išlyginta medvilnės suknyte ir labai saugodavosi, kad jos nesusiteptų. Tomis ir Anika abu dailiai žaidė savo sode, bet dažnai pasigesdavo draugų, ir tuo metu, kai Pepė dar plaukiojo po vandenyną su tėčiu, jie kartais, žiūrėk, ir stovi atsirėmę tvorą ir sako vienas kitam:

– Kaip kvaila, kad niekas neatsikrausto į šitą namą! Gerai būtų, jei čia kas gyventų ir turėtų vaikų.

Tą gražų vasaros vakarą, kai Pepė pirmą kartą peržengė Vilos Vilaitės slenkstį, Tomio ir Anikos nebuvo namie. Jie buvo savaitei išvažiuavę paviešėti pas močiutę. Užtat nė nenutuokė, kad kažin kas atsikėlė kaimynini namą, ir kai pirmąją dieną sugrįžę namo stovėjo prie savo vartelių ir spoksojo gatvę, vis dar nežinojo, kad čia pat netoli atsirado žaidimų draugas. Kaip tik jiems šitaip bestovint ir besukant galvą, ką veikti, ar atsitiks šiandien koks idomus nuotykis, ar vėl bus tokia pat nuobodži diena, kai nieko negali sugalvoti, kaip tik tada atsivėrė Vilos Vilaitės varteliai ir išėjo maža mergytė. Nepaprastai keista mergytė, tokios Tomis ir Anika niekada nebuvo regėję, – tai Pepė Ilgakojinė išdrožė rytą pasivaikščioti. Štai kaip ji atrodė:

Plaukai visiškai morkų spalvos, supinti į dvi kietas kasytes, styrančias į šalis. Nosis be galo panaši į bulvelę, visa nutaškuota strazdanų. Panosėje pūso storos lūpos, burna pilna sveikų, baltų dantų. Suknelė užvis įdomiausia.

Pepė pati ją buvo pasisiuvusi. Turėjo išeiti mėlyna, bet mėlynos medžiagos pritrūko, ir Pepėi teko šen bei ten įdurti raudoną lopą. Savo išstypusias plonas kojas buvo apsiavusi ilgomis kojiniomis, viena ruda, kita juoda. Įsispyrusi į juodus batelius, lygiai dvigubai per didelius jos kojoms. Batelius jai buvo nupirkęs tėtis Pietų Amerikoje, kad Pepė turėtų kuo apsiauti, kai paūgės, bet ji nenorėjo kitų avėti.

O labiausiai Tomis ir Anika išpūtė akis pamatę beždžionėlę, tupinčią ant nepažįstamos mergaitės peties. Beždžionėlė buvo mažytė, apauta žydromis kelnėmis, apvilкта geltonu žiponėliu ir su balta šiaudine skrybėle.

Pepė nudrožė tolyn. Ji žengė viena koja šaligatviu, kita gatve. Tomis ir Anika žiūrėjo į ją, kol tik galėjo matyti. Po kiek laiko ji grįžo atgal. Dabar ėjo atbula. Kad nereikėtų apsigręžti einant namo. Sulig Tomio ir Anikos varteliais sustojo. Vaikai tylėdami sužiuro į vienas kitą. Galų gale Tomis tarė:

– Kodėl tu ėjai atbula?

– Kodėl ėjau atbula? – paklausė Pepė. – Gal mes ne laisvoj šaly gyvenam? Argi nevalia eiti kaip nori? Be to, aš tau pasakysiu, kad Egipte visi žmonės vaikšto šitaip ir niekam nė kiek neatrodo keista.

– Iš kur tu žinai? – paklausė Tomis. – Juk nebuvai Egipte?

– Aš nebuvo Egipte! Lažinamės, kad buvau. Visur buvau, tolimiausiam žemės kamputy, ir mačiau kur kas idomesnių dalykų, ne tik žmones, vaikščiojančius atbulomis. Kažin ką tu pasakytum, jei aš būčiau vaikščiojusi rankomis, kaip daro žmonės Indokinijoje?

– Meluoja viską, – pasakė Tomis.

Pepė truputi susimąstė.

– Taip, tavo teisybė. Meluoju, – liūdnai tarė ji.

– Negražu meluoti, – pasakė Anika, pagaliau drįsusi išsižioti.

– Taip, labai negražu meluoti, – dar liūdnesniu balsu atsakė Pepė. – Bet supranti, retkarčiais imu ir užmirštu. Ir kaip tu gali reikalauti, kad toks mažas vaikas, kurio mama – angelas danguje, o tėtis – negrų karalius, ir dar iki šiol plaukiojės jūra, – kad toks vaikas visą laiką kalbėtų tiesą? Be to, – pasakė ji švytėdama savo strazdanotu veidu, – aš jums pasakysiu, kad Belgijos Konge nėra nė vieno žmogaus, kalbančio teisybę. Jie meluoja per dieną dienas. Pradedą septintą valandą ryto ir nesiliauja iki saulės laidos. Taigi, jei aš kartais netyčia pameluosiu, jūs man dovanokit ir atsiminkit, taip atsitinka tik todėl, kad aš per ilgai gyvenau Belgijos Konge. Juk vis tiek būsim draugai, ar ne?

– Aišku, – atsakė Tomis ir staiga pajuto, kad ši diena tikriausiai nebus iš nuobodžiųjų.

– Klausykite, kodėl mes negalėtume papusryčiauti pas mane? – paklausė Pepė.

– Nagi kaip čia pasakius, – tarė Tomis, – kodėl gi negalėtume? Eime visi!

– Kaip kažin ką, – pritarė Anika.

– Bet pirmiausia aš turiu jus supažindinti su Ponu Nilsonu, – pasakė Pepė. Beždžionėlė nusiėmė skrybėlę ir mandagiai pasisveikino.

Ir tada jie įėjo pro apgriuvusius Vilos Vilaitės sodo vartelius, pasuko žvyruotu taku, kur abipus augo seni apsamanoję medžiai, jau iš pirmo žvilgsnio labai patogūs laiptoti, ir, priėję vilą, sugužėjo į verandą. Čia stovėjo arklys ir iš dubens žiaumojo avižas.

– Vajetau, kodėl tu laikai arklį verandoje? – paklausė Tomis. Kiek žinojo, visi arkliai gyvena arklidėse.

– Cha, – susimąščiusi atsakė Pepė. – Virtuvėje jis man painiotųsi po kojom. O svetainėje jam nepatinka.

Tomis ir Anika paglostė arklį, paskui visi suėjo į vidų. Čia buvo virtuvė, svetainė ir miegamasis. Bet atrodė, kad Pepė šį sykį užmiršo penktadienio ruošą. Tomis su Anika atsargiai žvalgėsi į šalis, ar nepamatys kur kampe sėdint negrų karaliaus. Bet niekur neregėjo nei tėčio, nei mamos, ir Anika baikščiai paklausė:

– Ar tu čia vienų viena gyveni?

– Aišku, ne, – atsakė Pepė. – Ponas Nilsonas ir arklys taip pat gyvena drauge.

– Taip, žinoma, bet aš norėjau paklausti, ar čia nėra tavo mamos ar tėčio?

– Ne, nėra, – smagi atsakė Pepė.

– O kas tau tada pasako, kad vakare jau laikas miegoti, ir šiaip ką? – paklausė Anika.

– Aš pati pasakau, – tarė Pepė. – Iš pradžių paliepiu visai ramiai, ir jeigu neklausau, tada dar sykį jau rimčiau, o jei vis tiek neklausau, tada įkrečiu, suprantat?

Ne visai suprato Tomis ir Anika, bet pagalvojo, kad gal šitaip ir gerai. Ir štai jie visi atsidūrė virtuvėje, o Pepė šuktelėjo:

– Štai iškepsiu kepinaičių

Ir išvirsiu virtinaičių,

Ištroškinsiu troškinaičių.

Tada paėmė tris kiaušinius ir švystelėjo aukštyn. Vienas kiaušinis kaukstelėjo jai į galvą ir sudužo, trynys pasruvo į akis. Bet kiti du laimingai pataikė į prikaistuvį ir suknežo visai.

– Aš ne sykį girdėjau, kad kiaušinio trynys labai sveika plaukams, – pasakė Pepė šluostydama akis. – Matysit, augs net pasispardydami. Beje, Brazilijoje visi žmonės vaikšto kiaušiniuotais plaukais. Tik vieną kartą atsirado toks kvailas senis, kuris suvalgė kiaušinių užuot išsitepęs juo plaukus. Ir, žinoma, nupliko kaip kulnas, ir kai pasirodydavo gatvėje, kildavo toks sąmyšis, kad policija turėdavo šokti į pagalbą.

Kalbėdama Pepė vikriai žvejojė pirštais kevalus iš prikaistuvio. Paskui nusikabino nuo sienos šiūreklį voniai ir pradėjo plakti tešlą, dribsniai lėkė į visas puses. Kiek dar liko, suvertė į keptuvę ant viryklės. Kai viena pusė iškepė, ji pasiūbavusi švystelėjo blyną aukštyn, šis apsisvertė ore, ir Pepė vėl sugavo jį į keptuvę. O kai buvo visai gatavas, nusviedė per virtuvę į lėkštę ant stalo.

– Valgykit, – šuktelėjo ji, – kol neatšalo!

Tomis su Anika valgė, ir jiems atrodė, kad blynas labai skanus. Po to Pepė pakvietė juos svetainę. Čia stovėjo tik vienas baldas. Didžiulė didžiulė komoda su daugybe mažyčių mažyčių stalčiukų. Pepė traukė stalčiukus ir rodinėjo Tomiui ir Anikai visą savo turtą. Čia buvo nuostabiausių paukščių kiaušinių ir idomių kriauklių bei akmenukų, dailių dėžučių, gražių sidabrinių veidrodėlių, perlų vėrinys ir dar daug ko, ką Pepė su savo tėčiu buvo nusipirkę keliaudami aplink

pasaulį. Pepė įteikė savo naujiesiems draugams po mažą dovanėlę atminimui. Tomis gavo durklą su ribuliuojančia perlamutro rankena, o Anika dėžutę, kurios dangtelis buvo prisagstytas rausvų kriauklelių. Dėžutėje gulėjo žiedukas su žaliu akmenėliu.

– Jeigu jūs dabar pareisit namo, – pasakė Pepė, – tai rytoj vėl galėsit ateiti. O jeigu neisit namo, rytoj negalėsit apsilankyti. Ir būtų gaila.

Tomiu su Anika irgi taip atrodė. Todėl jie išėjo namo. Pro arklių, kuris jau buvo suėdęs visas avižas, pro Vilos Vilaitės vartelius. Ponas Nilsonas išlydėdamas pamojavo skrybėle.

Astrid Lindgren, „Pepė atsikrausto į Vilą Vilaite“, *Pepė ilgakojinė*, iš švedų kalbos vertė Eugenija Stravinskienė, Vilnius, Garnelis, 2007, p. 7–16.

Pepė eina į mokyklą

Ištrauka iš apysakos „Pepė Ilgakojinė“

<...>

Lygiai dešimtą valandą ryto išsikėlė iš verandos arklių, ir netrukus visi miestelio gyventojai supuolė prie langų pažiūrėti, kieno čia arklys pasibaidė. Mat jiems taip pasirodė. Bet jis visai nepasibaidė. Tik Pepė skubėjo į mokyklą. Šuoliais įlėkė ji į mokyklos kiemą, nušoko nuo arklio dar gerai nesusustabdžiusi, pririšo jį prie medžio ir taip triukšmingai atvėrė klasės duris, kad Tomis ir Anika bei visi geručiai klasės draugai pašoko iš suolų.

– Ei, sveiks valio, – pasisveikino Pepė ir nusviedė į šalį savo didžiulę skrybėlę. – Ar spėjau daugybės pamoką?

Tomis su Anika buvo papasakoję savo mokytojai, kad ateis nauja mergaitė, vardu Pepė Ilgakojinė. Mokytoja irgi buvo girdėjusi miestelyje kalbant apie Pepę. O kadangi buvo labai miela ir gera, tai nusprendė padaryti viską, kad Pepėi patiktų mokykloje.

Nelaukdama, kol kas paprašys, Pepė išsiplaukė tuščiam suole. Tačiau mokytoja nekreipė dėmesio į jos nemandagų elgesį. Tik maloniai pasakė:

– Sveika atvykusi į mokyklą, mažoji Pepė. Turiu vilties, kad tau čia patiks ir kad tu gerai mokysies.

– Aha, ir aš turiu vilties, kad gausiu Kalėdų atostogų, – pasakė Pepė. – Dėl to čia ir atėjau. Svarbiausia teisybė!

– Jei tu man dabar pasakytum savo vardą ir pavardę, – tarė mokytoja, – aš tave užrašyčiau į mokyklą.

– Aš vadinuosi Pepilota Viktualija Rulgardina Krusmintą Efraimo duktė Ilgakojinė, kapitono Efraimo Ilgakojinės, buvusio jūrų siaubo, o dabar negrų karaliaus, duktė. Pepė – tai mano maloninis vardas, nes tėčiui atrodė, kad Pepilota per ilgas ištarti.

– Aha, – tarė mokytoja, – taip, tada ir mes tave vadinsime Pepe. O dabar gal pažiūrėkim, ką tu moki, – kalbėjo toliau mokytoja. – Juk tu didelė mergaitė ir tikriausiai daug ką žinai. Taigi pradėkim nuo skaičiavimo. Na, Pepe, pasakyk man, kiek bus prie septynių pridėjus penkis?

Pepė pasižiūrėjo į ją nustebusi, įtariai. Tada pasakė:

– Irgi mat, jeigu nežinai pati, tai nemanyk, kad aš ketinu tau pasakinėti!

Visi vaikai pasibaisėję sužiuro į Pepę. O mokytoja paaiškino, kad šitaip nevalia atsakinėti mokykloje. Be to, mokytojos negalima vadinti „tu“, o reikia kreiptis „mokytoja“.

– Labai atsiprašau, – apgailestaudama tarė Pepė. – Aš nežinojau. Daugiau taip nedarysiu.

– Taip, aš tikiu, – nuramino ją mokytoja. – Ir galiu tau pasakyti, kad septyni ir penki bus dvylika.

– Matai, – tarė Pepė. – Juk pati žinotai, tai kam klausinėji? Oi, kokia aš mulkė, vėl tave pavadinau „tu“. Dovanok, – pridūrė Pepė ir pati sau kaip reik išingybo į ausį.

Mokytoja apsimetė nieko nepastebinti. Ji klausinėjo toliau.

– Na, Pepe, o kaip tu manai, kiek bus aštuoni ir keturi?

– O štai kiek, šešiasdešimt septyni, – atsakė Pepė.

– Žinoma, ne, – tarė mokytoja. – Aštuoni ir keturi bus dvylika.

– Ne, mano bobule, šitaip nieko nebus, – pareiškė Pepė. – Tu pati ką tik sakei, kad septyni ir penki bus dvylika. Šiokia tokia tvarka turi būti net ir mokykloje. Pagaliau, jeigu tau taip knietis ir kvailystės, kodėl negalėtum atsisėsti sau viena kur kamputyje ir skaičiuoti, o mums duotum ramybės, mes galėtume sau žaisti gaudynių? Oi, juk aš vėl pasakiau „tu“, – persigandusi sušuko ji. – Jei gali, atleisk man bent šį paskutinį kartą, aš pasistengsiu daugiau neužmiršti.

Mokytoja jai atleido. Tačiau suprato, jog beprasmiška mokyti Pepę aritmetikos. Todėl pradėjo klausinėti kitus vaikus.

– Tomi, ar gali man atsakyti štai į šį klausimą? – tarė mokytoja. – „Jeigu Lisa turi septynis obuolius, o Akselis turi devynis obuolius, kiek obuolių jie turi iš viso?“

– Aha, sakyk, sakyk, Tomi, – isiterpė Pepė. – Ir man ta pačia proga atsakyk šitokį klausimą: „Jeigu Lisai susuks pilvą, o Akseliui dar labiau susuks pilvą, tai kas kaltas ir kur jie prisišlamštė obuolių?“

Mokytoja stengėsi apsimesti, kad nieko negirdi, ir kreipėsi į Aniką.

– Na, Anika, štai tau uždavinys: „Gustavas su kitais mokiniais buvo iškyloje. Išvažiuodamas turėjo kroną, o grįždamas namo – septynias eres. Kiek pinigų jis išleido?“

– Iš tikrųjų, – tarė Pepė, – ir aš norėčiau sužinoti, kodėl jis toks išlaidūnas, ar tik ne limonadą pirkinėjo, ir dar, ar važiuodamas iš namų gerai išsiplovė ausis.

Tada mokytoja nusprendė visai mesti skaičiavus. Manė, gal Pepei labiau patiks mokytis skaičiuoti. Užtat išsitraukė dailią kortelę su nupieštu ežiu. Ežiui panosėje buvo parašyta raidė „e“.

– Na, Pepe, dabar aš tau parodysiu gražų paveikslėlį, – linksmai tarė mokytoja. – Štai tu matai eeeežį. Ir ta raidė prie ežio vadinasi „e“.

– Oho, sakyk tu man, – tarė Pepė. – O aš maniau, kad čia musės nutupėta. Tik įdomu, kodėl šalia ežio reikia musei patupėti.

Mokytoja paėmė kitą kortelę, kur buvo nupiešta gyvatė, ir paaiškino Pepei, kad raidė šalia gyvatės yra „g“.

– Kai kas užsimena apie gyvates, – pasakė Pepė, – aš niekaip negaliu užmiršti, kaip vieną kartą grūmiausi su milžiniška gyvate Indijoje. Tokia baisi buvo gyvatė, kad jūs nė neįsivaizduojat, keturiolika metrų ilgio, o pikta kaip širšė, kiekvieną dieną ji surydavo penkis indus ir du vaikus desertui, ir štai vieną sykį panoro suėsti desertui mane, tuojau apsirangė aplink, o aš pasakiau „ne tiek esu mačiusi“ ir vožiau jai per galvą, ji tik sušnypštė „pššš“, tada vėl kad trenksiu, „bum“, gyvatė tik „grrr“ ir nudvėsė, aha, čia ir bus toji „g“, gyvatė, nuostabu!

Pepė net užduso bepasakodama. O mokytoja, beveik įsitikinusi, kad Pepė aikštinga ir nesukalbama mergaitė, pasiūlė visai klasei truputį papiešti. Ko gero, ir Pepė ramiai pasėdės piešdama, manė sau mokytoja. Ji išėmė popieriaus, pieštukų ir išdalijo vaikams.

– Pieškite kas ką norit, – pasakė ji ir atsisėdusi prie stalelio ėmė taisyti rašinius. Po kiek laiko pakėlė galvą pažiūrėti, kaip vaikams sekasi piešti. Nagi visi vaikai spoksojo Pepe, kuri gulėjo ant grindų ir išsijuosusi piešė.

– Klausyk, Pepe, – jau nekantriai tarė mokytoja, – kodėl tu nepieši popieriuje?

– Aš jau kadai kas pripiešiau jį, bet kaipgi visas arklys gali tilpti tokiam popiergalyje, – atsakė Pepė. – Dabar štai piešiu priekines kojas, o kai prieisiu prie uodegos, teks persikelti ir į koridorių.

Mokytoja ilgai sėdėjo susimąsčiusi.

– O jeigu mes padainuotume kokią dainelę? – pasiūlė ji.

Visi vaikai sustojo suoluose, tiktai Pepė liko gulėti ant grindų.

– Dainuokit, o aš truputį pailsėsiu, – tarė ji. – Per dideli mokslai gali ir sveikiausią priveikti.

Mokytoja galutinai baigė kantrybę. Ji liepė vaikams bėgti kiemą, o pati norinti pasikalbėti su Pepe.

Kai mokytoja ir Pepė liko vienos, Pepė tuoj atsikėlė ir priėjo prie stalelio.

– Žinai ką, – pasakė ji. – Turbūt supranti, mokytoja, man buvo baisiai smagu pažiūrėti, kaip čia jums sekasi. Bet nemanau, kad man verta daugiau lankyti mokyklą. Su tom Kalėdų atostogom kaip bus, taip bus. Per daug čia obuolių, ežių, gyvačių ir visokių kitokių. Galva apsisuko. Tikiuosi, kad tu, mokytoja, dėl to labai nenusiminsi.

Bet mokytoja pasakė, jog jai iš tiesų liūdna, o labiausiai graudu, kad Pepė nenori būti mandagi ir kad tokiai mergaitei, kuri elgiasi kaip Pepė, netgi negalima eiti į mokyklą, nors ir labai norėtų.

– Ar aš negražia elgiausi? – be galo nustebusi paklausė Pepė. – Dievaži, aš netgi nežinojau, – pridūrė liūdnai.

Nuliūdusi Pepė atrodydavo labai apgailėtina. Ji pastovėjo valandėlę, paskui tarė virpančiu balsu:

– Supranti, mokytoja, mano mama angelas, tėtis – negrų karalius, o aš pati visą savo gyvenimą plaukiojau po vandenyną, dėl to nė nežinau gerai, kaip reikia elgtis mokykloje tarp tų visų obuolių ir ežių.

Tada mokytoja pasakė, kad viską suprantanti ir kad daugiau nesielvartaujanti dėl Pepės ir kad Pepė galėsianti, ko gero, vėl sugrįžti į mokyklą, kai truputį paūgės.

Astrid Lindgren, „Pepė eina į mokyklą“, *Pepė ilgakojinė*, iš švedų kalbos vertė Eugenija Stravinskienė, Vilnius, Garnelis, 2007, p. 36–42.

Pepė randa džiuženą

Ištrauka iš apysakos „Pepė ilgakojinė“

Vieną kartą Tomis ir Anika kaip paprastai įpuolė į Pepės virtuvę ir suriko labai rytą. Bet niekas neatsakė. Pepė sėdėjo ant virtuvės stalo su Ponu Nilsonu glėbyje ir laiminga šypsojosi.

– Labą rytą! – pakartojo Tomis ir Anika.

– Tik jūs pamanykit, – svajingai tarė Pepė. – Tik pamanykit, aš jį sugalvojau. Aš, o ne kas kitas!

– Ką tu sugalvojai? – paklausė Tomis su Anika. Jie nėmaž nesistebėjo, kad Pepė kažką sugalvojo, ji amžinai ką nors sugalvodavo, bet norėjo žinoti ką. – Ką gi tu sugalvojai, Pepe?

– Naują žodį, – atsakė Pepė pasižiūrėjusi į Tomi ir Aniką, lyg tik dabar būtų juos išvydusi. – Naujut naujutėlį žodį.

– Kokį žodį? – paklausė Tomis.

– Nuostabiai gerą žodį, – pakartojo Pepė. – Tokio gero dar nesu girdėjusi.

– Tai sakyk, – nekantravo Anika.

– Džiūgena, – triumfuodama pasakė Pepė.

– Džiūgena? – pakartojo Tomis. – O ką jis reiškia?

– Kad aš žinočiau, – atsakė Pepė. – Tik tiek aišku, kad ne dulkių siurblys.

Tomis su Anika susimąstė. Paskui Anika tarė:

– Bet jeigu tu nežinai, ką jis reiškia, tai kokia iš jo nauda?

– Užtat ir ima apmaudas, – atsakė Pepė.

– O kas iš pradžių sugalvoja žodžius ir pasako, ką jie reiškia? – paklausė Tomis.

– Tikriausiai visokie seni profesoriai, – tarė Pepė. – Juk iš tiesų žmonės baisiai keisti! Žiūrėkit, kokių žodžių jie susigalvoja! „Gelda“, „kamštis“, „pantis“ ir dar galybę, ir niekas nežino, iš kur jie juos ištraukia. O tokio be galo gero žodžio kaip „džiūgena“ tiesiog nesiteikia sugalvoti. Kokia laimė, kad aš jį aptikau! Ir būtinai sužinosiu, ką jis reiškia.

Ji susimąstė.

– Džiūgena! Ar tik nebus žydroji vėliavos spalva? – lyg suabejojo jinai.

– Tada ir būtų „žydra“, – tarė Anika.

– Tavo teisybė. Nė nebežinau. O gal tas garsas, kai klampoji po dumblą ir pro pirštus sunkiasi? Klausykit, kaip tada sakytumėt? „Anika išlipo į purvyną, ir pasigirdo džiūgena“. – Ji papurtė galvą. – Ne, nieko panašaus. Reikėtų sakyti „kliurkt“.

Pepė ėmė rautis plaukus.

– Kuo toliau, tuo neaiškiau. Bet aš žūtbūt turiu sužinoti. Gal krautuvėje galima nusipirkti? Eime, paklausim!

Tomis ir Anika mielai sutiko. Pepė pasiėmė savo krepšį, pilną auksinių pinigų.

– Džiūgena, – ištarė ji. Man rodos, kad bus brangus daiktas. Verčiau pasiimti auksinų.

Taip ji ir padarė. Ponas Nilsonas kaip paprastai užsoko jai ant peties. Tada Pepė iškėlė arklį iš verandos.

– Reikia paskubėti, – pasakė ji Tomiui ir Anikai. – Užtat josim. Nes dar ims ir neliks džiūgenų, kol pėsti nueisim. Ir visai nesistebėsiu, kad burmistras bus nupirkęs paskutinį gabalą.

Kai arklis pasileido risčia miestelio gatvėmis su Pepe, Tomiu ir Anika ant nugaros, pasagos taip kaukšėjo į grindinio akmenis, kad visi miestelio vaikai išgirdo ir apsidžiaugę puolė pažiūrėti, nes visiems labai patiko Pepė.

– Pepe, kur keliaujat? – šaukė vaikai.

– Pirkti džiūgenos, – pristabdžiusi arklį atsakė Pepė.

Vaikai žioptelėjo sutrikę.

– Ar čia koks skanumynas? – paklausė vienas mažas berniukas.

– Aha, – apsilaižė Pepė. Nuostabus. Bent iš paklausymo taip atrodo.

Ji nušoko nuo arklio prie cukrainės ir nukėlė Tomi su Anika. Tada įėjo į vidų.

– Prašyčiau paketėlio džiūgenos, – tarė Pepė. – Tik kad būtų gerai paskrudusi.

– Džiūgenos? – pakartojo daili panelė už prekystalio. – Man rodos, kad neturim.

– Kaipgi, reikėtų turėti, – pasakė Pepė. Jos turėtų būti visose gerose parduotuvėse.

– Gaila, bet šiandien baigėme, – pasiteisino panelė, kuri niekada nebuvo girdėjusi apie džiūgeną, bet nenorėjo prisipažinti, kad jos parduotuvė blogesnė už kitas.

– Oi, o vakar turėjot? – nekantravo Pepė. Geroji, mieloji parduavėja, pasakykit man, kaip ji atrodo. Aš niekad kaip gyva nesu mačiusi džiūgenos. Ar ji su raudonais dryželiais?

Tada geroji pardavėja dailiai nuraudo ir tarė:

– Ak, nežinau, kas tai per daiktas! Bent mes jos neturim!

Be galo nusiminusi išėjo Pepė pro duris.

– Reikia keliauti toliau, – tarė ji. – Be džiūgenos negrišiu namo.

Artimiausia parduotuvė buvo geležies. Pardavėjas mandagiai nusilenkė vaikams.

– Aš norėčiau nusipirkti džiūgeną, – pasakė Pepė – Tik aukščiausios rūšies, kad ir liūtą galėtum užmušti.

Pardavėjas atrodė suklusęs.

– Pažiūrėsim, – tarė jis krapštydamasis paausį, pažiūrėsim.

Paskui paėmė geležinį grėblį ir padavė Pepei.

– Ar bus gerai? – paklausė.

Pepė piktai dirstelėjo į pardavėją.

– Šitą daiktą profesoriai vadina grėbliu, – pasakė ji. – O aš norėčiau gauti džiūgeną. Nemėginkit apgauti nekalto vaikelio.

Tada pardavėjas nusijuokė:

– Gaila, mes šitokio neturim, kaip tu pavadinai. Pasiklausk siuvimo reikmenų parduotuvėj už kampo.

– Siuvimo reikmenų parduotuvėj, – sumurmėjo Pepė Tomiui ir Anikai, kai išėjo į gatvę. – Kiek žinau, ten nėra.

– O gal paprasčiausiai džiūgena yra tokia liga, – tarė ji. – Eime paklausim daktaro.

Anika žinojo, kur daktaras gyvena, nes buvo ten, kai ją skiepijo.

Pepė paspaudė durų skambutį. Atidarė seselė.

– Ar yra daktaras? – paklausė Pepė. – Labai rimtas atvejis. Baisiai sunki liga.

– Prašom šičia, – tarė seselė.

Kai vaikai įėjo, daktaras sėdėjo prie rašomojo stalo. Pepė nudrožė tiesiai prie jo, užsimerkė ir iškišo liežuvį.

– Kuo skundiesi? – paklausė daktaras.

Pepė atmerkė savo skaisčias mėlynas akis ir įtraukė liežuvį.

– Bijau, ar nebūsiu susirgusi džiūgena, – pasakė ji. – Visą kūną niežti. Ir akys lipte sulimpa, kai miegu. Kartais žagsiu. O sekmadienį pasidarė nelabai gera, kai suvalgiau lėkštę batų tepalo su pienu. Apetitą turiu puikų, bet kartais valgis įstringa gerklėje, ir iš jo nieko naudos. Tikriausiai mane užpuolė džiūgena. Tik pasakykit man vieną dalyką – ar ji užkrečiama?

Daktaras pasižiūrėjo į sveiką Pepės veiduką ir tarė:

– Manau, kad tavo sveikata geresnė negu bet kieno. Aš esu tikras, kad tu nesergi džiūgena.

Pepė apsidžiaugusi nutvėrė daktarui už rankos.

–Bet vis dėlto yra tokia liga, kuri taip vadinasi, ką?

– Ne, – atsakė daktaras, – nėra. Bet jei ir būtų, nemanau, kad ji tau priliptų.

Pepė nusiminė. Tūptelėjo atsisveikindama, Anika irgi. Tomis nusilenkė. Ir visi nudrožė pas arklį, kuris laukė prie daktaro sodo tvoros.

Netoliese stovėjo didelis triaukštis namas. Viršutiniame aukšte buvo atviras langas. Pepė parodė pirštu į tą langą ir tarė:

– Nė kiek nenustebsiu, jei džiūgena bus ten. Lipsiu pažiūrėti.

Ji kuo vikriausiai užsliugė laštaku. Prišliaužusi langą pasileido ir staigiai čiupo už palangės. Tada kilstelėjo ant alkūnių ir įkišo galvą į vidų.

Kambaryje prie lango sėdėjo dvi poniutės ir plepėjo. Spėkit, ar labai nustebė, kai staiga virš

palangės švystelėjo raudona galvutė ir pasigirdo balsas:

– Norėčiau paklausti, ar nėra čia džiūgenos?

Abi poniutės sukliko iš išgąščio.

– Apsaugok Viešpatie, vaike, ką tu čia kalbi? Ar kas nors ištrūko?

– Taigi, kad ištrūko, to ir norėčiau paklausti, – rmandagai pasakė Pepė.

– Oi, gal po lova, – sušuko viena ponia. – Ar ji kanda?

– Ko gero, – atsakė Pepė. – Regis, neblogus turi dantis.

Poniutės susikibo rankomis. Pepė apsidairė aplinkui, bet galų gale apgailestaudama tarė:

– Ne, nematyti nė plaukelio džiūgenos. Atsiprašau, kad sutrukdžiau! Tik norėjau paklausti eidama pro šalį.

Ji vėl nučiuožė nuo palangės.

– Gaila, – pasakė ji Tomiui ir Anikai. – Šitam mieste nėra džiūgenos. Josim namo.

Taip ir padarė. Kai nušoko nuo arklio priešais verandą, Tomis vos neužmynė vabaliuko, rėpliojančio smėlio takeliu.

– Žiūrėkit, vabalas! – sušuko Pepė.

Visi trys pasilenkė pažiūrėti. Vabaliukas buvo mažytis mažytis.

Sparneliai žali ir spindintys kaip metalas.

– Koks dailus padarėlis, – tarė Anika. – Kažin, kas per vienas?

– Čia ne grambuolys, – dvejojo Tomis.

– Ir ne mėšlavabalis, – pasakė Anika. – Ir ne kar-kvabalis. Labai norėčiau sužinoti, koks čia vabalas.

Pepės veidą nušvietė palaiminga šypsena.

– O aš žinau! – sušuko ji. – Čia džiūgena!

– Ar tu tikra? – suabejojo Tomis.

– Gal manai, nepažistu džiūgenos, juk aš

ją matau, – pasakė Pepė. – Ar tu kada esi regėjęs šitokią džiūgenų džiūgeną?

Ji atsargiai nunešė vabalą į ramesnę vietą, kur jo niekas nesumindžiotų.

– Mano gerutė džiūgena, – švelniai tarė ji. – Juk aš žinojau, kad rasiu ją. Kaip vis dėlto keista. Lakstėm po visą miestą ieškodami džiūgenos, o ji buvo čia pat, prie Vilos Vilaitės.

Astrid Lindgren, „Pepė randa džiūgeną“, *Pepė ilgakojinė*, iš švedų kalbos vertė Eugenija Stravinskienė, Vilnius, Garnelis, 2007, p. 159–167.

KRISTINĖ NIOSTLINGER

Kristinė Nostlinger (Christine Nöstlinger) (g. 1936) – žymi austrų vaikų rašytoja. Ji yra įvertinta garbingais vaikų literatūros apdovanojimais – Hanso Kristiano Anderseno medaliu ir Astridos Lindgren premija. Jos kūryba šmaikšti, kupina nuotykių. Bejuokaudama rašytoja pasako ir labai rimtų dalykų.

Šuo atsiduria mokykloje

Ištrauka iš knygos „Ateina šuo“

„Kai šuns vaikai suaugo, o žmona pasimirė, šuo iškeliavo iš namų. Išėjo ir jau neketino grįžti. Pardavė namą ir obelų sodą“ – šiais sakiniais prasideda apysaka. Keliaudamas po platųjį pasaulį šuo sutinka daugybę naujų veidų – gyvūnų ir žmonių, gerų ir blogų, jam nutinka įvairiausių smagių ir juokingų nuotykių. Patenka šuo ir į nemalonus, pavojingas situacijas. Ilgainiui šuo supras, kad platusis pasaulis yra ir ten, kur yra jis pats. Svarbu, kaip į tai pažiūrėsi.

Keletą dienų šuo pats sau vienas žingsniavo tolyn. Nebent nesustodamas atsakydavo į kieno draugišką pasveikinimą ar, užsukęs į kokią užėigą, persimesdavo žodeliu su jos šeimnininku. Po tokios varginančios draugystės, kokią šuo ką tik išgyveno su paršu, kiekvienas ilgėtusi ramybės. Nuobodu šuniui vis tiek nebuvo, juk jis galėjo pasišnekėti su savimi. Kalbėjo dviem skirtingais balsais, kad tie pašnekėsiai nebūtų pernelyg vienodi. Žemu urzgiančiu balsu uždavinėjo sau klausimus. Laibu amsinčiu atsakinėjo. Ir nuolat dairėsi aplink. Jam patiko stebėti gėles, vabalus ir drugelius. Vadino tai *foto-grafuoti mintimis*. Vakare, gulėdamas užėigos namų lovoje, galvoje susirūšiuodavo tas *atminties nuotraukas*. Ištisą *kartoteką* nuo A iki Ž susidėliojo galvoje. Visų matytų gėlių, vabalų ir drugelių vardų jis, deja,

nežinojo. O knygu, kuriose būtų galėjęs tų vardų paieškoti, savo nešuliuose neturėjo. Todėl visiems nežinomiems duodavo naujus vardus. Vieną vabalą praminė *Darbštuoliu*, kitą – *Ponia Mejer*. Vieną gėlę pavadino *Ruge*, kitą – *Cukraus Sniegeliu*. Drugeliams davė *Aušrinės* ir *Žvaigždikio* vardus. Bet labiausiai šuo mėgo žiūrėti į debesis. Juos susidėjo į *kartoteką* pakrikštijęs *Liūdesiu* ir *Juokumeliu*, *Šiltavilniu*, *Liki sveikas* ir *Aš dar sugrįšiu*. Kartą šiltą popietę šuo gulėjo pievoje ir mintimis fotografavo baltus plunksninius debesėlius. Pakilo tik saulei pasislėpus už horizonto. Taip ilgai begulint jam įsmilko strėnos.

– Kad tik nebūčiau įsitaisęs *strėnų* gėlos, – susirūpino šuo.

– Visko gali būti, – atsakė pats sau. – Pievose visuomet drėgnoka, senoms šuns *strėnom*s gali būti ir ne į sveikatą!

– Ar nederėtų mikliai pasirūpinti lova nakčiai? – paklausė savęs šuo.

– Ir kuo mikliausiai, – atsakė. – Sustingusiems kaulams reikia minkšto guolio!

(Čia šuo smarkiai klydo, nes geliančioms *strėnom*s kur kas geriau kietas guolis, bet medicinos klausimais jis nebuvo labai išprusęs.)

Šuo leidosi ieškoti nakvynės. Priėjo vieną viešbutėlį, bet jame visi kambariai buvo užimti. Priėjo kitą – bet čia nakvynė šuniui buvo per brangi. Trečias viešbutėlis – „Uždarytas remontui“. Jau buvo tamsi tamsutėlė naktis, kai šuo pasiekė ketvirtąjį. Lengviau atsikvėpė pamatęs prie durų iškabą: „Laisvi kambariai“. Buvo beverias duris, bet tą akimirką pro jas išvirto du storuliai – vyras ir moteriškė. Storulis kasėsi pilvą, o storulė – sėdynę.

– Kas per kiaulystė! – šūktelėjo storulė šuniui.

– Apskūsti juos reikia! – riktelėjo storulis šuniui.

Ir jiedu papasakojo, kad svečių kambariai pilni blakių ir blusų. Ir parodė šuniui tų padarėlių sukandžiotas rankas ir kojas.

Šuo padėkojo už perspėjimą ir patraukė toliau. Beeinant *strėnos* vis labiau stingo. Jis apsvyniojo aplink pilvą vilnonį šaliką, nes vilna gerai šildo, o šiluma – pirmoji pagalba geliant *strėnas*. Kone iki vidurnakčio bidzeno šuo mėnesienoje. O *strėnas*, kad ir vilnoniu šaliku apvyniotas, vis labiau gėlė. Nuvargusį šunį pjovė žiovylys. Nusprendė jis artimiausiame kaime, pačiame pirmajam-

me name, – kad ir kas jame gyventų, – pasiprašyti naktigulto.

– Aišku, tai neprimins kilnių anglišku manierų, – tarė sau šuo, – bet jeigu aš tuojau negausiu išsities lovytėje, **iškrisiu iš klumpių** ir mano **strėnoms** bus sudie, galėsiu mesti į mėšlyną!

Pirmas namas artimiausiame kaime buvo mokykla. Šuo apėjo pastatą žibintuvėliu pašviesdamas į langus. Už dviejų langų buvo matyti klasės, už vieno – klozeto kriauklės, už kito – rašomasis stalas su kėde. Tokio lango, už kurio būtų mokyklos sargo butas su lovoje miegančiu sargu, nebuvo. Bet užpakalinėje mokyklos pastato pusėje šuo rado atdarą koridoriaus langą.

– Jeigu visame name nė gyvos dvasios, – tarė sau šuo pro atdarą langą ropšdamasis vidun, – tai, deja, neturiu ko paprašyti leidimo čia permiegoti.

Nusprendė miegoti kambaryje su rašomuoju stalu, nes ten buvo minkštos kiliminės grindys. Įsitaisė guolį pastalėje. Mažąją dėklę pasidėjo už pagalvę, o užsiklojo šaliku ir paltu.

Prieš užmigdamas dar pagalvojo: žinia, įsibrauti į svetimus namus draudžiama, todėl su pirmaisiais gaidžiais nešiu iš čia kudašių. Kitaip mokytojai iškvies policiją – ir atsidsursiu už grobę!

Bet atsitiko kitaip: pirmuosius gaidžius šuo pramiegojo. Pabudo tik tada, kai pašėlusiai garsiai suderžgė varpelis. Į pamoką kviečiantis mokyklos varpelis. Vos atsitokėjęs nuo klaikaus išgąščio, kurį įvarė tas dzeržgimas, šuo atsargiai dirstelėjo iš savo pastalės migio. Ir pamatė, kad kambario durys atdaros.

Prie durų, koridoriuje, apsuptas būrio vaikų, stovėjo lokys.

– Pone direktoriau, – paklausė vienas vaikas, – ar naujasis mokytojas šiandien ateis?

– Žadėta, kad ateis, – atsakė lokys. – Bet jau po aštuonių, o pirmąją darbo dieną mokytojai retai kada vėluoja. Matyt, ir vėl kažkas nutiko!

Reikia tyliai dingt iš čia, pamanė šuo. Lipsiu pro langą! Čiupo į letenas savo nešulius ir išlindo iš pastalės migio.

Šuns juosmuo dar buvo gerokai nutirpęs. Šuo norėjo pirštų galiukais nutykinti iki lango. Šiaip juk sėlinti mokėjo kuo puikiausiai. Bet ne taip lengva, kai gelia **strėnas**. Šuo susvirduliavo, kelionkrepšiu užkliudė rašomąjį stalą, o lagaminu stumtelėjo kėdę. Išgirdęs brazdesį, lokys atsigrėžė, išvydo šunį ir pribėgęs sušuko:

– Ak, štai ir jūs, mielas kolega! Sveiki atvykę!

Jis mano, kad aš – naujasis mokytojas, dingtelėjo šuniui. Bet juk kur kas maloniau, kai tave palaiko mokytoju, o ne išilaužėliu, todėl šuo nesipriešino.

– Mūsų mokykla nykštukinė, – paaiškino lokys.

– Betgi vaikai normalaus dydžio, – atsiliepė šuo.

– Cha cha, tai pokštininkas! – sušuko lokys. Jis paplekšnojo šuniui per petį. – Man patinka linksmų plaučių mokytojai. Jūsų pirmtakas buvo tikras Parūgų Puodas. Todėl ir guli dabar ligoninėje, nes jam tulžis išsiliejo!

– Vargšas, – sumurmėjo šuo. Jis taip ir nesuprato, kodėl lokys palaikė jį pokštininku.

– Tai kurių labiau norėtumėt? – paklausė lokys.

– Man vis tiek, – sumurmėjo šuo, nes vėl nesusigaudė, apie ką kalbama.

– Tada aš imu didžiuosius, o jūs imkite mažuosius, – pasiūlė lokys.

– Gerai, tebūnie taip, – sumurmėjo šuo ir pamanė sau: nagi pamatysim, kokius mažuosius ir kokius didžiuosius jis turi omeny.

– Parūgų Puodas irgi mokė keturias žemesniašias klases, – paaiškino lokys.

Dabar šuo susivokė, kas tie mažieji ir didieji.

– O kiek mano gerbiamas kolega buvo pasistūmėjęs pagal mokymosi planą? – paklausė šuo ir baisiausiai apsidžiaugė sudėliojęs tokį iškilnų, tokį protingą sakinį.

Lokys pamąstė.

– Nagi, – tarė, – pirma klasė mokėsi skaičiuoti viens du trys, antra – daugybos lentelės, trečia – dauginti, ketvirta – dalyti. Bet vaikai visa tai bus jau pamiršę. Nuo to laiko, kai Parūgų Puodas susirgo, mes tik dainas dainavome, ir tiek. Juk negaliu vienu kartu mokyti aštuonių klasių!

Lokys nuvedė šunį į klasę. Suoluose sėdėjo dvidešimt vaikų. Visai maži pirmoje suolų eilėje, truputį didesni antroje, dar didesni trečioje ir jau gana paūgėję ketvirtoje.

– Čia jūsų pavaduojantis mokytojas, – tarė lokys. – Gražiai elkitės! – pamojavo vaikams ir išskubėjo iš klasės.

Šuo įsmeigė akis į vaikus. Vaikai įsmeigė akis į šunį. Šuo atsikrenkštė.

– Taigi aš esu šuo! – prisistatė.

– O aš Ana, – atsiliepė mergaitė iš pirmos eilės.

– Malonu, – šuo nusilenkė Anai.

– O aš Peteris, – šūktelėjo berniukas iš paskutinės eilės.

– Malonu, – šuo dar kartą nusilenkė.

– Visai ne! – sušuko dvi mergaitės iš trečios eilės. – Jis vardu Ignacas!

– Jeigu jam labiau patinka būti Peteriu, – tarė šuo, – tai dėl manęs tebūnie!

– Tada ir aš geriau būsiu Karmen, – tarė Ana.

– Puiku, būk Karmen, – sutiko šuo.

Ranką pakėlė berniukas iš antros eilės.

– Prašom, – tarė šuo.

Berniukas atsistojo.

– Jeigu ir aš pasirinksiu naują vardą, tai kuris vardas paskui bus pažymėjime? Senasis ar naujasis?

– Aš nemėgstu pažymėjimų, – tarė šuo.

– Tai šimet iš viso nebus pažymėjimų? – nustebo berniukas.

– Deja, bus, – atsakė šuo. – Bet iki mokslo metų pabaigos grįš Parūgų Puodas ir viską sutvarkys.

– Tai su jumis nereikės nieko mokytis? – paklausė berniukas.

– Mokytis reikia visados, – atsakė šuo. – Negalima nieko nesimokyti. Jeigu su manim tau nereikėtų mokytis, tai paskui būtum išmokęs, kad būna mokytojų, su kuriais nereikia nieko mokytis!

Berniukas nustebeš išsižiojo ir išpūtė akis. Šuniui pasidarė nejauku. Todėl jis greitai tarė, ne tiek berniukui, kiek visiems vaikams:

– Kaip manote, jeigu aš jums išvardyčiau, ko galėtumėte iš manęs išmokti, o jūs pasirinktumėt?

Dabar visi vaikai išsižiojo ir išpūtė akis.

– Ar geriau man ko nors iš jūsų pasimokyt? – paklausė šuo.

Ir apsidairė po klasę. Vaikai tylėjo.

– Tai ką gi, – atsiduso šuo, – pradėsime nuo to, kuo baigėte su surūgėliu!

Ir skaičiuoti, ir dauginti, ir dalyti šuo, žinoma, mokėjo be priekaištų. Daugybės lentelę mokėjo atmintinai net iki 37x37. Tik kaip visas šitas skaičiuotes paaiškinti vaikams – šito nežinojo. Ir jau visai neišmanė, kaip tuo pačiu metu vieniems dėstyti viena, o kitiems – kita. Reikia laimėti laiko, pamanė sau šuo ir tarė:

– Išsiimkite skaičiavimo sąsiuvinius.

(Kadaise taip nuolat sakydavo jo mokytojas. Taigi, pamanė šuo, nebus didelės klaidos ir man taip pasakyti.)

Bet vaikai nebuvo atsinešę sąsiuvinių. Buvo atsinešę tik dainavimo knygas, nes pastarąsias savaites su lokiu tik ir dainavo.

Šuniui toptelėjo, kad jo jauniausias sūnus mėgdavo skaičiuoti su rutuliukais. Ir kad trešnės panašios į rutuliukus, ir kad dabar trešnių metas – visa tai toptelėjo šuniui.

– Ar čia kur nors yra daržovių parduotuvė? – paklausė šuo.

– Kitame kaimo gale, – atsakė Karmen Ana.

– Ten dabar ir eisime, – pareiškė šuo.

Nė nepasiteiravo, ar vaikai nori, nes pamanė sau: jie vis tiek tik išsižioja ir išverčia akis, kai juos paklausė, ko norėtų!

Berniukui, kuris pirma teiravosi apie pažymėjimą, parūpo:

– O kuris iš mokomųjų dalykų bus eiti į daržovių parduotuvę?

Šuo paaiškino:

– Nueiti bus saugaus eismo pamoka, apsipirkti – vartojimo įgūdžių ugdymas, o pareiti – fizinis lavinimas, nes paršokuosime viena koja!

Ir šuo leidosi su vaikais per kaimą. Daug saugaus eismo jis negalėjo pamokyti, nes kaime to eismo ir nebuvo. Tik vienas traktorius artinosi jiems priešpriešiais, bet važiavo jis pačiu gatvės viduriu. Taigi šuo paaiškino vaikams, kad traktorininkas – geras avigalvis. O traktorininkui šūktelėjo:

– Laikykis dešinės, žiopoly!

Pakeliui į daržovių parduotuvę šuo nusivedė vaikus į taupomąjį banką ir paprašė iškeisti du dvidešimties eurų banknotus monetomis po vieną eurą.

– Kiek vieno euro monetų gausime? – paklausė vaikus.

– Keturiasdešimt, – atsakė vienas ketvirtokas.

– O kiek jūsų, vaikų, yra? – paklausė šuo vienos pirmokės.

– Nežinau, – atsakė mergaitė.

– Tai suskaičiuok, – patarė šuo.

Mergaitė gražiai suskaičiavo. Nuo vieno iki dvidešimties.

– Tai po kiek monetų gaus kiekvienas, jeigu iš viso turime keturiasdešimt, o jūsų yra dvidešimt? – paklausė šuo.

– Dvidešimt kartų po du ir bus keturiasdešimt, – sušuko vienas trečiokas.

Šuo linktelėjo galva ir padalijo kiekvienam po du sidabrinus pinigėlius.

Tada visi patraukė į daržovių parduotuvę. Parduotuvėje buvo geltonų, rausvų ir tamsiai raudonų trešnių. Šuo paskaitė paskaitą apie trešnes. Apie saldžias ir rūgščias, papuvusias ir pakirmijusias, apipurkštas chemikalais ir ekologiškai švarias.

Daržovininkei nepatiko.

– Ar norite sumenkinti mano prekę? – nepatikliai paklausė ji.

O kai šuo pasiūlė vaikams paragauti kiekvienos rūšies trešnių ir išsirinkti, kurios labiausiai patiks, daržovininke ir visai surūgo.

– Baisiai čia man reikalingi tokie pirkėjai, – ėmė bartis.

- Didžiai gerbiamoji, – tarė šuo daržovininkei, – mes ir nesame pirkėjai, čia vyksta pamoka.
- Pamoka mano parduotuvėje? – nusistebėjo moteriškė.
- Žinoma, – patvirtino šuo. – Daržovės – gyvenimo dalis! Vaikams tai yra svarbu!

Daugiau daržovininke nieko nebesakė. Klusniai pasvėrė visiems iš eilės po ketvirtį kilogramo trešnių, surinko iš jų eurus ir atidavė kiekvienam po penkiasdešimt centų gražos. Neniurzgėjo net girdėdama, kaip šuo vaikams pasakė:

- Susiskaičiuokit gražą, nes vaikus dažnas mėgsta apsukti!

Tada šuo su vaikais viena koja – po trylika šuoliukų pakaitomis kaire ir dešine – paršokavo į mokyklą. Kadangi švietė saulė, jie pasiliko mokyklos kieme, ir šuo mokė vaikus spjaudyti trešnių kauliukus. Spjaudymo į tolį laimėtoju tapo ketvirtaklasis Tarzanas Gotlybas. Jis nuspjovė kauliuką 12 metrų 17 centimetrų ir 3 milimetrus. Deja, per varžybas visos trešnės buvo suvartotos. Skaičiavimui nebeliko nė vienos.

Tiek to, pamanė sau šuo, taupomajame banke vaikai skaičiavo pinigus ir vaikus, eurus dalijo iš vaikų ir kiekvieno gautas monetas daugino iš vaikų skaičiaus. Daržovių parduotuvėje tikrino gražą, per spjaudymo varžybas milimetro tikslumu matavo nuotolį, o šokuodami atgal į mokyklą kartojosi skaičiuotę nuo vieno iki trylikos. Ar ne gana skaičiavimo vienai dienai!

- Šiandien užteks, – pasakė šuo vaikams.

Vaikai išsibėgiojo po namus, o šuo surinko trešnių kauliukus, nors jam gerokai maudė strėnas ir buvo sunku susilenkti. Bet kad vaikai nemėgsta rankioti, ką išbarstė, šitai šuo žinojo. Ir dar žinojo, kad jiems nepatinka žmonės, verčiantys rankioti, kas išbarstyta.

Ogi šuniui kažkodėl – net ir pats nenumanė kodėl – norėjosi, kad apie jį vaikams išliktų geras prisiminimas.

Išėjęs iš mokyklos, pagrindinėje kaimo aikštėje šuo aptiko dailų viešbutuką. Išsinuomojo kambarį ir atsigulė lovon. Vis dėl tų strėnų. Iki rytojaus ryto norėjo būti visai sveikas, kad galėtų žvalus keliauti sau toliau.

Kitą rytą sveikatėlė iš tiesų buvo puiki. Be to, šuo buvo kaip reikiant išalkęs. Tad nusileido žemyn į restoranėlį ir užsisakė pusryčius – kiaušininės su lašiniiais ir sūrio, kavos ir aviečių marmelado.

Pasigardžiuodamas maumojo pusryčius. Ant stalo išsiskleidęs apylinkių žemėlapi. Šuo svarstė, kur čia dabar patraukus.

Nusprendė pasukti į pietus, mat ten žemėlapyje buvo pažymėtas didelis ežeras, iki kurio galėjo būti diena kelio. Prie didelių vandens telkinių, pamanė šuo, visada kas nors vyksta, gal aš ten būsiu reikalingas. Kaip iškylų vadovas. Arba kaip plaukikas gelbėtojas.

Pakėlęs akis nuo žemėlapi, šuo išvydo Karmen Aną iš pirmos suolų eilės ir Lolitą Evą iš trečiosios.

- Iš kur judvi čia atsiradot? – nusigando šuo.

– Mūsų tėtis – viešbučio šeimininkas, – paaiškino Karmen Ana, o Lolita Eva pridūrė:
 – Laikas eiti, pone mokytojau, tuoj aštuonios!
 – Tai bėkit, aš ateisiu, – pasakė šuo visas išraudęs – jam buvo gėda meluoti. Gerai, kad per snukio gaurus niekas to nepastebėjo.
 – Kol jūs ne mokykloje, – tarė Karmen Ana, – ir mums nėra ko ten skubėti!
 – Aš jus pasivysiu, – patikino šuo. – Aš greitesnis!
 – Tai jau ne! – atkirto Lolita Eva. – Mes greičiausios apylinkės bėgikės. Mūsų niekas nepavys!
 – Tikra tiesa! – atsišaukė nuo baro šeimininkas. – Neabejoju jūsų eiklumu, pone mokytojau.
 Bet mano dukterys eiklesnės ir už jus!

Šuo suprato: išsisukti nepavyks. Nusivalė snukį ir atsistojo. Teks dar vieną dieną atbūti mokykloje, pamanė. Geriau keturias valandas pamokytojauti, negu keturis mėnesius sėdėti už grotų! (Juk šuo jau buvo dvigubai nusikaltęs. Maža to, kad įsibrovė į mokyklą, dar ir mokytoju apsimetė. *Pareigūno funkcijų pasisavinimas* – taip, šuns manymu, vadinosi šis nusizengimas.)

Ir šuo su šeimininko dukterimis leidosi bėgte į mokyklą. Nors finišavo pašėlusiu greičiu, Karmen Ana ir Lolita Eva pasiekė mokyklos vartus per tris šuns ilgius aplenkdamas varžovą. Prie vartų stovėjo lokys, mosuodamas laišku.

– Tik pažvelkit, kolega. Švietimo skyrius visai susipainiojo! – jis kyštelėjo laišką šuniui po nosimi.

– „...pavaduojantį mokytoją, deja, galėsime jums atsiųsti tik po trijų savaičių...“ – perskaitė šuo.

– Matyt, ten kairė jau nebežino, ką daro dešinė! – sušuko lokys. – Atsiunčia mums mokytoją ir tuo pačiu metu parašo, kad dabar negali jo atsiųsti!

Šuns laimei, nuskardeno mokyklos varpelis. Tad šuo galėjo eiti į klasę ir išsisukti nuo tolesnio pokalbio su lokiu apie laišką.

– Šiandien, – pranešė vaikams šuo, – bus rašinys. Tie, kurie moka rašyti, rašys, o dar nemokantys papasakos man žodžiu!

– O kokia tema? – paklausė Dezirė Roza.

– Nagi kas nors neįtikėtino, – atsakė šuo. – Ką nepaprasto esate patyrę pastaruoju metu?

– Lenktynes ši rytą! – šūktelėjo Karmen Ana.

– Trešnių pirkimą vakar priešpie! – riktelėjo Peteris Ignacas.

– O daugiau nieko? – šuo truputėlį nusivylė.

Vaikai patvirtino daugiau nieko neįtikėtino pastaruoju metu nepatyrę. Jų gyvenimas esąs nuobodokas. Nieko ypatingo nevyksta.

Šuo susimąstė.

– Pirmiausia mums reikėtų, – nutarė, – ką nors neįtikėtino patirti, kad iš to galėtų išeiti rašinys. Na, kas jums būtų neįtikėtina?

– Skrydis į mėnulį! – sušuko vienas berniukas.

– Deja, tenai mūsų nepaims, – pasakė šuo.

– Sugauti banko plėšiką, – pasiūlė vienas vaikas.

– Kur taip greitai tokį rasim? – suabejojo šuo.

– Eikim ieškoti lobio, – pasiūlė kitas vaikas.

– Kur? – paklausė šuo.

– Neįsivaizduoju, – atsakė vaikas.

– Deja, ir aš neįsivaizduoju, – tarė šuo.

– Mums reikia sutikti vaiduoklį! – šūktelėjo vienas vaikas.

– Taip taip, – ėmė šaukti vaikai, – vaiduoklis yra neįtikėtinas!

– Gerai, – pritarė šuo. – Mums reikia sutikti vaiduoklį. Vienas kaip tyčia gyvena mokyklos rūsyje!

Ir šuo išsivedė vaikus iš klasės. Pirštų galiukais jie nusėlino į rūšį. Kai visi vaikai suėjo vidun, šuo išjungė šviesą, nes vaiduoklis leidžiasi prakalbinamas tik juodžiausioje tamsoje.

– Gerbiamas vaiduokli, atleiskite, kad trikdome jūsų dienos ramybę, – storai suurgė šuo į juodą tamsą.

Tada tyliai suinkštė.

Tada storai suurgė:

– Mano mokiniai norėtų su jumis susipažinti.

Tada vėl suinkštė.

Ir vėl suurgė:

– Klausykit, jeigu jūs tik inkšit, mes jūsų nesuprasim!

– Atsiprašau, – suinkštė šuo plonu balsu, – aš čia toks vienišas, kad ir kalbėti atpratau!

– Tai ko tūnate šitame rūsyje, – suurgė šuo, – lipkite pas mus į viršų, ten turėsite draugiją!

– Vaiduokliui negalima į šviesą, – suinkštė šuo.

– O kas jūs, tiesą sakant, per vaiduoklis? – suurgė šuo.

– Apgailestauju, bet pamiršau, – suinkštė šuo.

– Gal mes galėtume jus išvaduoti? – suurgė šuo.

– Oi, kaip būtų gerai! – suinkštė šuo.

– Tai ką mums daryti? – suurgė šuo.

– Apgailestauju, bet irgi pamiršau, – suinkštė šuo.

Vaikai klausėsi sulaikę kvapą, bet šuniui šitas pokalbis su savimi pamažu ėmė atsibosti. Ir jis suurgė:

– Ką gi! Jeigu jūs viską pamiršote, tai ir mes jums nieko negalime padėti, tai jau lipsime į viršų! Likit sveikas!

Bet vaikai nesutiko. Jiems pagailo vaiduoklio. Jie būtinai norėjo jį išvaduoti.

Kaip, klausė savęs šuo, išvaduojamas vaiduoklis, kurio išvis nėra? Taip jam besvarstant, aplink kadaruojančias ausis ėmė zyzti į rūšį atklydusi riebi bimbalinė musė. Šuo, įgudęs musių gaudytojas, grybštelėjo įkyrią musę nuo ausies. Sugniaužė saujoje, ir netikėtai jam šovė mintis.

– Vaiduokli, – suurgė jis, – išvaduoti mes tavęs negalime, nes tu, žioplai daikte, nė pats nebežinai, koks prakeikimas tave slegia. Bet mes tave paversim kuo kitu. Riebia muse. Pavirtus ja, tau nebereiks bijoti dienos šviesos – galėsi amžinai skraidyti po platumų pasaulį. Ar norėtum?

– Būtų neįtikėtina, – suinkštė šuo.

– Tai tarkime burtažodį, – suurgė šuo ir pamokė vaikus:

*Vaiduokliai vargani –
pasenę ir jauni –
pavirtę riebiom musėm,
paliėka tamsų rūšį.
Jie nebeliūdi ir nevienišauja,
linksmi perdien sau išdykauja!*

Vaikai eilutė eilutėn pakartojo žodžius paskui šunį, šuo „su palengvėjimu“ inkštelėjo ir ižiebė rūsyje šviesą.

– Kur musė? – ėmė šaukti vaikai.

Šuo parodė kumštin sugniaužtą dešinę priekinę leteną. Prikišę ausį prie kumščio, vaikai išgirdo zurziant ir zyziant musę ir nesitvėrė džiaugsmu.

Šuo su vaikais grįžo į klasę. Atsistojęs prie mokytojo stalo atgniaužė kumštį. Riebi musė šovė aukštyn, apsuko tris ratus aplink lempą palubėje ir išbimbė pro langą.

– Neįtikėtina! – šaukė vaikai.

Didieji susėdo į suolus ir parašė rašinių „Kaip mes vaiduoklį pavertėme musę“.

O mažieji, susispietę aplink šunį, papasakojo jam istoriją „Apie musę vaiduoklį“. Dešimt vaikų pasakojo šuniui tą istoriją ir visi dešimt guldė galvą iš tikrųjų matę vaiduoklį. Jis buvęs milžiniškas, sakė jie, ir baisingai storas. Ir drebėjęs kaip citrinų pudingas.

Tiesą sakant, šuo norėjo sprukti jau perpiet, išsyk po pamokų. Bet kadangi buvo pažadėjęs vaikams perskaityti rašinius ir parašyti kiekvienam po didelį raudoną vienetą¹, tai dar kartelį greitai užsuko į viešbutį, pasiskolino iš šeimininko raudoną tušinuką ir atsisėdęs savo kambaryje perskaitė rašinius ir po kiekvienu išvedžiojo vienetą. Klaidų netaisė, nes pamanė sau: kam aš darkysiu tokius gražius rašinius visokiomis raudonomis keverzonėmis!

Paskui šuo dar parašė vaikams laišką:

*Mieli mokiniai,
tokių mielų mokinių kaip jūs aš dar niekada nesu turėjęs ir tikrai niekada neturėsiu. Deja,
jau šiandien turiu jus palikti...*

Suraitęs iki šios vietos, šuo padėjo tušinuką ir tarė sau: „Kai dalykas svarbus, vaikams negalima meluoti“, suglamžė laišką ir parašė kitą.

*Mieli mokiniai,
aš visai nesu mokytojas. Aš tik paprastas šuo
keliauninkas. Prašom ant manęs nepykėti.
Pas jus man buvo labai gera.
Jūsų šuo,
kuris niekada jūsų nepamirš.*

Šuo nubėgo į restoranėlį paprašyti šeimininką voko laiškui. Bet šeimininkas voko neturėjo. Tada šuo nulėkė į parduotuvę.

Pardavėja dovanavo šuniui voką.

– Mano sūnus Ignacas, – pasakė ji, – mokosi jūsų klasėje. Jis man pasakojo, kad esate tiesiog neįtikėtinas mokytojas!

Grįžęs su voku į savo kambarį, šuo rado ant lovos sėdinčias Karmen Aną ir Lolitą Evą. Jos atrodė liūdnos.

– Norėjome tau pamerkti gėlių, – tarė Karmen Ana.

– Kad kambaryje būtų jaukiau, – tarė Lolita Eva.

– Ir štai – perskaitėme laišką, – tarė Karmen Ana.

– Juk jis ir mums skirtas, – pridūrė Lolita Eva.

1 *Austrijos mokyklose vienetas – geriausias pažymys!*

Šuo nuleido galvą ir išmeigė akis į užpakalinių kojų letenas. Jam buvo baisiausiai gėda.

- Mums nė kiek netrukdo, kad tu ne išsimokslinęs mokytojas, – pasakė Karmen Ana.
- Ir kitiems vaikams tai nė kiek nerūpi, – pritarė Lolita Eva.
- Juk mes tave labai labai mylime, – tarė Karmen Ana.

Šuo susijaudino. Išsitraukė iš kelioninės dėklės nosinę ir nusišnyptė.

- Pasiliki dar nors savaitėlę, – paprašė Lolita Eva.
- Nors rytoj dienele! – neatlyžo Karmen Ana.
- Na gerai, – sumurmėjo šuo, nusibraukė dvi susijaudinimo ašaras ir įsikišo nosinę atgal į dėklę. – Bet tik rytoj, ir ne ilgiau!

Šuo tiesiog negalėjo atsakyti žmonėms, kurie jį myli.

Jis pasiliko mokytojauti dar dešimt dienų, nes vaikai kaskart prašė dar vienos dienos – vienos vienintelės dieneles. Visi vaikai klasėje žinojo, kad jis nėra tikras mokytojas. Karmen Ana ir Lolita Eva jiems papasakojo, ir jie prisiekė niekam nesakyti. Vaikai laikėsi žodžio, ir jiems buvo su šunimi labai gera. Beveik kasdien jie eidavo į mokomąją iškylą. Vieną kartą ėjo į kepyklą ir mokėsi kepti duoną ir ragelius. Kitą kartą buvo pas sodininką ir mokėsi persodinti gėles. Ir į siuvyklą, ir pas batsiuvi, ir pas valstietį buvo nuėję. Kartą mokyklos kieme sodino medžius. Kiekvienas vaikas po medį. Kartą storais teptukais dažė bjaurias, pilkas mokyklos sienas žydra spalva. Ir dar šuo mokė vaikus švilpauti dainas!

Bet neužmiršo ir skaičiavimo, ir rašymo, ir skaitymo.

Kai tenka apskaičiuoti, kiek dažų reikės visam mokyklos pastatui, kiek raugo – trylikai kilogramų ruginių miltų ir kiek medžiagos – septynerioms kelnėms, be skaičiavimo tiesiog negali apsieiti. Visa, ką patyrę, vaikai užsirašydavo, taigi rašymas irgi nebuvo apleistas. O šuo kas vakarą atsisėdęs užrašydavo kokią nors istoriją iš savo gyvenimo – ją vaikai perskaitydavo kitą dieną.

Dvyliką šuns mokytojavimo dieną pylė kaip iš kibiro. Todėl į mokomąją iškylą šuo su vaikais nėjo. Jie sėdėjo klasėje, ir šuo pasakojo vaikams šį bei tą apie savo atminties kartoteką ir apie visokius joje surinktus debesis. Klausydamiesi šuns pasakojimo, vaikai stovėjo prie lango, mat jie irgi norėjo *mintimis fotografuoti* debesis. Tik gaila, kad dangus buvo vienodai tamsiai pilkas, pavienių debesėlių niekur nesimatė. Ir, deja, pasimatė visai kas kita: prie mokyklos privažiavo automobilis. Ir privažiavęs sustojo. Iš automobilio išsoko vyras, išskleidė skėtį ir leidosi bėgte link mokyklos vartų. Vyras buvo aukštas ir plonas ir, sprendžiant iš veido, pusiau asilas. Arba pusiau žmogus. Kaip pažiūrėsi.

– Gal tai kieno nors tėtis, – tyliai tarė šuo vaikams, – gal ateina ko paklausti!

Vaikai papurtė galvas. Bendraklasių tėvus jie pažinojo. Ir kitų klasių vaikų tėvus.

– Šitas ne čionykštis, – pasakė vaikai.

Vaikai ir šuo stovėjo tylūs tylutėliai. Tokie tylūs, kad girdėjo gergžtelint vartus, kai tas vyras įėjo į mokyklą. Girdėjo jo žingsnius girgždant koridoriais, girdėjo jį atveriant raštinės duris ir rikteltint:

– O kur direktorius?

– Ateinu jau, ateinu! Ar kas dega? – išgirdo jie lokio balsą ir paskui jo tapsenimą iš gretimios klasės.

Lokys nuskubėjo į raštinę.

Vaikai ir šuo sulaukė kvapą. Tyliai prisėlino prie sienos, ant kurios kabėjo lenta.

Tai tebuvo plona gipsinė siena, o už jos – raštinė. Lyg klausytųsi radijo vaidinimo, jie girdėjo viską, kas buvo kalbama greta.

– Ko pageidautumėt, mielasis? – paklausė lokys.

- Aš iš švietimo skyriaus, – pareiškė vyras.
- Labai malonu, – tarė lokys.
- Mes gavome čionykščio tėvų komiteto laišką, – pasakė tas vyras. – Tėvai nori, kad naujasis mokytojas būtų visam laikui paliktas čia vietoj susirgusio kolegos!
- O taip, – atsiliepė lokys. – Aš visiškai pritarčiau. Vaikai jį labai pamilo. Kolega iš tiesų yra neprilygstamas!
- Bet mes jums nesiuontėme jokio mokytojo, – tarė vyras.
- Lokys kurtinamai nusikvatojo.
- Ką čia dabar man paistote? – sušuko. – Jau dvi savaitės pas mus dirba naujas mokytojas. Gal jums atrodo, kad tas, kuris yra gretimoje klasėje, – *miražas*?
- Jeigu ten kas nors yra, – riktėlėjo vyras, – tai jis apgavikas! Pasak tėvų komiteto laiško, naujasis mokytojas dar ir šuo. Bet mes visoje apskrityje nesame mokytoju įdarbinę nė vieno šuns!
- Čia tai bent! – nusistebėjo lokys.
- Jūs patikėjote mokinius *šarlatanui*! – užriko vyras. – Tas šunpalaikis sės už grotų! Policijai jau pranešta! O jums tai irgi atsirūgs!
- Vaikai, man reikia bėgti, – sušnibždėjo šuo išgirdęs visa tai.
- Tik ne pro vartus, – taip pat pašnibždom tarė Karmen Ana. – Gal jau ten stovi policija!
- Šoksiu pro langą, – sušnibždėjo šuo.
- Tik jau ne! – Peteris Ignacas sučiupo šunį už uodegos. – Juk pamatys tave pro raštinės langą!
- Mes tave paslėpsime, – pasakė Lolita Eva.
- Klasėje buvo vienintelė pakankamo dydžio slėptuvė šuniui – spinta. Jos lentynose buvo prikrauta dažų ir sąsiuvinų, kreidos ir žemėlapių, klijų buteliukų ir spalvoto popieriaus, trintukų ir spalvotų pieštukų.
- Šuo nenorėjo lįsti į spintą. Jam atrodė neoru slėptis nuo tokio pusasilio. Bet kadangi iš baimės jam drebėjo užpakalinės kinkos, tai vaikams šiaip taip pavyko jį ten įkišti.
- Vienas vaikas atidarė spintos duris, du vaikai pakėlė apatinę lentyną, trys vaikai įstūmė šunį vidun, keturi vaikai užspaudė spintos duris, o Peteris Ignacas užrakino spintą, įsikišo rakčiuką į kelnių kišenę ir sušuko:
- Greitai visi į vietas!
- Vos vaikai susėdo į suolus, kai į klasę įžengė tasai valdininkas su lokiu.
- Kur šuo? – paklausė valdininkas.
- Karmen Ana, nutaisiusi nekalto angelėlio veidą, atsistojo ir tarė:
- Atsiprašau, ponas mokytojas kaip uodegon įkirptas išmovė pro duris!
- Man rodos, į būdelę! – Ignacas Peteris mostelėjo tualetu link. – Tikriausiai jam suskaudo pilvą!
- Valdininkas išlėkė iš klasės ir nudūmė koridorium. Pamatęs tualete atdarą langą, nieko nelaukdamas šoko lauk.
- Paskui mane! – užbaubė. – Toli jis dar negalėjo pasprukti!
- Už mokyklos driekėsi didžiulė pieva, o už jos augo miškas. Kitame pievos gale, pamiškėje, kažkas stovėjo.
- Šen, pone direktoriau, kur jūs ten įstrigot! – baubė valdininkas.
- Lokys atžingsniavo į tualetą. Jam iš paskos grūdosi vaikai. Lokys pažvelgė pro tualetu langą.
- Laukiu jūsų nurodymų, – draugiškai tarė valdininkui.
- Jūs ne laukit, o bėkit greičiau, – nerimo valdininkas. – Ar ten tas šuo šmėžuoja? – jis parodė į pamiškę.
- Lokys prisimerkė bandydamas įžiūrėti. Padaras prie miško buvo su ryškiai mėlyna skrybėle.

Tokią ryškiai mėlyną skrybėlę – tai žinojo visas kaimas – nešiojo tik senis avinas, kuris pragyveno rinkdamas miške grybus.

– Per lietu aš ne itin gerai įmatau, – tarė lokys, – bet, manyčiau, ten net labai galėtų būti šuo!

– Tai ko dar delsiate? – užriko valdininkas.

Jis išskleidė skėtį ir pasileido per pievą. Ryškiai mėlynos skrybėlės link.

Lokys atsiduso ir užsiropštė ant palangės.

– Teks ir man truputį pasportuoti, – sumurmėjo. – O jūs eikit atgal į klasę ir ištuštinkit spintą, supratot? – pasakė vaikams ir išlipo pro langą.

– Supratom! – sušuko vaikai ir nukurnėjo į klasę.

Peteris Ignacas puolė rakinti spintos, bet rakčiuko jo kelnų kišenėje nebebuvo. Mat kelnų kišenėje būta skylės. Matyt, pro ją rakčiukas ir iškrito. Vaikai nusiminę apieškojo visas grindis. Ir klasės, ir koridoriaus, ir tualetu. Bet kadangi buvo baisiai susijaudinę, be to, visą laiką painiojosi vienas kitam po kojų, rakčiuko taip ir nerado.

– Nieko nebus, – sušuko Lolita Eva, – turėsime išnešti iš čia visą spintą!

Vaikai atsargiai paguldė spintą. Septynetas nutvėrė ją iš dešinės, septynetas – iš kairės. Trys įsikibo į spintos apačią, trys – į viršutinį kraštą. Spinta buvo gana sunki, bet dvidešimt vaikų drauge yra nemenka jėga, kai būtinai nori ką nors nuveikti.

Ir vaikai išbogino spintą iš mokyklos.

– O kur dabar? – sušnopavo Peteris Ignacas.

– Nešam pas mus, – supūškavo Karmen Ana ir Lolita Eva. – Ten jo niekas neras!

Per pliaupiantį lietu jie nutempė spintą į viešbutį. Vienas kitas sutiktas žmogelis nė kiek nustebo, tik pamanė sau: matyt, vėl kokia mokomoji iškyla! Peršlapę iki paskutinio siūlelio, vaikai pastatė spintą viešbučio restorane.

– Ką čia atnešėt? – paklausė šeimininkas.

Karmen Ana pakuždėjo šeimininkui į dešinę ausį:

– Šuni! Jis ne tikras mokytojas!

Lolita Eva pašnibždėjo šeimininkui į kairę ausį:

– Jį vejasi valdžia!

Šeimininkas linktelėjo galva.

– Šit kaip, – ištarė garsiai. – Jūs dovanojate man šitą spintą! Visokiems sendaikčiams pašiūrėje! Kaip puiku, vaikai! Tai ir neškit ją iš karto į pašiūrę! Aš parodysiu kur!

Ir šeimininkas palydėjo vaikus į pašiūrę. Ten jie pastatė spintą. Šeimininkas paėmė laužtuvą ir išlaužė spintos duris.

Šuo atrodė šuniškai suvargęs! Jo kailis buvo raudonai, geltonai ir mėlynai dėmėtas ir visas sulipęs nuo klijų. Mat gabenant spintą sudužo daug dažų indelių ir klijų buteliukų.

Dejuodamas šuo išsirangė iš spintos. Jo letenos buvo apkibusios sugeriamuoju popierium, uodega pilna kreidos trupinėlių, prie ausų plevėsavo prilipusios žemėlapiu skiautės, papildėje kadaravo į kailį įsivėlę spalvoti pieštukai, o aplink nosį – lyg karpų – buvo prikibę daugybė trintukų.

– Tučtuojau po dušu, – sušuko šeimininkas, – kol dar viskas neuždžiūvo! – ir atsuko į vaikus: – O jūs – atgal į mokyklą, tik mikliai mikliai!

Vaikai norėjo pasilikti su šunim. Norėjo išprausti jį ir išdžiovinti, ir paguosti. Bet šeimininkas išvijo juos iš namų.

– Nebūkit avigalviai, – pasakė. – Pamatęs jus visus čia, tas valdininkas išsyk supras, kad ir šuo tikriausiai kur nors netoli!

Dar kartą aiškinti vaikams nereikėjo. Jie klusniai nukurnėjo į mokyklą ir, kol lokys su valdininku grįžo iš miško, vėl tvarkingai sutūpė į suolus.

O šeimininkas švariai išmaudė šunį po dušu. Šeimininkė išdžiovino plaukų džiovintuvu. Šeimininkas susupo į didelį rankšluostį. Šeimininkė išskalbė jo drabužius. Šeimininkas atnešė šuniui sumuštinį. Šeimininkė – puodelį sultinio. Ir šeimininkas jam pasakė:

– Kaip gaila, kad jums taip nutiko! Jūs mums visiems labai patinkat!

– Ir jūs visai nepykstat ant manęs, – nedrąsiai paklausė šuo, – kad aš ne išsimokslinęs mokytojas?

– Ką jūs! – patikino šeimininkė. – Ne visada svarbiausia išsimokslinimas! Jūs tiesiog įgimtas talentas!

O šeimininkas pridūrė:

– Bet valdžia apie tai nemaž nenutuokia!

Tada abu šeimininkai nuvedė šunį į savo miegamąjį. Patyręs tiek visokio jaudulio, šuo buvo labai pavargęs. Jis atsigulė į šeimininkų lovą, leidosi užklojamas ir užmigo.

Apie pietus į viešbutuką užėjo policininkas.

– Aš dėl mokytojo, – atsiduso. – Dėl to paties, kurį taip myli mūsų vaikai!

– O kas jam nutiko? – paklausė šeimininkas.

– Įsakyta jį suimti, – paaiškino policininkas. – Turiu apieškoti visus kaimo namus!

– Ir mūsų? – paklausė šeimininkas.

– Žinoma, – atsakė policininkas. – Aš tikrinsiu viską iš eilės. Pradėsiu nuo namo, pažymėto pirmu numeriu. Kiekviename name tikrų tikriausiai užtruksiu po penkiolika minučių!

Policininkas mirktelėjo šeimininkui su šeimininke ir išėjo pro duris.

– Kadangi mūsų namo numeris dvidešimt ketvirtas... – tarė šeimininkas žmonai.

– ...tai šuo dar gali ramiai pamiegoti, – suprato šeimininkė vyrą.

Pavakare iš viešbutuko kiemo išriedėjo traktorius. Traktorių vairavo šeimininkas. O priekaboje, aukštai ant šieno kupetos, sėdėjo Karmen Ana ir Lolita Eva. Kaip tik tą akimirka, kai pro priekines viešbutuko duris įžengė policininkas, traktorius pro užpakalinius vartus išvažiavo iš kiemo.

Traktorius nudardėjo toli už kaimo. Ties vienu vieškeliu sustojo. Iš šieno išlindo šuo – su **bor-salinu**, kelionkrepšiu, lagaminu ir žaliaja dėkle. Jis šūktelėjo šeimininkui „Labai ačiū!“, pasiuntė jo dukterims oro bučinį ir patraukė vieškeliu. Traktorius apsisuko, o Karmen Ana ir Lolita Eva – aukštai ant šieno kupetos – graudžiai verkė palydėdamos šunį.

Šuo žingsniavo vieškeliu. Jis irgi vos sulaikė ašaras. Jautėsi toks vienišas ir apleistas. Kad bent kiek save pralinksmintų, mėgino švilpauti dainele, bet tasai švilpčiojimas buvo panašesnis į kūkčiojimą.

Staiga už nugaros šuo išgirdo ūžiant variklį. Jį vijosi automobilis. Šuo nė neatsigrįžo. Buvo visai tikras – tai policininkas! Dabar jį suims!

Šuo nemėgino slėptis krūmuose prie kelio. Padėjo savo nešulius ant žemės, iškėlė priekines letenas ir laukė, kol bus suimtas.

Automobilis supypsėjo, prilėkė artyn ir sustojo šalia šuns.

– Prašom sėsti, – šūktelėjo pro langą lokys.

Sukrovęs savo daiktus į bagažinę, šuo atsisėdo šalia lokio. Ir lokys nurūko tolyn. Šuo manė, kad lokys tik ieško tinkamos vietos apsisukti. Bet kai jie pravažiavo dešimtį vietų, kurios būtų puikiausiai tikusios apsisukti, šuniui ėmė po truputį aiškėti, kad lokys nė neketina grąžinti jo į kaimą ir atiduoti policijai. Tačiau paklausti, kur lokys jį veža, nedrįso. Lokys važiavo pirmyn, kol ties nedidele miško laukyme vieškelis baigėsi. Ten jis išlipo iš automobilio ir išėmė iš bagažinės milžinišką ryšulį. Tame ryšulyje buvo palapinė. Lokys pradėjo ją statyti.

– Pabūsime šičia, kol ta istorija užsimirš! – patenkintas tarė jis. – O tada ir mudu galėsime traukti toliau. Ar sutinkate, gerbiamasis?

– Mudu? – paklausė šuo.

– Žinoma, tik tuo atveju, jeigu jūs neturėsite nieko prieš mano draugiją, – atsakė lokys.

– Bet juk jums reikės grįžti į mokyklą, – nustebo šuo.

Lokys papurtė galvą.

– Mane laikinai atleido iš tarnybos, – tarė. – Už trumparegiškumą. Kad nepajėgiau atskirti avino nuo šuns. Ir už aplaidumą. Kad nežinau, kur kažgi kas nudangino klasės spintą. Visa tai turi būti išaiškinta. O valdininkai aiškinasi lėtai. O po pusmečio aš vis tiek būčiau išėjęs į pensiją. O gyvenimas vertas daugiau, negu prasėdėti jį atsilošus kėdėje, kol pora puskvaišių išsiaiškina kokią nedorybę!

– Ir aš taip manau, – sutiko šuo ir kibo kartu su lokiu statyti palapinės.

Lokys užtraukė linksną dainą, ir šuo jam pritarė švilpaudamas – ir nė karto nesukūkčiojo.

Kartoteka – susistemintas informacijos turinčių kortelių rinkinys, šioje ištraukoje žodis vartojamas perkeltine prasme.

Įsmilko – įskaudo.

Strėnos – nugaros dalis žemiau juosmens.

Iškristi iš klumpių – labai pavargti.

Miražas – kas nors apgaulinga, netikra.

Šarlatanai – sukčius, apgavikas.

Borsalinas – garsaus italų skrybėlininko Džuzepės Borsalino sukurta stilinga plačiakraštė skrybėlė, kurią jau 150 metų dėvi savo išvaizdai dėmesingi vyrai (vertėjos paaiškinimas).

Christine Nöstlinger, „Šuo atsiduria mokykloje“, *Ateina šuo!*, iš vokiečių kalbos vertė Rūta Jonynaitė, Vilnius: Nieko rimto, 2009, p. 63–107.

Šaltinių sąrašas

- Hansas Kristianas Andersen, *Laukinės gulbės*, vertė Juozas Balčikonis, Vilnius: Vyturys, 1985.
- Hansas Kristianas Andersen, *Dvylika iš pašto karietos*, iš danų kalbos vertė Liudas Remeika, Vilnius: Alumnus, 2002.
- Gyvasis vanduo*, Vilnius: Vyturys, 1990.
- Leonardas Gutauskas, *Kur nakvoja vėjai*, Vilnius: Vaga, 1983.
- Leonardas Gutauskas, *Auksinė šiaudų šviesa*, Vilnius: Vyturys, 1990.
- Leonardas Gutauskas, *Geležinė varlė*, Vilnius: Vyturys, 1990.
- Astrid Lindgren, *Pepė ilgakojinė*, iš švedų kalbos vertė Eugenija Stravinskienė, Vilnius: Garnelis, 2007.
- Christine Nöstlinger, *Ateina šuo!*, iš vokiečių kalbos vertė Rūta Jonynaitė, Vilnius: Nieko rimto, 2009.
- Kazys Saja, *Ei, slėpkitės!*, Vilnius: Vaga, 1971.
- Stebuklingas žodis*, Kaunas: Šviesa, 1985.
- Sužėistas vėjas*, sudarė Norbertas Vėlius, Vilnius: Vyturys.
- Vytautė Žilinskaitė, *Kelionė į Tandadriką*, Vilnius: Vaga, 1984.
- Vytautė Žilinskaitė, *Nebijokė*, Vilnius: Vaga, 2000.

SKAITINIAI

3-4 KLASĖMS

Sudarė

Vaiva Juškienė

Džiuljeta Maskuliūnienė

Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė

Konsultavo

Liucija Jasiukevičienė

Marija Bareikienė

Dailininkė

Medilė Šiaulitytė

Maketavo

UAB MANIFESTUS

ISBN 978-609-95724-7-5

© Ugdymo plėtotės centras